

13—14 april

Debatter m. m.

Torsdagen den 13 april

Sid.

Svar på enkla frågor:

av herr Hübinette om skydd för mötes- och yttrandefriheten ..	4
av herr Ahlmark ang. samarbetsnämnderna vid de gymnasiala skolorna	6
av fru Hamrin-Thorell ang. vissa deltidskurser, berörda i Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.	8
av herr Nilsson, Ferdinand, ang. utfallet av skörde-skadeskyddet i fråga om 1966 års skörd	9
av herr Nilsson, Ferdinand, om förslag till riksdagen angående viss ändring av bestämmelserna om skörde-skadeskydd	13

Svar på interpellationer:

av herr Lundström ang. förenklat förfarande vid handläggning av trafikmål	13
av herr Lundström ang. snatterier i varuhus	17
av herr Stadling ang. arbetsmarknadsproblem i samband med nedläggande av flottlederna i Ljungan och Indalsälven, m. m.	20
av herr Augustsson om en mer enhetlig lönestatistik för hela arbetsmarknaden, m. m.	23
av herr Kristiansson, Axel, ang. den äldre arbetskraftens samsättnings- och försörjningsproblem	26

Fredagen den 14 april

Svar på interpellation av herr Edström om produktion av eldrivna rullstolar för gravt handikappade	36
Reformerad lärarutbildning, m. m.	38

	Sid.
Anslag till allmänna kultur- och bildningsändamål, m. m.:	
Konstnärstipendier, m. m.	81
Förvärv av konst för statens byggnader	84
Om anslag för ordnande av estniska folkhögskolekurser	85
Utbildning av ungdomsledare	87
Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet	90
Om anslag till en lärobok i åtbördsspråket för döva, m. m. ..	93
Rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader ..	97
Beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier	99
Om avveckling av vissa punktskatter	101
Om ökad allmän information angående riksdagsarbetet	102
Interpellationer:	
av herr Larsson, Lars, om vissa åtgärder för undvikande av fel i röstlängd	106
av herr Werner om kompensation för reducering i tilläggs-pension i anledning av företagsnedläggelser och driftsinskränkning	107

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 14 april

Allmänna beredningsutskottets memorial nr 16, ang. överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner	38
Statsutskottets utlåtande nr 51, ang. reformerad lärarutbildning samt anslag till lärarhögskolor och folkskoleseminarier m. m.	38
— nr 52, ang. anslag till allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt kulturellt samarbete	81
Bevillningsutskottets betänkande nr 24, ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader	97
— nr 26, ang. beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier	99
— nr 31, ang. avveckling av vissa punktskatter	101
— nr 32, om åtgärder mot missbruk av teknisk sprit	102
Bankoutskottets utlåtande nr 19, ang. placeringen av lån med statlig kreditgaranti	102
— nr 21, ang. riksdagstrycket	102
— nr 22, om utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor	102
— nr 23, om ökade insatser för riksdagens utåtriktade verksamhet	104

Torsdagen den 13 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

Upplästes en från herr *Sörenson* inkommen ansökning jämte ett läkarintyg, utvisande att han till följd av bukobservation vårdades å Karolinska sjukhuset samt vore sjukskriven från och med den 3 april.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Sörenson* för den tid, det i läkarintyget omförmälda hindret varade.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsuppdraget den 13 och den 14 april. Jag skall som delegat i den nordiska kontaktkommittén rörande gemensam nordisk lagstiftning i patentfrågor närvara vid överläggningar i Köpenhamn tillsammans med expertis och delegater från övriga nordiska länders lagutskott.

Stockholm den 12/4 1967.

Lisa Mattson

Jämväl den av fröken *Mattson* sökta ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i utsökningslagen m. m.; och

nr 133, i anledning av väckta motioner angående exploateringen av grustäcker.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 134, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag till Befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 142, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försöksverksamhet på det nykterhetspolitiska området.

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:

År 1967 den 13 april sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dessa fullmäktige, för anställande av val av

dels en ledamot jämte personlig suppleant för denne i styrelsen för Riksdagens förvaltningskontor efter herr Erik Leonard Östrand som lämnat riksdagen; och befanns efter valförrättningens slut ha blivit utsedda till

ledamot

herr *Martinsson*, Bo Nils Olov, ledamot av andra kammaren, med 42 röster;

suppleant för herr Martinsson,
Bo Nils Olov,

fröken *Sandell*, Hulda Maria Viola, ledamot av andra kammaren, med 42 röster;

dels en ledamot av styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond jämte personlig suppleant för denne efter herr statsrådet *Johan Lennart Geijer*, som erhållit entledigande från uppdra-

Om skydd för mötes- och yttrandefriheten

get att vara ledamot av styrelsen från den första april 1967; och befanns efter valförrättningens slut ha blivit utsedda till

ledamot

under återstående delen av valperioden 1965—1968

fröken Bergegren, Astrid,

ledamot av andra kammaren, med 42 röster;

suppleant för fröken Bergegren, Astrid,

herr Hagnell, Hans,

ledamot av andra kammaren, med 42 röster;

dels ock en suppleant för fru Elisabet Sjövall efter fröken Astrid Bergegren som valts till ledamot; och befanns efter valförrättningens slut ha blivit utsedd till

suppleant för fru Sjövall, Elisabet,

herr Björk, Kaj Åke,

ledamot av första kammaren, med 43 röster.

För fastställande av i vilken ordning ledamöter i styrelsen för riksdagens förvaltningskontor skulle avgå under valperioden 1966—1969 företogs lottning; och befanns efter förrättningens slut att i tur att avgå voro i

maj 1967

Wärnberg, Erik Gunnar,
ledamot av första kammaren;
Kristensson, Astrid Margareta,
ledamot av andra kammaren;

maj 1968

Martinsson, Bo Nils Olov,
ledamot av andra kammaren;
Sterne, Gösta Eric Waldemar,
ledamot av andra kammaren;

maj 1969

Augustsson, Jonas Albert Gillis,
ledamot av första kammaren;
Andersson, Torsten,
ledamot av första kammaren.

James Dickson

*Ingemund Bengtsson Gustaf Svensson
Per Jacobsson*

På framställning av herr talmannen beslöts att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade genom utdrag av protokollet skulle underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock, såvitt gällde valet till styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond, till skrivelse till Konungen om det förrättade valet.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få meddela att regeringen med tillmötesgående har tidigarelagt konseljerna fredagen den 14 och fredagen den 21 april. Till följd härav hålles plena i morgon fredagen den 14 april med början kl. 10.00 och fredagen den 21 april likaledes med början kl. 10.00.

Jag vill tillägga att det med anledning av detta och med hänsyn till andra omständigheter är min avsikt att söka avsluta plenum i morgon fredag i så god tid att ledamöterna kan passa avgångstiderna för sina vanliga tåg.

Om skydd för mötes- och yttrandefriheten

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING erhöll ordet för att besvara herr *Hübinettes* fråga om skydd för mötes- och yttrandefriheten, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 7 april, och anförde:

Herr talman! Herr *Hübinette* har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att garantera och vidmakthålla mötes- och yttrandefriheten.

Det kan inte bestridas att missförhållanden under senare tid har förekommit i samband med offentliga framträdanden av företrädare för olika meningsriktningar. Alla har emellertid samma rätt att fritt och ostört få framföra sina åsikter oberoende av den me-

Om skydd för mötes- och yttrandefriheten

ning de företräder. Jag vill erinra om att den som stör eller söker hindra allmän sammankomst — dit sådana framträdanden räknas — kan straffas med fängelse upp till sex månader. Det finns således redan stöd i lagstiftningen för att ingripa mot sådana kränkningar av mötes- och yttrandefriheten.

Jag finner det ytterst angeläget att störningar av detta slag hindras. Det är beklagligt när antidemokratiska metoder kommer till användning, men det är också beklagligt att man skall behöva tillgripa polis skydd för att få demokratins principer respekterade. För att skydda mötes- och yttrandefriheten kan det emellertid bli nödvändigt med polisövervakning, och polismyndigheterna har uppmärksamheten riktad på dessa problem. Jag avser att också i fortsättningen noga följa utvecklingen på detta område.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieminister Kling för svaret på min fråga. Det präglas av en uppriktig vilja att hålla detta problem, som minsann inte är lätt, under uppsikt.

Det som föranledde mig att ställa frågan var just det som det hänvisas till i svaret, nämligen de missförhållanden som under senare tid förekommit. Detta gäller inte bara här i Stockholm och i storstäderna i övrigt utan även på andra håll ute i landet.

Men det som är det kanske mest betänkliga i det hela är att man kan spåra ett organiserat uppträdande från dessa störande grupperns sida. Vore det fråga om spontana reaktioner av enskilda individer och vid något enskilda tillfälle skulle man kanske lättare kunna överse med det inträffade, men det är nu påvisat att det ligger starka organisatoriska krafter bakom dessa demonstrationer.

Vad som gör mig något betänksam är det svar som justitieministern i fjol lämnade herr Björk på en fråga om

ungefär samma fråga medan herr Björk ännu satt i andra kammaren. Jag skulle vilja fråga vad det är som har hänt under mellantiden. Hur har justitieministern handlagt detta frågsmål? Det är inte tillräckligt att man uttalar att man avser att hålla problemet fortsättningsvis under uppsikt.

Eftersom dessa uppträden nu har förekommit upprepade gånger föreställer jag mig att man måste göra upp en beredskapsplan, enligt vilken man skall sätta in åtgärder för att verkligen bemästra sådana betänkliga och beklagliga förhållanden som har förekommit.

Man tycker sig onekligen kunna märka att metoder som under 1930-talet användes av fascister och nazister nu appliceras på de aktuella radikalernas uppträdande. Denna uppfattning har även styrkts av justitieministern själv i diskussionen med herr Björk. Justitieministerns första svar var då mycket kortfattat, men han yttrade i en replik något senare följande: »När jag läser detta påminns jag osökt om vad jag fick uppleva i Tyskland i slutet av 1920-talet och början av 1930-talet när nazisterna med just dessa medel försökte hindra sina meningsmotståndare att få sin yttranderätt utnyttjad.»

Detta har justitieministern sagt. Mot bakgrunden av att justitieministern tillgripit så pass skarpa ord och likställer de uppträden som nu förekommit i Sverige med händelserna i Tyskland på 1920- och 1930-talen tycker jag att det är allt skäl att vidtaga åtgärder eller att åtminstone göra upp en plan som innefattar kraftfulla åtgärder för att söka bemästra problemet. Man skall inte bara säga att man i fortsättningen skall följa utvecklingen med uppmärksamhet.

Vad de här elementen åsyftar med sina uppträden är naturligtvis att få publicitet. Dessvärre medverkar i icke obetydlig grad vissa pressorgan och framför allt det av herr justitieministern och hans meningsfränder stödda radio- och TV-monopolet många gång-

Ang. samarbetsnämnderna vid de gymnasiala skolorna

er till att ge dessa människor otillbörlig publicitet. Jag vet inte hur man skall komma till rätta med detta, men otvivelaktigt bör det understrykas att vad vederbörande ofta syftar till just är att få sina framträdanden belysta. Och får hela svenska folket se dem i TV, har de ju absolut nått sitt mål.

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Herr Hübinette vet lika väl som jag att regeringen i fråga om radio och TV har att följa gällande avtal mellan staten och Sveriges Radio. Regeringen har alltså inget inflytande när det gäller en sådan utformning av programmen som herr Hübinette pekade på. Detsamma gäller naturligtvis i samma grad övriga massmedia som pressen.

Vi är nog överens om att det här är ett mycket allvarligt problem, men vi behöver kanske inte ta till sådana bröstoner som herr Hübinette använde. Herr Hübinette säger att vad som har förekommit tydligt visar att det föreligger en planmässig verksamhet för att störa sammankomster och framträdanden av personer av olika meningsriktningar. Jag vet ingenting om huruvida det förhåller sig så, men det är efter vad som förekommit klart att polismyndigheterna — som jag sade i mitt svar — har sin uppmärksamhet riktad på detta problem. Sedan vi efter förstatligandet har fått ett centralt polisorgan, rikspolisstyrelsen, har vi där ett naturligt forum för planläggningen.

Herr **HÜBINETTE** (h):

Herr talman! Jag är inte säker på att jag tog till några bröstoner. Jag läste upp vad herr justitieministern sagt i sitt svar till herr Björk. Kan det kallas bröstoner är jag i varje fall i gott sällskap.

Herr justitieministern ställer sig frågande inför den organisatoriska bak-

grunden och säger att det är saker som han inte känner till. Men läser man tidningarna och följer med litet grand så har man fått veta att på de möten som hållits under sista tiden har vederbörande haft färdigmålade banderoller med sig, de har också haft organiserade talkörer bland publiken som på ett givet tecken av ledaren har satt i gång. Detta tycker jag styrker min teori att det inte rör sig om enstaka meningsyttringar, utan att det verkligen är ett mycket välsmort och välorganiserat maskineri som är i funktion.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. samarbetsnämnderna vid de gymnasiala skolorna

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **EDENMAN** erhöll ordet för att besvara herr *Ahlmarks* fråga angående samarbetsnämnderna vid de gymnasiala skolorna, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 31 mars, och yttrade:

Herr talman! Herr Ahlmark har frågat, om jag anser att samarbetsnämnderna vid de gymnasiala skolorna har kommit i gång tillräckligt snabbt och i önskvärd omfattning.

Under höstterminen 1966 hade endast ca 45 nämnder påbörjat sin verksamhet, vilket får anses vara ett otillfredsställande antal. Enligt från skolöverstyrelsen inhämtade uppgifter har emellertid antalet nämnder ökat snabbt sedan dess. Någon aktuell uppgift är emellertid för dagen inte möjlig att lämna.

Herr **AHLMARK** (fp):

Herr talman! Jag tackar ecklesiastikministern för svaret på min fråga. Samarbetsnämnderna på gymnasiet skulle ju ha införts från och med höstterminen förra året. Skolorna har alltså nu

Ang. samarbetsnämnderna vid de gymnasiala skolorna

arbetat i sju månader medan det beslutet varit i kraft.

Men det är tyvärr så att denna form för samverkan mellan skolstyrelse, lärare och elever hittills *inte* har varit framgångsrik. I likhet med herr Edenman har jag visserligen misslyckats med att få fram någon aktuell statistik från skolöverstyrelsen. Däremot håller Sveriges elevers centralorganisation på med en undersökning om hur samarbetsnämnderna har kommit i gång. Man har under de senaste veckorna ringt runt till rektorsexpeditionerna vid landets alla gymnasier. Jag har fått ta del av det preliminära resultatet av SECO-undersökningen när det stora flertalet gymnasier lämnat besked. Också de siffrorna är »otillfredsställande» för att använda herr Edenmans eget omdöme.

Det har nämligen visat sig att än i dag, vid månadsskiftet mars—april, har vid nära 30 procent av landets gymnasier samarbetsnämnden ännu inte sammanträtt någon enda gång. I drygt 40 procent har man bara träffats *en* gång. I resterande 30 procent har man alltså haft två eller flera sammanträden under de gångna sju månaderna av läsarets nio månader.

Vad är då anledningen till att man kommit i gång så här dåligt? Ett skäl är väl att skolöverstyrelsens anvisningar kom ut på tok för sent — först i februari i år. Större delen av läsåret hade alltså gått innan instruktionen från skolöverstyrelsen nått skolorna och skolstyrelserna. Det är en anmärkningsvärd försening. När riksdagen på hösten 1964 fattade beslut om samarbetsnämnder menade man naturligtvis att anvisningarna skulle finnas vid starten för det nya gymnasiet två år senare.

Ett annat skäl är väl att varken anvisningarna eller skolstadgan rymmer någon bestämmelse om minimiantalet sammanträden per termin. Den utredning som utarbetade förslaget till instruktioner hade däremot föreslagit att

nämnden skulle sammanträda minst två gånger per termin. Men det har man strukit bort antingen i departementet eller i skolöverstyrelsen. Med anledning av de siffror som jag här refererat skulle jag vilja ställa två följdfrågor till herr Edenman.

1) Har ecklesiastikministern någon kommentar att göra till det faktum att vi i dag har *arbetande* samarbetsnämnder i kanske endast 30 procent av skolorna, medan de övriga bara haft ett sammanträde eller inget sammanträde alls?

2) Tänker herr Edenman vidta någon åtgärd för att se till att samarbetsnämnderna kommer i gång i de mer än 50 gymnasier där de ännu inte ens har sammanträtt den första gången?

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Beträffande herr Ahlmarks första fråga är kommentaren mycket enkel från min sida. Jag upprepar att de siffror som herr Ahlmark här framfört är otillfredsställande.

Beträffande den andra frågan om åtgärder fick jag vid SECO-riksdagen i Jönköping för en tid sedan en första belysning av hela denna situation. Jag lovade representanter för SECO att på alla sätt medverka till att få en ändring till stånd härvidlag.

Självfallet har man här en tröghetslag att övervinna. Den kanske också, tyvärr, verkar inom elevorganisationerna, naturligtvis inte i ledningen. Det finns dock möjlighet för varje elevrepresentant vid varje skola att helt enkelt begära att få ett sammanträde. Eleverna är på den punkten fullvärdiga medlemmar av samarbetsnämnden. De behöver alltså inte finna sig i att bli nonchalerade av rektorn — om det nu är han som är den sammankallande — eller av den som fungerar som ordförande i nämnden, kanske en av skolstyrelsens representanter. Eleverna är i detta sammanhang inte skolbarn, utan de är medlemmar av ett demokratiskt skolorgan.

Ang. vissa deltidskurser, berörda i Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt att här finns en tröghetslag. Jag tycker ändå inte att man skall skylla på SECO, på eleverna, eftersom det ju är skolstyrelsernas representanter som har ansvaret för att samarbetsnämnden sammankallas. De har naturligtvis ett speciellt ansvar för att nämnden sammankallas första gången.

Är man nu orolig för att tröghetslagen fungerar i det här sammanhanget, borde man naturligtvis dels ha sett till att anvisningarna kommit ut i god tid och inte sedan större delen av läsåret redan gått, och dels borde man ha fastställt ett minimiantal sammanträden per termin.

För det är mycket angeläget att se till att beslutet om samarbetsnämnder inte blir en reform som stannar på pappret utan i stället kommer att fördjupa skoldemokratin i de svenska gymnasierna.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill bara påpeka att jag inte har skylld på SECO att detta inte har hänt. Jag har tvärtom sagt att jag tror att vi i samarbete med SECO skall få rättelse på detta mycket snart. Men självfallet kan tröghetslagen ha verkat även bland eleverna, liksom när det gäller rektor och skolstyrelseledamöter. Men kom inte och påstå att jag har sagt att det är SECO:s fel, ty då opponerar jag mig bestämt!

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. vissa deltidskurser, berörda i Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet EDENMAN erhöll ordet för att besvara fru Hamrin-

Thorells fråga angående vissa deltidskurser, berörda i Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m., vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 7 april, och anförde:

Herr talman! Fru Hamrin-Thorell har frågat om det är min mening att sådana deltidskurser, som avser att ge kunskaper i att sköta hem och familj är att betrakta som hobbykurser eller som yrkesutbildning av speciell karaktär och att sådana kurser bör finnas inom den lokala gymnasiala vuxenutbildningen.

I proposition 1967:85 har riktlinjerna för anordnande av yrkesutbildning inom den lokala vuxenutbildningen dragits upp. Den av fru Hamrin-Thorell ställda frågan är av sådan karaktär att den bör tas upp i samband med behandlingen av propositionen.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Frågan föranledes självfallet av svårigheten att tolka statsrådets ståndpunktstagande till förläggningen av de kurser som just avser att ge kunskaper om hem och familj. Jag är ungefär lika klok efter som före svaret. Det enda är att mina farhågor stärkts att de deltidskurser som jag har avsett i min fråga kommit i farozonen.

I propositionen säger departementschefen att i framtiden skall som huvudregel gälla att man inom den lokala gymnasiala vuxenutbildningen endast skall anordna sådana kurser som svarar mot ungdomsskolans ämnen eller som utan att finnas företrädde i ungdomsskolans program är en yrkesutbildning av speciell karaktär. Vidare säges att en begränsning av antalet nu förefintliga deltidskurser inom yrkes-skolan bör åstadkommas, nämligen sådana kurser som står folkbildningen nära. Detta har väckt starka tvivel hu-

Ang. utfallet av skördeskadeskyddet i fråga om 1966 års skörd

ruvida de viktiga kurser som gäller undervisning i hemvård i framtiden får bedrivs inom den lokala gymnasiala vuxenutbildningen. Fördelarna med en sådan ordning är uppenbara. Undervisningen kan bedrivs mer effektivt och i större utsträckning med kvalificerade lärarkrafter. Det förefaller ur alla synpunkter otidsenligt att hänföra dessa hemvårds- och matlagningskurser, eller vad man nu vill kalla dem, till den kategori som vi brukar benämna hobby- och fritidskurser. Meningen med de kurser som jag avser är ju att bibringa den eller de som skall sköta ett hem och en familj faktiska kunskaper att bygga sitt både för den enskilde individen och för samhället oerhört viktiga arbete på. Och jag föreställer mig att det hade varit av en mycket stor vikt att detta hade betonats i propositionen. Standarden på kurserna bör absolut inte få sänkas, något som kan riskeras om de inte får plats inom den lokala gymnasiala vuxenutbildningen.

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag skall villigt erkänna att jag inte är mycket klokare än fru Hamrin-Thorell på denna punkt. Det är därför jag inte har kunnat svara på denna fråga.

Det står ju alldeles klart i propositionen vilka huvudprinciper vi skall följa. Det står också klart att det är min avsikt att be Kungl. Maj:t att uppdra åt skolöverstyrelsen att gå igenom dessa olika kurser och komma in med närmare bestämmelser. Dessutom finns det, om jag inte är fel underrättad, flera motioner i samband med propositionen. Utskottet kommer att diskutera detta. Det kommer att skrivas en hel del om det, och det blir en ny debatt i riksdagen. I det läget, fru Hamrin-Thorell, vågar jag inte ha någon uppfattning om det är hobby- eller yrkesutbildning om jag t. ex. personligen skulle genomgå en kurs i matlagning.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Det förefaller mig vara den viktigaste elev som dessa kurser kan få i framtiden!

Jag ber att få tacka ytterligare för detta svar. Det har i någon mån minskat mina farhågor. Jag hoppas att statsrådets intresse för dessa kurser, som verkligen inte kan hänföras till hobby- eller fritidsverksamhet, kommer att öka i framtiden, om det inte är tillräckligt stort redan nu.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. utfallet av skördeskadeskyddet i fråga om 1966 års skörd

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST** erhöll ordet för att besvara herr *Ferdinand Nilssons* fråga angående utfallet av skördeskadeskyddet i fråga om 1966 års skörd, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 30 mars, och yttrade:

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson har frågat, dels om jag anser att skördeskadeskyddet efter hittills genomförda förbättringar fungerar så bra att dess tillämpning beträffande 1966 års skörd medfört att uppenbara orättvisor kunnat i skälig omfattning undvikas, dels om jag avser föreslå riksdagen att förstärka medlen för individuellt prövade bidrag.

Såvitt jag vet har skördeskadeskyddet under år 1966 fungerat i enlighet med syftet med skyddet. Detta framgår bl. a. av en jämförelse med årsväxt- och skörderapporten för den 15 oktober i fjol som visar att de förhållandevis största ersättningarna har utgått inom de områden där de sämsta skördarna observerats. Sälunda har stora ersättningar utgått i mellersta Sverige och övre Norrland. Någon mera detaljerad bedömning av utfallet av skördeskadeskyddet för år 1966 är f. n. ej möjlig att göra.

Ang. utfallet av skördeskadeskyddet i fråga om 1966 års skörd

De behovsprövade bidragen kan under vissa omständigheter efter strängt restriktiv bedömning utgå såsom komplement till de generella skadeersättningarna. F. n. får årligen ett belopp motsvarande en procent av totalt utgående ersättningar disponeras för behovsprövade bidrag. Eftersom det sammanlagda ersättningsbeloppet för år 1966 uppgår till ca 58 milj. kr. får ca 580 000 kr. disponeras för att lämna behovsprövade skördeskadebidrag för det året. Enligt min mening har det ej framkommit anledning att föreslå någon ökning av detta belopp.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för hans svar.

Jag konstaterar att han tycker att det hela har gått ganska bra. Han har visserligen inte haft tillfälle till en detaljerad bedömning, men han tycker att stora ersättningar har utgått. Det har således, anser statsrådet, fungerat ungefärligen som man beräknat. Vad utjämnningen beträffar, så behöver han inte, eftersom det fungerat bra, större belopp än de 580 000 kronor som det hela rör sig om, för att utjämna eventuella orättvisor. Det må tillåtas mig, herr talman, att konstatera att det finns nu en gång inte så konservativt folk som gamla fackföreningsmän — det är en liten anmärkning som jag vill göra i förbifarten.

Jag förstår att folk resonerar på det sättet att när man i Uppsala län faktiskt inte fick någonting år 1963, fick 500 kronor år 1964 och ingenting år 1965, så borde vi vara själaglada för att det blev 12 miljoner kronor den här gången. Jag förstår ett sådant psykologiskt resonemang av personer som läser tidningar — jag talar inte om statsråd i detta sammanhang, som kanske ser djupare på problemen. Men människor som bara följer med tidningarna kunde lätt dra den slutsatsen

att man ändå borde vara belåten i Uppsala län. Jag försäkrar statsrådet att diskussionen angående skördeskador åren 1963, 1964 och 1965 över huvud taget inte var upprörd. Problematiken antydde jag genom att en gång berätta den där lilla historien från Grönköpings Veckoblad som meddelade läsekretsen att en s. k. premieobligation i Grönköping med omnejd utfallit med vinst varför vederbörande uppmanades att inte bortkasta sådana vilket man tidigare gjort. Med andra ord vad man diskuterade på den tiden var om man skulle ha skördeskadeförsäkring eller ej. Man tyckte att det gav inte särdeles mycket. Nu har vi fått 12 miljoner kronor för detta län. Jag vill säga att vi var beredda på att det skulle bli ett dåligt skörderesultat. Vi har i motion nr 1 i denna kammare pekat på hur det är ställt med skördeutfallet, hur mälarlänen, halva Örebro län, Värmlands län och vissa delar av Norrland verkligen sitter illa till. Det är således inte överraskande att försäkringen har gett utslag i de allra flesta av dessa län.

Jag gör dock en liten reflexion: nog må det väl vara något slags fel, som väl knappast har med systemet att göra vad det sedan än kan bero på, att försäkringen i Stockholms län utföll med 740 000 kronor och i Uppsala län med 12 miljoner kronor. Jag har en bestämd känsla av att förhållandena åtminstone norr om Stockholm i Stockholms län inte var bättre än i stort sett i Uppsala län.

Vad som har vållat en storm hemma i Uppsala län är helt enkelt att man visserligen diskuterade om man skulle ha skördeskadeförsäkring eller inte, så länge man inte såg den praktiskt tillämpad, men när man såg den praktiska tillämpningen konstaterade man så mycket eftertryckligare hur ojämnt, orättvist och omotiverat systemet faktiskt fungerade. En del jordbrukare fick ersättning, somliga ganska bra sådana, och en del fick ingenting, o. s. v. Man funderar nu över hur det kan

Ang. utfallet av skördeskadeskyddet i fråga om 1966 års skörd

hänga ihop. Det är detta som har gjort att människor nu är mer intresserade för skördeskadeförsäkringens mekanik än de var tidigare. Förut undrade man som sagt mest vad försäkringen skulle tjäna till — bortsett från inbetalningen av avgifter — men nu ser man att det kan komma pengar under förutsättning att mekaniken fungerar bättre än den hittills har gjort.

Vi måste säga att många har fått ganska stora ersättningar. De borde väl vara själaglada, resonerar man. Nej, det är inte så — inga bönder blir rika av skördeskadeförsäkringspengar. Det är inte heller meningen, utan försäkringen avser att ge en reducerad ersättning för de risker som tas. En viss möjlighet till ersättning skall alltså finnas; och när ersättningsbeloppen går upp så högt som till 12 miljoner kronor är det alldeles solklart att skadorna måste ha varit mycket väsentliga.

Vad vi och vår fackliga organisation pekar på är sådana tekniska faktorer som att man har för stora strator. Genom en viss jämkning av indelningen har vi möjligheter att få bättre resultat. I vårt län — jag talar inte om grannlandet — har normalskördarna fungerat någorlunda riktigt, om jag bortser från våroljeväxterna. Dessutom måste jag säga att vi är väldigt ledsna för att ingen ersättning lämnas för utsädet och inte heller för det arbete man nedlagt, om höstsäden misslyckas och man plöjer upp. Gör man det och ny-sår hela arealen ställs man utanför försäkringen, men låter man den dåliga grödan vara har man faktiskt en viss möjlighet — under lyckliga omständigheter, ifall det slumprar sig så — att få skördeskadeersättning.

Det är sådana förhållanden som gjort att vi måste säga oss att systemet behöver ses över. Men hur det är kommer vi slutligen fram till att en teknisk uppläggning och ett visst artificiellt sätt att låta försäkringen utfalla alltid kommer att vara behäftat med ojämnheter. En del av de försäkrade blir inte rätt-

vist tillgodosedda. Och då skall det enligt vår mening finnas medel att utjämna med, plats för en mänsklig faktor. Jag är ledsen över att det belopp, det utrymme för en mänsklig faktor, som statsrådet här pekat på och känner sig nöjd och belåten med, är så väldigt snävt tilltaget. Det vore bättre med litet mera mänsklighet som komplettering — då skulle kanske systemet fungera bättre.

Herr statsrådet **HOLMQVIST:**

Vi känner herr Ferdinand Nilsson som en man som säger överraskande saker. Jag har ju vanligen inte från jordbrukarhåll blivit beskylld för att vara så konservativ, utan det är i allmänhet andra beskyllningar jag har fått höra.

Men vi skall kanske fortsätta vår ömsesidiga undervisningsverksamhet — herr Ferdinand Nilsson och jag har ju under flera år liksom försökt undervisa varandra om hur skördeskadeförsäkringen fungerar, och jag antar att vi kommer att fortsätta med det så länge vi inte fått fram ett system som är fullkomligt. Jag tänker mig att herr Nilsson i sådant fall kanske skulle bli ledsen — då bortföll ju ändå en arbetsuppgift som tagit åtskilligt intresse i anspråk under några år.

Jag vill betona att skördeskadeskyddet får betraktas som en form av katastrofskydd. Detta framgår väl bäst om vi tänker på att den årliga avsättningen till fonden uppgår till ett så ringa belopp som 30 miljoner kronor, varav jordbruket tillskjuter hälften och staten hälften. När vi då vet att skördevärdet för hela vegetabilieproduktionen i vårt land är 3,8 miljarder kronor inser vi ju att denna årliga avsättning — som svarar mot ungefär 0,8 procent av det totala skördevärdet — aldrig kan ge en försäkring som tillnärmelsevis möjliggör ersättning för samtliga skördeskador. Självrisken är alltså betydande — om man slog ut den på total-

Ang. utfallet av skördeskadeskyddet i fråga om 1966 års skörd

beloppet skulle den ligga kanske bortåt 600 miljoner kronor. Nu bär ju inte hela det svenska jordbruket självrisk samtidigt — skördeutfallet blir aldrig sådant — men faktum är att det finns betydande brister i systemet.

Visst kan det vara möjligt att eliminera åtskilliga brister. Om jag bortser från den faktorn att vi har ont om pengar, kan man naturligtvis eliminera mindre lyckade effekter av områdesindelningen genom att minska ett områdes omfattning efter mera detaljerade studier, så att resultaten stämmer bättre med de enskilda jordbrukarnas förhållanden.

Ur rättvisesynpunkt skulle naturligtvis detta vara önskvärt, men vi skulle på samma gång, herr Nilsson, dra på oss ytterligare administrationskostnader. Herr Nilsson vet liksom jag att de kostnaderna redan är ganska betydande, och det förhållandet att staten ensam bär administrationskostnaderna gör att vi inte kan bortse från den sidan av saken.

Jag har med detta velat förklara, att utfallet under det senaste året förefaller mig ha varit sådant att det knappast finns anledning att med hänvisning till det uttala några önskemål om förändringar.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Herr statsrådet hänvisar till våra tidigare resonemang, och det förstår jag — på denna punkt behöver jag knappast heller göra mer än åberopa att jag har delat statsrådets uppfattning att resurserna är knäppt tilltagna. Jag har sagt tidigare och vidhåller, att det inte var välbetänkt när jordbrukarna accepterade eller kanske till och med själva ifrågasatte, att man skulle minska den insats som gjordes — tidigare hade den varit större — och samtidigt befria staten från motsvarande insats. Det var inte särskilt klokt just med hänsyn till att resurserna är knappa — alldeles som statsrådet säger.

Men när resurserna är knappa blir det naturligtvis så mycket viktigare att vi får en rättvis fördelning av ersättningarna, och det är på den punkten man här sätter in ansträngningarna. Jag upprepar att det är psykologiskt intressant att så länge systemet inte fungerade i vart fall i vårt län diskuterade man dess vara eller inte vara. Men när man själv fick uppleva exempel på hur systemet fungerar — och faktiskt inte blev lika belåten som jordbruksministern inför resultatet utan konstaterade att utfallet rätt mycket blev hipp som happ — då kom rättviseproblemet ännu mer i brännpunkten, och man började intressera sig för detaljerna.

Statsrådet trodde att jag skulle bli mycket ledsen om frågan blev löst — om jag inte skulle få tillfälle att ta upp dessa frågor mera. Jag sysslar även med andra frågor — jag skulle därför inte bli alldeles arbetslös, herr statsråd.

Jag vill betona att jag, så länge som Upplands jordbrukare är så litet nöjda med detta utfall i ersättningshänseende, anser att det åligger oss som har att företräda dem att tala om att systemet inte är riktigt och bra. Vi är inte så negativa att vi nöjer oss med att bara gnälla och säga att det inte är bra. Vi är sålunda på det klara med att vi behöver revidera gränserna för stratområdena och att antalet provytor behöver ökas. Vi anser att förluster som uppkommer genom utvintring av besådda grödor när det gäller totalskador på enskilda grödor i särskilda fall skall kunna beaktas. Vi har ett klart program som vi kommer att förelägga herr statsrådet. Vi har den bestämda önskan att det med hjälp av datamaskin o. s. v. skall lyckas ordnas så att resultatet kan bli färdigt under samma år eller att man kan reglera motsvarande bestämmelser i skattehänseende. Nuvarande ordning kan ibland leda till att folk får ut pengar från skördeskadeförsäkringen först under ett år, då det hela kanske har gått litet bättre för

Om förslag till riksdagen angående viss ändring av bestämmelserna om skörde-
skadeskydd — Ang. förenklat förfarande vid handläggning av trafikmål

dem. De får då uppleva att herr Sträng hämtar tillbaka vad herr Holmqvist delar ut. Det kan ju inte vara ett särskilt uppbyggligt system för dem som har lidit skördeskador, utan det skulle vara önskvärt om det hela kunde behandlas under samma skatteår. Vi har den bestämda meningen.

Även om herr statsrådet skulle bli brinnande i anden och försöka utjämna alla dessa tekniska friktionsanledningar som verkligen gör människorna ute i bygderna ledsna, tror jag inte att man skulle lyckas. Här är det fråga om en teknisk metod, ett artificiellt system. Det behövs här också därtill en mänsklig faktor. Det är denna mänskliga faktor som jag år efter år kommer tillbaka till. Herr statsråd, hur skulle det vara att ge den mänskliga faktorn litet större spelrum?

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om förslag till riksdagen angående viss
ändring av bestämmelserna om skörde-
skadeskydd

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST** erhöll ordet för att besvara herr *Ferdinand Nilssons* fråga om förslag till riksdagen angående viss ändring av bestämmelserna om skördeskadeskydd, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 30 mars, och anförde:

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson har frågat när förslag om obligatorisk anmälan till skördeskadeskyddet kan väntas bli framlagt för riksdagen.

Jag vill meddela att i propositionen angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken ingår förslag om att införa obligatorisk anmälan till skördeskadeskyddet fr. o. m. 1968 års skörd.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra ett vördsamt tack för det positiva svaret på min fråga.

Detta svar klarar också upp ett annat problem. Jag ställde min fråga för fjorton dagar sedan, och jag fick inte svar i förra veckan. Jag var dock inte så ledsen av den anledningen, ty vi hade våra stämmor nu på söndagen och tisdagen efteråt, och vi kunde därför på dessa hinna komma med våra propåer i dag. Jag förstår också att herr statsrådet tyckte att det på något sätt kändes betryggande och bra att redan ha propositionen klar när han lämnade sitt svar.

Vi motionerade ju i frågan förra året, och riksdagen skrev i ärendet till Kungl. Maj:t. Statens jordbruksnämnd har ju också redan på tidigt stadium tillstyrkt vad som föreslagits, och det har även jordbruksorganisationerna gjort.

Under sådana förhållanden är jag glad över att vi har kunnat få det svar vi har fått i dag.

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag är också mycket glad över att herr Ferdinand Nilsson är glad.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. förenklat förfarande vid hand-
läggning av trafikmål

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **KLING**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Lundströms* interpellation angående förenklat förfarande vid handläggning av trafikmål, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Lundström har frågat mig, om jag är villig att medverka till att vissa förslag till förenklad och snabbare behandling av trafikmål genomförs eller att de granskas av sittande utredningar. Ett förenklingsförslag som åsyftas är trafikmålskommitténs förslag beträffande stämmingsföreläg-

Ang. förenklat förfarande vid handläggning av trafikmål

gande. En därmed sammanhängande fråga är om vissa strafflatituder bör ändras för att möjliggöra enklare handlägningsformer. Vidare avses ett par uppslag som går ut på att få en praktiskt taget omedelbar behandling av trafikmål.

Bakgrunden till herr Lundströms fråga är, som framgår av interpellationen, att den stora anhopningen av trafikmål medför en kraftig belastning för de rättsvårdande myndigheterna. Inom justitiedepartementet har denna fråga varit föremål för uppmärksamhet sedan flera år tillbaka. Strävan har varit att på olika sätt förenkla handlägningsformerna. Det första steget i den riktningen togs genom införandet av parkeringsbot. Frågan har ytterligare behandlats i prop. 1966:100. Där underströks det angelägna i att man försöker förenkla dessa måls handläggning så långt det är möjligt utan att göra avkall på grundläggande rättssäkerhetskrav. I propositionen lades fram ett flertal numera genomförda förslag till sådana förenklningar, nämligen det nya ordningsbotssystemet, ökad användning av parkeringsbot och strafföreläggande samt vidgad kompetens för domare att ensam handlägga brottmål. Samtidigt framhöll jag, att jag avsåg att ägna särskild uppmärksamhet åt frågan om fortsatt rationalisering inom rättsvården. I enlighet härmed har inom justitiedepartementet övervägts vissa ytterligare förenklingsmöjligheter i fråga om de mindre brottmålen handläggning. En departementspromemoria med vissa förslag i ämnet väntas bli klar under våren eller försommaren, och även därefter kommer arbetet med dessa frågor att fortgå. Jag anser det för tidigt att här gå närmare in på de förslag som f. n. är på beredningsstadiet. Jag inskränker mig därför till att redovisa vissa synpunkter som direkt föranleds av herr Lundströms frågor.

Frågan om det föreslagna institutet stämmingsföreläggande behandlades i den proposition som jag nämnde nyss.

Trafikmålskommitténs förslag i det avseendet hade mött kritik från ett stort antal remissinstanser, och jag ansåg mig inte böra lägga fram något förslag i den delen. Någon ändring i det ställningstagandet är inte aktuell. I första hand torde i stället komma att prövas, om man på andra vägar kan nå de önskvärda rationaliseringarna. Jag har ansett att man därvid främst bör undersöka, om man kan vidga användningsområdet för strafföreläggande ytterligare, och sådana undersökningar pågår inom justitiedepartementet.

I det sammanhanget kommer man in på en annan av herr Lundströms frågor, nämligen om strafflatituderna för vissa brott kan justeras, så att utrymmet ökas för förenklade handlägningsformer, främst strafföreläggande och handläggning inför ensamdomare. Även den frågan övervägs f. n. inom justitiedepartementet. Jag vill erinra om att vi i lagstiftningen redan har slagit in på den vägen genom att ändra straffskalan för vårdslöshet i trafik. Därigenom har en enklare behandling av dessa talrika mål gjorts möjlig fr. o. m. den 1 juli 1966.

I interpellationen sägs vidare att det bör övervägas om man kan få en snabbbehandling av trafikmål på det sättet att domare följer med vid polisens trafikövervakning och dömer trafiksyndare på platsen. En sådan ordning med någon sorts turnerande trafikdomare är jag dock inte beredd att ta under övervägande. Som mera realistisk betraktar jag den i interpellationen nämnda möjligheten att ha någon form av jourssystem, så att ett åtal kan väckas och prövas tämligen omgående. Den frågan har redan tagits upp av trafikmålskommittén, och kommitténs överväganden torde komma att redovisas i dess nästa betänkande, som väntas i höst.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Till statsrådet och chefen för justitiedepartementet ber jag få

Ang. förenklat förfarande vid handläggning av trafikmål

framföra mitt tack för svaret på interpellationen. Jag gör det med så mycket större tillfredsställelse som jag finner att statsrådet ger till känna en mycket positiv inställning till de problem som berörts i interpellationen och även till de flesta av de frågor, som framställts. Inte minst gäller detta meddelandet att en departementspromemoria med vissa förslag om förenklingar i de mindre brottmålen handläggning blir klar redan i vår eller under försommaren och att statsrådet inte ämnar låta sig nöja därmed, utan att arbetet även sedan skall fortgå i berörda frågor.

Givetvis är jag väl medveten om att åtskilligt redan gjorts för att förenkla både utredning och domstolsbehandling vid trafikförseelser. I min interpellation har jag också noterat »det friska grepp» som i dessa hänseenden tagits på senare år. Värdet av fortsatta snabba åtgärder är likväl mycket stort, både ur allmän synpunkt för att lätta arbetsbelastningen inom polis och domstolar och ur ekonomisk synpunkt. I sistnämnda fall tänker jag på både det allmänna och den enskildes intressen.

Den direkta anledningen till min interpellation är den oro, som jag mött från juristhåll, polis och motorfolk samt inte minst från åtskilliga fotgängare som nästan aldrig åker bil, över vad som kommer att ske efter genomförandet av högertrafikreformen. Blir det en mycket stor stegring av antalet mindre trafikförseelser i detta sammanhang föreligger det verklig risk för överbelastning på åklagarmyndigheter och på domstolar, och en rationalisering är därför nödvändig. Det var med detta som utgångspunkt som jag började intressera mig för dessa frågor.

Inte minst gäller önskemålen utredningssidan. Balansen där i vissa storstäder medför enligt tidningsuppgifter i vissa fall dröjsmål med förhör på nästan ett år av anmälda personer. Man kan lätt föreställa sig svårigheten att

efter så lång tid få fram tillförlitliga uppgifter om den händelse som utredningen gäller, allra helst som det ofta rör sig om tilldragelser av den art som inte precis etsar sig in i ens minne. Det gäller både parter och vittnen.

Av de fyra frågor, som jag framställt i interpellationen, är det egentligen bara justitieministerns svar på en, som från min sida föranleder någon undran. Statsrådet vill med hänvisning till remisskritiken inte för riksdagen föreslå införande av institutet stämningföreläggande. Meningen med en sådan reform var ju, att erkända mål av lindrigare beskaffenhet skulle kunna handläggas enklare. Flertalet av sådana mål medför erfarenhetsmässigt blott dagsböter.

Avsikten var nu, att en tilltalad, vilken erkänt en förseelse som kan straffas med högst sex månaders fängelse, skulle kunna teckna godkännande på åklagarens stämning till rätten, när förseelsen i praktiken endast renderade böter. Den påtecknade stämningen skulle därefter överprövas av en ensamdomare som fastställde straffet, om detta överensstämde med normal praxis och svarade mot utredningsunderlaget. Hade domaren annan uppfattning eller godkände den tilltalade inte föreläggandet, skulle frågan hänskjutas till ordinarie huvudförhandling vid domstolen.

Jag har i interpellationen understrukt det värde, som enligt min mening förslaget har både för åklagarsidan och för domstolarna. Det skulle dessutom göra slut på det diskutabla förfarandet med massfullmakter till vaktmästare m. fl. på rättens kansli, vilka nu framträder och meddelar erkännande av den åtalade gärningen.

I stället för stämningföreläggandet säger sig statsrådet nu vilja undersöka, om man kan vidga användningsområdet för strafföreläggande ytterligare. Utan att föregripa en sådan i och för sig önskvärd undersökning, kan jag inte underlåta att spörja, om just en

Ang. förenklat förfarande vid handläggning av trafikmål

vidgning av strafföreläggandet genom bantning av strafflatituderna skulle vara bättre ur rättssäkerhetssynpunkt än stämmingsföreläggandet.

Statsrådet understryker redan på första sidan i sitt svar, att han i proposition nr 100 i fjol betonade vikten av att grundläggande säkerhetskrav vidmakthålles. Stämmingsföreläggandet innebär ju dock en domarkontroll med den ökade rättssäkerhet detta medför. Förenklingen skulle dessutom också kunna omfatta en större grupp av mål — alltså även sådana som upptar frihetsstraff i vissa fall — än man torde vara villig handlägga med strafföreläggande.

Anser verkligen herr statsrådet att strafföreläggande är överlägset ur rättssäkerhetssynpunkt eller ur handläggningssynpunkt? Eller är det bara oppositionen från vissa remissinstanser vilken avhåller honom från att kanske framdeles framlägga förslag i frågan?

När det gäller de andra uppslag, som jag i interpellationen vidrört och som kan leda till en snabbare behandling av trafikmål, anser herr statsrådet tanken på någon form av jourssystem vara mera realistisk än tanken på en domare, som följer med vid polisens övervakning? Jag har samma uppfattning som herr statsrådet på denna punkt och hoppas att trafikmålskommittén i höst skall kunna framlägga något förslag i detta avseende.

Jag kan dock inte underlåta att framhålla, att det kanske skulle vara av intresse att få till stånd ett provförsök med en domare i en polisbil i samband med trafikövervakning för att se vad detta kan leda till, eftersom domen i många mindre förseelser då skulle kunna avgöras på platsen.

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Det gläder mig att herr Lundström och jag är praktiskt taget eniga på alla punkter. Det föreligger

bara en liten dissonans, och den gäller strafföreläggandet.

Det är mycket möjligt, herr Lundström, att jag har varit något försiktig i min bedömning av hur mycket kallt stål riksdagen tål i denna del. Bakgrunden till min försiktighet är de diskussioner som ägde rum i dessa frågor i riksdagen under 1950-talet. Det är emellertid möjligt att jag har bedömt dagens situation på denna punkt något felaktigt och att jag kanske skulle tänka om.

Beträffande frågan om snabbheten i utredningarna kan jag nämna, att trafikmålskommittén håller på att behandla den saken. Man har en stor försöksverksamhet i gång för att få fram snabbara och förenklade utredningar. Denna del torde komma att redovisas i det betänkande, som vi väntar till hösten.

Den punkt beträffande vilken vi inte var eniga gällde alltså strafföreläggandet. Det huvudsakliga skälet till att jag inte ansåg mig böra ta med detta i fjolårets proposition var att jag ansåg, att man kanske så småningom skulle kunna nå de fördelar vilka trafikmålskommittén hade avsett med sitt förslag på ett annat sätt, utan att behöva få med de nackdelar som otvivelaktigt var förknippade med förslaget.

Detta kan ske på två sätt. Bantningen av strafflatituder skall vi inte gå in på i detta sammanhang — det är en fråga som kräver mycket större överväganden än vad som hittills förekommit. Man skulle för det första kunna föra in ett ytterligare antal grupper av mål inom strafföreläggandets område, om man samtidigt medger att strafföreläggandet får användas också i de fall där frihetsstraff ingår i latituden men det är uppenbart att det inte skall bli annat än böter. För det andra skulle man kunna få ytterligare användning för strafföreläggandet och befria domstolarna från en massa bagatellmål, om man skapade möjlighet att godkänna ett strafföreläggande genom ombud. Man skulle alltså få fram ett system,

Ang. snatterier i varuhus

där den som strafföreläggandet riktar sig mot skulle kunna godkänna genom ett befullmäktigat ombud.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Efter justitieministerns senaste anförande är jag än mer tillfredsställd. Han tar inte avstånd från möjligheten att man i framtiden kan tänka sig stämmningsföreläggande.

I proposition nr 100 säger departementschefen bl. a. om denna fråga att det har varit så delade meningar, att han redan av det förhållandet anser att det icke är motiverat att »på grundval av nu föreliggande material göra någon principiell ändring i gällande ordning». Jag drog då slutsatsen att det kan komma material framdeles som gör det möjligt att få upp frågan till ny prövning.

Jag är medveten om att riksdagen tidigare ställt sig avvisande, men å andra sidan hade ju förslaget från trafikmålskommittén tillstyrkts av ett icke ringa antal utomordentligt kompetenta organ. Jag tror det var nästan alla hovrätter, och det var ett flertal andra organ, t. ex. trafikförsäkringsföreningen. Såvitt jag nu kan komma ihåg efter att ha läst det föreliggande materialet för en liten stund sedan, var det också samtliga motororganisationer, vilka naturligtvis här har intresse av snabb handläggning.

Det finns emellertid även organ som instämmer i trafikmålskommitténs uppfattning att strafföreläggande »icke bör användas när fängelse ingår i straffskalan för ett brott». Även i den frågan är det tydligen delade meningar. När fängelse ingår i strafflatituden förefaller mig stämmningsföreläggande, med hänsyn till den överprövning som görs av domare, mera förenligt med rättssäkerhetskraven än att ha strafföreläggande vid förseelser för vilka även fängelsestraff gäller.

I övrigt har jag ingenting att tillägga utan jag kan upprepa min tillfredsställelse med den behandling som detta ärende har fått av justitieministern.

Ang. snatterier i varuhus

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr *Lundströms* interpellation angående snatterier i varuhus, och nu anförde:

Herr talman! Herr Lundström har frågat mig om jag har för avsikt att utreda problemen rörande kundsnatterier och småstölder från varuhus o. d. i syfte att dels överväga rekommendationer för varuhus att under affärstid upprätta effektiv och synlig övervakning av exponerade varor, dels söka förenkla förfarandet vid polisutredning och bestraffning.

Sådana tillgrepp i varuhus och snabbköpsbutiker som under senare år har förekommit i stor utsträckning utgör ett betydande samhällsproblem. Några mera exakta uppgifter om det totala antalet brott av detta slag finns ej. Det finns anledning anta att den s. k. dolda brottsligheten är särskilt stor på detta område. Herr Lundströms uppgift att ett privat vaktbolag gjort ca 10 000 ingripanden under år 1966 mot sådan brottslighet ger en antydning om problemets omfattning.

Utvecklingen har dock inte fått fortgå utan att motåtgärder satts in. Sveriges köpmannaförbund har exempelvis ägnat frågan en betydande uppmärksamhet. Även samhället har i skilda avseenden försökt vidta åtgärder för att minska denna brottslighet. Således medverkade både inrikesdepartementet och socialdepartementet i ett år 1962 bildat organ, kallat »Aktionsgruppen mot butiksstöld». I denna grupp fanns även representanter för exempelvis Sveriges köpmannaförbund och skolöverstyrelsen. Som ett resultat

Ang. snatterier i varuhus

av gruppens arbete förstärktes bevakningen av butikerna och särskilda anvisningar utfärdades i fråga om varornas placering. En annonskampanj mot butiksstölderna inleddes och skyltar sattes upp i butikerna. Aktionsgruppen medverkade vidare till att butiksstölderna ägnades särskild uppmärksamhet vid den laglydnadsfostran som ingår som ett led i skolutbildningen.

Efter polisväsendets förstatligande har vidare arbetet med den brottsförebyggande verksamheten inom polisen intensifierats. Detta gäller även i fråga om butiksstölderna, som ägnas särskild uppmärksamhet inom rikspolisstyrelsen. Där övervägs också vad som kan göras för att förebygga stölder i varuhusen. I detta sammanhang beaktas även den av herr Lundström nämnda frågan om formerna för varuhusens interna övervakning. Jag finner därför inte anledning att nu vidta särskilda åtgärder i detta avseende.

Herr Lundström har vidare tagit upp frågan om ett förenklat förfarande för beivrande av bl. a. butikssnatteriet. Denna fråga sammanhänger med det fortgående reformarbetet med förenklingar inom straffprocessen som jag har berört i ett annat interpellationssvar till herr Lundström tidigare i dag.

Enligt gällande bestämmelser får straffreläggande användas bara vid brott som inte är belagda med svårare straff än böter, dock inte normerade böter. Vidare får brottmål handläggas av ensamdomare endast om brottet inte kan föranleda svårare straff än böter. Vid de ringa förmögenhetsbrotten — såsom snatteri, som främst är av intresse i detta sammanhang — ingår emellertid fängelse i straffskalan. De hittills genomförda förenklingarna i straffprocessen berör alltså inte snatterimålens handläggning.

Som jag har nämnt i mitt tidigare interpellationssvar till herr Lundström pågår emellertid undersökningar, som syftar till ytterligare förenklingar inom straffprocessen. Vissa frågor övervägs

inom departementet och andra inom trafikmålskommittén.

I det sammanhanget vill jag erinra om att en särskild åtalsregel tagits in i brottsbalken beträffande olovligt förfogande över avbetalningsgods. Den regeln säger att sådant brott inte får åtalas av åklagare utan att åtal av särskilda skäl är påkallat ur allmän synpunkt. Något liknande kan möjligen tänkas i fråga om butikssnatterierna.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Justitieministerns svar även på denna interpellation ger mig anledning att framföra ett tack till honom. Liksom i föregående ärende andas svaret en positiv vilja hos statsrådet att försöka få en ändring till stånd i den nu rådande situationen.

Jag skulle vilja beteckna denna fråga dels som en intern bevakningsuppgift för varuhusen och dels som ett arbetsproblem för åklagare och domstolar. Det var för övrigt under mitt arbete med trafikmålens belastning på domstolarna som jag kom att beakta den likhet som förefinns mellan enklare snatterimål och enklare trafikförseelser. Båda slagen är ju många till antalet, båda belastar i onödigt hög grad polisen och åklagare — inklusive domstolarna — och rationaliseringar och förenklingar vid handläggningen kan med fördel genomföras beträffande båda dessa slag av förseelser.

Jag vill erinra om betydelsen av att man kan nedbringa behandlingstiden för dessa småförseelser, därför att de ökar domstolarnas totala arbetsbörda. JO har ju i sin berättelse till årets riksdag också understrukit den belastning som för närvarande vilar på domstolarna.

Åtskilligt av vad jag sade i föregående fråga är tillämpligt även i denna och behöver inte här upprepas.

En kort kommentar skulle jag dock vilja göra till justitieministerns svar. När det gäller den interna bevakningen

är det av värde att höra, att rikspolisstyrelsen är inne på vissa överväganden. Jag har i min interpellation ifrågasatt om man kunde utfärda rekommendationer till varuhusen rörande deras interna bevakning. Men jag måste medge att jag själv har blivit alltmer tveksam om vad sådana rekommendationer kan leda till. Vad sker till exempel om affärsinnehavaren eller föreståndaren struntar i rekommendationer som utfärdats av polisen eller vilken myndighet det nu kan vara frågan om? Det effektiva vore naturligtvis att allmänt åtal för småtillgrepp i varuhus endast skulle få väckas, om utfärdade rekommendationer om effektiv inre bevakning hade följts.

Dock förefaller det mig mycket tveksamt om man kan förbinda allmänt åtal för brott med villkor av detta slag. Därför tog jag i interpellationen inte upp denna tanke, men jag kan ju nämna den här som exempel på hur resonemanget gick. Jag vill tillägga att det skulle vara intressant att höra statsrådets uppfattning om det över huvud taget är möjligt att skapa en sådan lagstiftning som uppställer villkor av denna art för att det skall väckas allmänt åtal.

Statsrådet erinrar om tidigare åtgärder från köpmannaförbundets och statsdepartementens sida för att minska butiksstölderna. Det skulle vara av värde att veta om han anser att den 1962 bildade »Aktionsgruppen mot butiksstölder» haft någon verkan. Såvitt jag förstår måste resultatet ha varit obetydligt, om ens något. Tillgreppen har nämligen ökat år från år. Den något otillförlitliga och icke offentliga statistik som finns rörande butikstillgrepp visar att ökningen från 1965 till 1966 skulle ha varit inte mindre än 25 procent. Även om den siffran är felaktig så torde den dock spegla en trend som är allvarlig.

Att döma av uppgifter som jag har hört från vissa domstolar är snatterinmälen inte bara ökande utan åtalen i

Ang. snatterier i varuhus inte så få fall rätt svagt eller diskutabelt grundade. Låt mig därför helt kort få uttrycka den mening, som jag ville komma fram till, att motåtgärder mot butiksstölderna nog måste vara mer realitetsbetonade än vad man hittills uppnått. Jag ifrågasätter om inte varuhuskontrollanterna skall ha i uppdrag inte bara att sätta fast brottslingarna utan även att där så är möjligt genom eget ingripande förebygga brott.

Även i detta interpellationssvar återkommer justitieministern till frågan om strafföreläggande. Den har vi nu diskuterat, varför jag inte skall ta upp någon ny debatt på den punkten.

Butikssnatterierna hör till de småsjukdomar i samhällskroppen som alltmer utvecklats till att bli en verkligt allvarlig åkomma, och jag tror därför att det är av vikt att åtgärder snabbt vidtas för att hejda utvecklingen. Däri har justitieministern och interpellanten tydligen samma mening, och det noterar den sistnämnde med tillfredsställelse. Samtidigt hoppas han att statsrådets åtgärder skall bli av den art att de verkligen ger resultat.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Det är nästan oroande hur eniga herr Lundström och jag är i dessa frågor. Jag kan helt och hållet instämma i herr Lundströms yttrande, när han säger att butikskontrollanterna inte borde finnas till enbart för att sätta fast småsnattare, utan deras huvudsakliga uppgift borde vara att förebygga snatterierna.

Jag måste tyvärr erkänna, att det ligger mycket i herr Lundströms yttrande att verkan av aktionsgruppens insatser inte hade blivit vad man trodde att de skulle bli.

Herr Lundström ville veta min åsikt om man skulle kunna sätta upp ett villkor för att ett allmänt åtal skall äga rum. Det har vi ju i vissa fall redan. Det är en mycket intressant fråga — om inte tiden vore så långt liden skulle jag kunna tala ganska mycket om det.

Ang. arbetsmarknadsproblem i samband med nedläggande av flottlederna i Ljungan och Indalsälven, m. m.

De senare årens utveckling på affärlivets område har medfört, att tillfällena till mindre egendomsbrott blivit oändligt mycket större än tidigare. Det har alltså från privatekonomisk synpunkt visat sig lämpligt att vidtaga åtgärder, som lätt kan leda till brottslighet. Då kan man otvivelaktigt ställa sig frågan: Är det samhällets absoluta plikt att genom polis, åklagare, domstol, indrivningsväsende o. s. v. tillhandahålla det maskineri, som blivit behövt på grund av att vissa rationaliseringsåtgärder vidtagits inom affärlivet?

Man kan därför, det tycker jag, herr Lundström, verkligen ställa sig frågan, om inte samhället som förutsättning för sin medverkan skulle kunna kräva en viss motprestation från den enskilde.

Vi kan ta ett exempel. Det har blivit allt vanligare med privata parkeringsplatser. Den som obehörigen ställer sin bil där kan dömas för egenmäktigt förfarande. Skulle man inte kunna kräva, för att ett åtal skall anställas, att den som har denna parkeringsplats åtminstone håller den inhägnad? När det gäller det allt vanligare checkbedrägeriet — skulle man inte kunna kräva åtminstone att man fordrade legitimation? Det gör ju bankerna, men man gör det inte för de mindre belopp som man löser in i butikerna; där anser man sig inte behöva kräva legitimation.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. arbetsmarknadsproblem i samband med nedläggande av flottlederna i Ljungan och Indalsälven, m. m.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr *Stadlings* interpellation angående arbetsmarknadsproblem

i samband med nedläggande av flottlederna i Ljungan och Indalsälven, m. m., fick nu ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Stadling har frågat *dels* om jag är beredd vidta åtgärder för att motverka sysselsättningsvärigheter i samband med att flottlederna i Ljungan och Indalsälven läggs ned, *dels* om det kan förväntas att medel redan under innevarande år anvisas för att på väg E 75 sätta i gång nödvändiga ny- och ombyggnadsarbeten för att vägarna inom området skall tåla den starkt ökade belastning som följer av att timret framgent transporteras med lastbil *och dels* hur jag bedömer den mera långsiktiga arbetsmarknadsmässiga situationen inom det aktuella området.

En längre tids utredningsarbete och förberedande diskussioner mellan i första hand kraftintressenter och flottningsintressenter ledde i början av år 1966 till en överenskommelse, vari flottningsintressenterna förband sig att upphöra med flottningen med utgången av flottningssäsongen 1968 i Ljungan och 1969 i Indalsälven. Flottningsintressenterna har därefter hos Kungl. Maj:t föreslagit avlysning av de allmänna flottlederna i Ljungan med Gimån samt Indalsälven med bivattendrag.

Ingen av de i avlysningsärendet hörda statliga myndigheterna — bl. a. länsstyrelserna i Västernorrlands och Jämtlands län, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, skogsstyrelsen, lantbruksstyrelsen och statens järnvägar — har motsatt sig avlysning. Detsamma gäller bl. a. RLF-förbunden i länen och flertalet kommuner samt flottningsföreningarna. Ärendet bereds f. n. i Kungl. Maj:ts kansli.

I medeltal har omkring 100 man — ungefär lika fördelade på Ljungan och Indalsälven — arbetat i flottningen under de senaste flottningssäsongerna. Med hänsyn till rörligheten bland de anställda har antalet personer, som un-

Ang. arbetsmarknadsproblem i samband med nedläggande av flottlederna i Ljungan och Indalsälven, m. m.

der någon tid fått kompletterande sysselsättning genom flottningen, varit avsevärt större. Sysselsättningstiden har genomsnittligen varit 100—120 dagar per säsong.

En del flottningsarbetare kommer av olika skäl att stanna kvar på sin hemort trots att sysselsättningen på den öppna arbetsmarknaden tryter. För handikappade och äldre personer nära pensionsåldern kommer beredskapsarbeten att ordnas. I övrigt kommer givetvis alla de medel som står arbetsmarknadsmyndigheterna till buds att utnyttjas.

Storskogsbruket torde på sikt huvudsakligen endast kunna erbjuda arbete åt dem som kan ta helårsarbete i skogen. Inom bondeskogsbruket torde ännu en tid finnas möjligheter till kompletteringsysselsättning, men samverkansstendenserna pekar också där mot helårsanställning. Inom den utpräglade glesbygden i det nu aktuella området liksom inom andra likartade områden tror jag därför att man måste räkna med minskad tillgång på arbetstillfällen inom skogsbruket i framtiden.

Åtgärderna för att mera långsiktigt förbättra arbetsmarknadssituationen måste inriktas på att tillföra centralorterna nya arbetstillfällen. Olika lokaliseringspolitiska åtgärder har under de senaste åren givit betydelsefulla tillskott av arbetstillfällen i Jämtlands och Västernorrlands län. För att lokaliseringsåtgärderna skall ha bestående effekt, måste de emellertid som nämnts koncentreras till vissa orter.

Vad gäller transportfrågorna vill jag framhålla att en betydande del av det nuvarande flottgodset i Ljungan och Indalsälven efter nedläggningen av flottningen kommer att transporteras på järnväg. Man räknar med att medeltransportavståndet med bil till lastningsplatsen vid järnväg, på grund av järnvägarnas fördelaktiga sträckning inom området, inte mera väsentligt kommer att överstiga det nuvarande me-

deltransportavståndet till flottled. Fjölderna för vägväsendets del av en nedläggning av flottningen i ifrågavarande älvar blir alltså begränsade men en viss merbelastning på vägnätet kommer otvivelaktigt att uppstå. Härmed sammanhängande frågor har varit föremål för överläggningar mellan berörda parter.

I fråga om väg E 75 inom Västernorrlands län torde huvuddelen av den ökade belastningen komma på delen Töva järnvägsstation—Sundsvall. Denna sträcka har god standard i plan och profil men otillfredsställande bärighet. Projektering för ombyggnad pågår i anslutning till generalplanearbete. I gällande flerårsplan är företaget upptaget med en beräknad kostnad av 11 miljoner kronor och med första medelstildelning år 1968. Med hänsyn till projekteringsläget är tidigareläggning inte möjlig.

Belastningen på gatunätet i Sundsvall väntas bli betydande. Därför planeras ombyggnad av vägarna 602 och 622 Nacksta—Bergsåker—Sköns kyrka så att den tunga trafiken kan ledas utanför staden. Detta företag skall enligt flerårsplanen påbörjas under år 1968. Med hänsyn till projekteringsläget är tidigareläggning inte möjlig. Vidare kan nämnas, att arbeten på sträckan Stöde—Tirsta på väg E 75 ingår i gällande flerårsplan med första medelstildelning år 1970. Företaget har kostnadsberäknats till 20 miljoner kronor och kan sättas i gång med kort varsel. Omdisponering av ordinarie medel för tidigareläggning bedöms dock inte vara möjlig.

Härefter skulle på väg E 75 återstå att bygga om endast delen Tälje—Jämtkrogen. För detta företag har tilldelning av medel beräknats ske efter år 1971.

Strävan är att så långt möjligt förlägga beredskapsarbetena till mindre kostnadskrävande projekt än vägar. Kortsiktiga vägarbeten har dock satts

Ang. arbetsmarknadsproblem i samband med nedläggande av flottlederna i Ljungan och Indalsälven, m. m.

i gång under den senaste tiden på grund av det nuvarande sysselsättningsläget. Stora vägprojekt bör däremot enligt arbetsmarknadsstyrelsens bedömning inte påbörjas nu. Det går inte att för dagen uttala sig om förutsättningarna för att under kommande budgetår påbörja beredskapsarbeten på vägar. För budgetåret 1967/68 beräknas dock sådana redan beslutade och pågående beredskapsarbeten i Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län dra en kostnad av sammanlagt 18,5 miljoner kronor.

Herr STADLING (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det uttömmande svaret. Tyvärr har det dröjt, och en del har väl förändrats sedan jag ställde frågorna den 31 januari.

Men för att ta svaren i kronologisk ordning, så vill jag först betona, att jag inte är ute efter att stoppa dessa flottningsnedläggelser. Möjligen efter att framflytta tidpunkten. De flesta kommunerna inom området har krävt att få framflytta tidpunkten för nedläggelsen tills dess man hunnit upprusta vägnätet. De övriga remissinstanserna har ju, som det alldeles riktigt påpekats i svaret, icke motsatt sig avlysning vid angiven tidpunkt. Vad jag är mest bekymrad över är på vilket sätt man skall kunna kompensera det inkomstbortfall som drabbar dessa deltidanställda flottare.

Enligt de upplysningar jag inhämtat från flottningsföreningarnas kontor i Sundsvall hade man under år 1966 inte mindre än 1 270 anställda, därav 64 heltidsanställda. Anställningstiden varierar från cirka 6—7 månader till endast någon vecka. Den längsta arbetstiden hade givetvis skiljeställes- och flottlägningsarbetarna. Om man nu betänker att de flesta av de anställda kommer från jord- och skogsbruket så förstår man att det blir synnerligen svårt

att under nuvarande förhållanden omflytta dessa människor till andra arbeten. Men här tar jag fasta på det positiva svar jag fått från inrikesministern, att man för de handikappade och äldre skall ordna beredskapsarbeten och att man för de övriga skall utnyttja alla de medel som står arbetsmarknadsmyndigheterna till buds för att klara dessa svårigheter. Det är ett bra svar och jag är fullt nöjd med det. Jag är också nöjd med svaret som gäller den långsiktiga planeringen.

När det gäller vägarna är vi inte lika ense. För närvarande transporteras cirka 50 procent av hela virkesfångsten på lastbilar. Enligt transportutredningen räknar man med att transportera cirka 58 procent på bil och cirka 42 procent på järnväg. Enligt trafikchefen räknar SJ med ganska betydande tillbyggnader, bl. a. omformarstationer i Ånge och Sundsvall och vissa förbättringar på järnvägslinjen. Med hänsyn till dessa ombyggnader får man väl antaga att SJ inte omedelbart kan ta över dessa 42 procent, och det måste ju innebära att vi får den största belastningen på vägnätet innan de planerade ny- och ombyggnaderna har hunnit färdigställas. Enligt den senaste flerårsplanen kan inte dessa arbeten påbörjas förrän tidigast 1968 och i vissa delar inte förrän 1970, förutsatt att man skall gå på det ordinarie anslaget. Detta innebär att vi inte kan påräkna att dessa vägdelar blir klara för trafik förrän tidigast i mitten på 70-talet. Under sådana förhållanden kan man ställa frågan om det är möjligt att klara dessa tunga transporter på de svaga vägarna.

Jag nämnde att de flesta kommunerna yrkat på en framflyttning av nedläggelserna till dess att vägarna förbättrats, och fråga är väl om inte detta vore välbetänkt, även om jag har klart för mig att inrikesministern i detta fall inte kan göra något.

Det var mot denna bakgrund jag

Om en mer enhetlig lönestatistik för hela arbetsmarknaden, m. m.

stälde frågan om det inte varit möjligt att från beredskapsanslagen ställa medel till förfogande för att möjliggöra en tidigare igångsättning av dessa vägdelar. Vi hade i januari cirka 700 man arbetslösa inom dessa områden, och med hänsyn till arbetsmarknadsläget i övrigt inom länet hade det varit försvarbart om så skett. Men, herr talman, vi får väl anledning att återkomma kanske under nästa budgetår.

Herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Herr Stadling och jag behöver nog inte ägna oss åt någon vidlyftigare polemik. Jag är medveten om att svaret av skilda orsaker har dröjt — tyvärr, får jag säga, inte så länge att nya vägarbeten kommit i gång!

Men vägproblemen är naturligtvis det ömtåliga i detta sammanhang. Många önskemål kommer till uttryck. Det finns de som menar att när vi har en arbetslöshet borde vi kunna sysselsätta ledig arbetskraft i vägarbeten. Detta låter ju ganska så rimligt — och tidigare var som vi vet vägarbeten mycket, mycket vanliga beredskapsarbeten inte minst i Norrland. Men tekniken förändras också när det gäller vägarbeten — maskinerna ersätter i mycket hög grad arbetskraften. Dagskostnaden per anställd vid beredskapsarbeten på vägar torde snarare ligga över än under 400 kronor, och då blir frågan helt naturligt hur vi skall kunna med beredskapspengar sysselsätta så många arbetslösa som möjligt, självfallet i riktiga och rimliga arbeten men ändå med kostnadsaspekten i blickfånget.

Då förklarar arbetsmarknadsstyrelsen att de stora och omfattande vägprojekten inte gärna kan komma i fråga, däremot mindre vägprojekt som kan slutföras på kortare tid, säg sex eller sju månader. Vad herr Stadling är ute efter är naturligtvis de stora anslagen till de sträckor av E 75, som i planerna tas upp så långt fram i ti-

den att människorna där uppe hyser vissa bekymmer.

Jag anser emellertid, som sagt, att detta är en politik som knappast kan förändras. För den ledigställda arbetskraften gäller det ju att med de medel, som står till buds, försöka åstadkomma nya sysselsättningsmöjligheter. Härvid får vi — som vi framhållit i svaret — använda alla de medel som står till buds, och jag ser inte minst de lokaliseringspolitiska inslagen som de i sammanhanget viktigaste.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om en mer enhetlig lönestatistik för hela arbetsmarknaden, m. m.

Ordet gavs därefter ånyo till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **JOHANSSON**, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr *Augustssons* interpellation om en mer enhetlig lönestatistik för hela arbetsmarknaden, m. m., och nu anförde:

Herr talman! Herr Augustsson har frågat om jag är villig medverka till att det genom låginkomstutredningens försorg i god tid före nästa avtalsrörelse redovisas en mer enhetlig lönestatistik som täcker hela arbetsmarknaden och om jag kan uttala mig om när utredningen i övrigt kan tänkas vara avslutad och om något delbetänkande kan väntas.

Låginkomstutredningen skall enligt sina direktiv dels inhämta ett utökat kunskapsmaterial om låginkomstgrupperna, dels söka precisera vad som i skilda sammanhang skall avses med låga inkomster, dels söka belysa orsakerna till att vissa befolkningsgrupper har låga inkomster. Utredningen skall vidare behandla inkomstfördelningsproblemen över huvud taget, ehuru med tonvikt på de lägre inkomsttagarna, och slutligen »söka skapa en grund

Om en mer enhetlig lönestatistik för hela arbetsmarknaden, m. m.

för att bedöma vilka metoder, som kan komma i fråga för att höja inkomstnivån för de personer och grupper det gäller».

Hittills har utredningsarbetet koncentrerats på att kartlägga omfattningen och sammansättningen av grupperna med låga inkomster. Dessa undersökningar sker i samarbete med statistiska centralbyråns utredningsinstitut och bygger på intervjuer med ett på vetenskapliga grunder gjort urval av hela befolkningen. Resultaten skall kompletteras med data från register av skilda slag, exempelvis från sociala myndigheter och försäkringskassor. Undersökningen avser att belysa i vad mån inkomstfördelningen och de låga inkomsterna sammanhänger med svårigheter att få heltids- och helårsarbete, med handikapp och sjuklighet, med olikheter i försörjningsbörddor och med variationer i arbetsinkomsten per arbetad tidsenhet. Avsikten är att resultaten av dessa kartläggande undersökningar skall presenteras i ett första delbetänkande före sommaren 1968.

Vissa grova lönestatistiska data blir ett av resultaten från de nyss beskrivna kartläggande undersökningarna. Enligt utredningens expertis är det dock knappast troligt att parterna på arbetsmarknaden kommer att anse dessa data användbara för förhandlingsändamål. Låginkomstutredningen har på grund av uppdragets omfattning inte ansett sig kunna åta sig att utarbeta en generell lönestatistik av mera detaljerat slag. Ett lönestatistiskt utvecklingsarbete pågår emellertid sedan flera år vid statistiska centralbyrån. Arbetsmarknadens parter deltar i detta arbete. Låginkomstutredningen följer detta utvecklingsarbete och avser att sedermera själv utnyttja de möjligheter som den successivt förbättrade reguljära lönestatistiken ger för belysning av löernas roll för låginkomsterna.

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Först vill jag tacka herr statsrådet Rune Johansson för svaret på min interpellation.

Jag är givetvis mycket glad över att utredningsarbetet om låglöneproblematiken är i gång och att resultaten av de kartläggande undersökningarna kan presenteras i ett första delbetänkande före sommaren 1968.

När jag och flera andra ledamöter 1965 motionerade i detta ärende, var ju detta ett uttryck för den oro vi kände för alla låga inkomsttagares problem. Utskottet i fråga liksom riksdagen delade vår uppfattning. Utredning pågår nu, som vi alla vet. Men utskottet talade också i sitt utlåtande om möjligheterna att åstadkomma en mera enhetlig lönestatistik, som täcker hela arbetsmarknaden och som skulle ge möjligheter till en rättvis bedömning av olika löntagares situation.

Jag var faktiskt optimistisk nog att tro att denna statistik skulle ha kunnat ingå som arbetsmaterial under nästa avtalsrörelse. Jag skall därför öppet säga att jag känner en viss besvikelse över vad inrikesministern meddelar från utredningen, nämligen följande: »Vissa grova lönestatistiska data blir ett av resultaten från de nyss beskrivna kartläggande undersökningarna. Enligt utredningens expertis är det dock knappast troligt att parterna på arbetsmarknaden kommer att anse dessa data användbara för förhandlingsändamål.»

En gnista av hopp får jag dock, när inrikesministern i slutet av sitt svar säger: »Ett lönestatistiskt utvecklingsarbete pågår emellertid sedan flera år vid statistiska centralbyrån. Arbetsmarknadens parter deltar i detta arbete.»

Jag är ändå fortfarande litet undrande när det gäller svaret på min interpellations första fråga. Kan man påräkna att allt som kan göras för att påskynda en enhetlig lönestatistik också göres och att den frågan ges större

Om en mer enhetlig lönestatistik för hela arbetsmarknaden, m. m.

prioritet än den för närvarande tycks ha?

Att jag här känner mig hårt engagerad, beror på att jag från mina politiska värderingar anser låglöneproblemet som en av våra största sociala frågor av i dag. Statsmakterna kan givetvis inte lägga sig i löneförhandlingarna — i varje fall inte för närvarande — men det är vår skyldighet att ge arbetsmarknadens parter det material som erfordras för deras grannliga värv.

I detta material ingår bl. a. den av mig påtalade lönestatistiken. I händelse av kommande, mera samordnade lönerörelser, blir den gemensamma, fullt jämförande statistiken i högsta grad nödvändig. Jag förutsätter därför inrikesministerns helhjärtade medverkan så att materialet om möjligt föreligger i god tid före nästa avtalsrörelse.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Ingen skulle vara gladare än jag, om vi skulle kunna effektuera den beställning, som herr Augustsson här har gjort; vi har väl alla den uppfattningen, att en kartläggning av låginkomstproblemet — vilka grupper det gäller, deras storleksordning o. s. v. — tillhör något av det väsentligaste just nu. Den bygger på det som har sagts i en motion, som har vunnit ganska allmän anslutning, men det är ju här fråga om ett utomordentligt vidlyftigt arbete.

Jag har haft tillfälle att sitta tillsammans med de experter, som nu är sysselsatta med dessa uppgifter, och har haft anledning att diskutera frågan om både tid och kostnader för dessa arbeten. Vi har kommit fram till att om vi skall få det material, som vi verkligen i framtiden kan bygga vår bedömning på, dels med tanke på vad jag nyss sade beträffande låginkomstgrupperna, deras storlek och situation och dels med tanke på de nödvändiga åt-

gårderna, måste det vara ett mycket, mycket noggrant arbete som utföres. Det måste när det gäller undersökningar omfatta ett så stort material, att det finns garanti för att vi får ett material som är säkert. Detta gör att det hela blir komplicerat.

Vi hoppas alltså att vi med de utredningar som gjorts under 1966 och som nu göres under 1967 kommer att få en kartläggning med avseende på sysselsättningsstruktur, inkomststruktur, försörjningsstruktur samt andra anknytande uppgifter, som bl. a. rör skatter och sociallagstiftningens effekt. Denna utredning skall ju också ge sig i kast med uppgiften om vilka utgifter familjen har, hur den klarar sin försörjning, förmögenhetstillgång och skilda levnadsnivåer. Den skall också undersöka vad socialunderstöden betyder i sammanhanget och vad skatterna betyder och en rad andra problem.

Detta är självfallet dels ett arbete som tar tid, dels något som — vilket jag i dag framhållit — kanske inte blir direkt användbart i en lönestatistik. Man får en, såsom jag hoppas, klar kartläggning av familjernas levnadsomständigheter med avseende på inkomster, utgifter o. s. v. och får självfallet i samband med detta också in löneuppgifter.

Men det är inte detta som i och för sig är det primära.

Utredningsmännen har därför framhållit att också låginkomstutredningen har ett intresse av det lönestatistiska arbete, som statistiska centralbyrån har i uppgift att bedriva. Jag skulle emellertid tro att också den har ett intresse av ett sådant materialunderlag, som låginkomstutredningen kommer att skaffa fram.

Jag kan dock som sagt inte ange mer än vad som står i mitt svar. Det innebär inget ja på herr Augustssons mera konkreta fråga. Våra parter på arbetsmarknaden har ju hittills haft ett materialunderlag för sina förhandlingar, på vilket de kunnat basera sina yr-

Ang. den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem

kanden, och de har även kommit fram till ett resultat. Såsom ett komplement till vad som kan utvinnas i löneförhandlingarna har vi även att beakta vad vi i sociala sammanhang kan göra från samhällets sida, och därvidlag kommer säkerligen låginkomstutredningens material att spela den mest avgörande rollen.

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Jag håller fullständigt med inrikesministern om att detta är ett synnerligen stort problem och att arbetet som helhet måste få ta den tid, som det kommer att behöva. Men vad jag åsyftade med min mera konkreta fråga var att vi skulle kunna åstadkomma en större prioritering av den gemensamma lönestatistiken, vilken spelar en viktig roll i den problematik vi nu talar om. Därför hade jag nog önskat — och jag gör det fortfarande — att denna fråga hade kunnat besvaras något mera förhoppningsfullt, eftersom den utgör en väsentlig del av detta stora komplex.

Jag hoppas ändå att det skall lyckas för utredningen att få fram något av den statistik, som jag syftar på. Det är ur många synpunkter nödvändigt att detta material finns att tillgå.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som ämnat vid detta sammanträde besvara även herr *Axel Kristianssons* interpellation angående den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem, erhöll ånyo ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Axel Kristiansson har frågat om regeringen har för avsikt att skyndsamt utforma ett särskilt

program för en såväl socialt som samhällsekonomiskt tillfredsställande lösning av den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem, särskilt med anledning av den ökade förekomsten av företagsnedläggningar och driftsinskränkningar.

Av interpellationen framgår att herr Kristiansson vill ha ett särskilt program för den äldre arbetskraften med ungefär den målsättning och innebörd, som OECD:s arbetskraftskommitté förordat. Ett sådant instrument ingår enligt interpellantens uppfattning inte i den arbetsmarknadspolitiska reform, som för vårt land beslutades av fjolårets riksdag. Det är riktigt att något formligt instrument för den äldre arbetskraften inte ingick i de riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken som antogs vid riksdagen förra året. Inte heller för andra grupper har fastställts några särskilda instrument eller program. Vårt mål är enligt propositionen och riksdagens beslut full, produktiv och fritt vald sysselsättning. Det målet gäller alla oavsett ålder. I propositionen och riksdagsbeslutet har angivits de medel som skall användas för att nå detta mål.

OECD:s arbetskraftskommitté har tillställt medlemsländerna resultatet av sina överväganden rörande den äldre arbetskraftens sysselsättningssituation. Kommittén har rekommenderat att dess slutsatser skall få praktisk tillämpning i förhållande till situationen inom respektive länder. De av kommittén föreslagna åtgärderna berör arbetsförmedling, utbildning, arbetsvård m. m. Till en del vänder sig förslagen till de enskilda företagen, t. ex. beträffande omflyttning inom företagen, avskaffande av åldersgränser m. m. I stort sett kan de föreslagna arbetsmarknadspolitiska åtgärderna sägas ligga väl i linje med de allmänna riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken som riksdagen antog år 1966.

Det är arbetsmarknadsstyrelsen som har att verkställa åtgärderna. För sty-

Ang. den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblemen kan det bli fråga om att göra särskilda aktivitetsprogram för olika grupper. Så har också skett bl. a. beträffande de äldre. Genom arbetsförmedlingarna förs detta program ut i det praktiska livet i samverkan med andra samhällsliga och enskilda organ.

De medel som står till arbetsmarknadsmyndigheternas förfogande för att lösa bl. a. den äldre arbetskraftens problem har under senare år blivit alltmer differentierade. En ytterligare utbyggnad har aktualiserats vid årets riksdag. För en arbetsgivare som är tveksam om äldre arbetstagares lämplighet finns det nu möjlighet att ordna provanställning kombinerad med yrkesutbildning. Till den som genomgår provanställning utgår utbildningsbidrag under högst tre månader. I proposition nr 105 till årets riksdag har föreslagits att möjligheterna skall vidgas för äldre arbetskraft att få utbildning inom företag. Bidrag skall enligt förslaget utgå för arbetslösa personer som är 50 år och äldre enligt samma grunder som gäller för utbildning av handikappade. Bidraget skall utbetalas till företaget med visst belopp per timme under förutsättning att avtalsenlig lön utgår under utbildningstiden.

Det är en mycket omfattande verksamhet som bedrivs för att lösa den äldre arbetskraftens problem. De skyddade verkstäderna ger arbete åt många äldre. Den förbättring av stödet till halvskyddade verkstäder, som medgetts av årets riksdag, bör leda till större möjligheter att placera äldre handikappade i företagen. I beredskapsarbetena sysselsätts till mycket stor del äldre arbetskraft.

En fortsatt utbyggnad av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna är nödvändig. Jag har här redogjort för de förslag som i detta syfte har förelagts årets riksdag. Därutöver har i dagarna getts direktiv till utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet om att med förtur utforma och lägga fram förslag till lämpliga stödformer för äldre ar-

betskraft som träffas av särskilda omställningssvårigheter.

Det är angeläget att skapa ökad förståelse för den äldre arbetskraften, att söka finna nya vägar för att lösa dess problem och att stimulera till ökad aktivitet över hela det vidsträckta fält som de här frågorna berör. Inom inrikesdepartementet övervägs nu i vilka former kontakt skall sökas med företrädare för arbetsmarknadens parter, kommunerna, arbetsmarknadsverket, social- och hälsovårdsorganen m. fl. för att dryfta den äldre arbetskraftens situation i dagens samhälle.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation om den äldre arbetskraftens situation på arbetsmarknaden.

Jag har självfallet ställt denna interpellation mot bakgrunden av den arbetsmarknadssituation som rått under innevarande vinter och som väl alltjämt råder, i varje fall för de kategorier det här är fråga om. Vi har noterat höga arbetslöshetssiffror; anmärkningsvärt höga i ett samhälle där man — som inrikesministern säger — har fört den fulla sysselsättningens politik, där man har en väl utbyggd arbetsmarknadsorganisation och där man förmenat att man har arbetslösheten under kontroll.

Särskilt höga har siffrorna varit för den äldre arbetskraften. Detta beror kanske till viss grad på att denna inte har lika god utbildning som den yngre arbetskraften har. Den har inte heller den anpassningsförmåga som krävs i en ny situation. De äldre har självfallet inte heller samma möjlighet att geografiskt röra på sig som de yngre har.

Jag vill understryka att denna fråga inte gäller bara den kategori som man kallar de egentliga kroppsarbetarna, utan på senare tid har den också berört i varje fall vissa grupper på tjänste-

Ang. den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem

mannasidan. Jag tror för min del att differensen mellan tidigare utbildning och senare utbildning är större i dessa grupper än bland kroppsarbetarna, och det innebär givetvis ett besvärande handikapp.

En sådan här situation är naturligtvis oroande. Det innebär helt naturligt något av en personlig tragedi att i ett samhälle, som man kallar för högstandard-samhälle, nödgas konstatera att man får svårt att skaffa sig arbete när man uppnått 60-årsåldern.

Det är inte bara ett bekymmer för dagen. Man kan ju också konstatera att med den konstruktion som ålderdomsförsörjningen har inverkar det också menligt, alltså sänkande på pensionens storlek. Speciellt för de äldre årgångarna är ju varje års pensionspoäng av stor betydelse.

Jag noterar med tillfredsställelse att inrikesministern synes se allvarligt på dessa problem, evad det gäller den äldre arbetskraften. Slutorden i hans svar bekräftar detta. Han hänvisar till proposition nr 105 som riksdagen skall ta ställning till och där vissa åtgärder föreslås. Han hänvisar vidare till vissa aktiviteter såväl i departementet som i arbetsmarknadsstyrelsen. I övrigt erkänner han att det inte finns något formligt instrument just för den äldre arbetskraften. Det allmänna målet har varit, säger han, full produktiv och fritt vald sysselsättning, och det har gällt och gäller oavsett ålder. Detta låter ju mycket bra. Jag tror emellertid att när man ser framåt och begrunder situationen närmare är i varje fall frågan om det fria valet för morgondagen i rätt stor utsträckning en chimär, detta sagt med anledning av den strukturensidighet som mer och mer blir rådande och som också rekommenderas framöver.

Vad som gjort att jag riktat uppmärksamheten på detta problem är i sig självt inte enbart den gångna vinterns arbetsmarknadssituation, ej ens med hänsyn tagen till den äldre arbetskraf-

tens stora andel i arbetslösheten. Det är klart att det i sig självt är ett problem även om det är en kortvarig företeelse, men om det är, som inrikesministern brukar säga, en följd av att man är nere i en konjunktursvacka finns det ändå rätt stora förhoppningar om att man snart skall komma ur den. Man kan väl också säga att man under tiden kan bli hjälpt med vad jag vill kalla »traditionella hjälpmedel».

Vad som främst gjort att jag tagit upp problemet är att jag tror att den arbetslöshet det här är fråga om är och kommer att bli besvärande för lång tid framåt. Även om den nu sammanfaller med den mer konjunkturbetonade arbetslösheten tror jag att den har helt andra och mera djupgående orsaker. Här finns alldeles säkert ett sammanhang med det som sker i näringslivet i dag. Jag tänker då på centraliseringen och fusioneringen av företag, nedläggning av företag som går upp i andra etc.

De tekniska landvinningarna som — i varje fall till en viss del — förorsakat denna näringslivets omstrukturering ställer nämligen så stora krav på arbetskraften beträffande rutin och yrkesskicklighet, att den äldre arbetskraften helt enkelt inte kan hänga med.

Därtill kommer att dessa omstruktureringar som regel — i varje fall rätt ofta — också medför omlokaliseringar till annan ort. Av lättförklarliga skäl kan inte den äldre arbetskraften röra sig på samma sätt. Den kan inte flytta lika lätt.

Jag skall inte här ge mig in på någon värdering av vad som i dag sker inom svenskt näringsliv. Stora delar av detta lever ju i klar konkurrens med andra länders, och vi vet att vi har ett högt kostnadsläge. Därtill säges ju det som här sker vara en av de mäktigaste hävstångarna för att höja vår standard. Jag kan dock inte underlåta att säga att man hittills i varje fall alltför ensidigt, hastigt och oreserverat noterat allt vad som sker på detta område som

Ang. den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem

medverkande till klara samhällsvinster. Också i en tid när företagsnedläggelser hör så att säga till dagens händelser har man på högsta ort betraktat dem som ett sundhetstecken, där resultatet alltid blir att de anställda får det bättre. Man har till och med hört uttalanden som gått ut på att vissa av dessa nedläggelser egentligen borde ha skett långt tidigare. Vad den äldre arbetskraften i dag får erfarra torde dock noggsamt visa att så ingalunda är fallet.

Jag tror att man fortsättningsvis på ett helt annat sätt och med mycket större allvar får beakta dessa problem. Fortsätter näringslivets strukturomvandling efter samma linje — och av allt att döma kommer det att ske — befarar jag att ett av de svåraste problemen under den kommande tioårsperioden tyvärr blir hur vi skall kunna sysselsätta den äldre, svåplacerade och mindre lättroliga arbetskraften. Problemet får naturligtvis mötas med differentierade metoder, som inrikesministern också framhåller. Helt naturligt kommer även lokaliseringen av nya företag in i bilden, om vi verkligen skall kunna lösa dessa problem.

I det sammanhanget vill jag återgå till inrikesministerns svar, då han hänvisar till proposition nr 105 i år. Där har vidgade möjligheter föreslagits för äldre arbetskraft att erhålla utbildning inom företagen, varvid också ett statligt bidrag skulle utgå under förutsättning att avtalsenlig lön betalas. Jag har den uppfattningen att en yrkesutbildning av detta slag är att föredra av många skäl, inte minst därför att den sannolikt i långt större utsträckning än annan omskolningsverksamhet regelmässigt leder till att man fortsättningsvis får arbete. Dock skulle jag vilja säga att sådana åtgärder inte har så stort värde för en ort från vilken man har flyttat ett helt dominerande företag, om man inte samtidigt också kan lokalisera andra företag dit.

Det är ju en gammal god regel att man inte skall göra ont värre, och jag

kan därför inte underlåta att i detta sammanhang också något beröra jordbrukspolitiken, även om den inte sorterar under inrikesdepartementet. Jag förutsätter emellertid att det inte är alldeles vattentäta skott mellan inrikes- och jordbruksdepartementen, eftersom inrikesministern självfallet inte kan vara ointresserad av hur jordbrukspolitiken kommer att påverka arbetsmarknadssituationen.

Det är ju allmänt bekant att en mycket stor del av jordbrukarna hör till de äldre åldersgrupperna. Ehuru jag inte sett propositionen om den framtida jordbrukspolitiken — förslaget lär ju vara färdigt — kan man på goda grunder antaga att uppläggningsen är sådan att den kommer att leda till bortflyttning från jordbruket i ännu hastigare takt än hittills — man må kalla det frivilligt eller ofrivilligt, resultatet blir dock detsamma. På goda grunder kan man också räkna med att avflyttningen från jordbruket kommer att få största omfattningen i de bygder där möjligheterna till alternativ sysselsättning är sämst. I alla fall skulle jag vara intresserad av att höra hur inrikesministern ser också på dessa problem.

Herr talman! Jag har med det sagda velat ge uttryck åt min uppfattning att arbetslösheten för här berörda kategorier är av en annan karaktär och har andra orsaker än de rent konjunkturbetonade och att den som sådan måste mötas med andra, mera speciellt inriktade åtgärder. Jag har vidare önskat ge uttryck för den uppfattningen att statsmakterna inte medvetet bör bidra till ökad arbetslöshet exempelvis via jordbrukspolitiken.

Med dessa ord vill jag än en gång tacka inrikesministern för svaret.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det blir säkerligen många tillfällen till debatt om den framtida jordbrukspolitiken i denna kammare — låt mig bara i den här

Ang. den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem

avspända diskussionen säga att jag tror att man skall se på jordbruket som en näring bland andra näringar, med de problem vi möter i dag: en nödvändig rationalisering och effektivisering, som i många fall kan leda till att företag får läggas ned. Då ser jag som det viktigaste att vi kan bereda dem, som kommer i kläm vid en sådan omställning, garantier för inkomst och trygghet, även trygghet för de äldre som vill stanna kvar på orten. Och jag skall gärna säga att om äldre jordbrukare vill stanna kvar vid sina jordbruk och exempelvis önskar förbättringslån, utan att detta möter några större hinder ur allmän jordbrukspolitisk synpunkt, så anser jag att vederbörande bör få förbättringslån för att kunna bo kvar; departementet har också i några ärenden klart intagit den ståndpunkten.

Önskemålet att bo kvar ställer oss inför många stora frågor om hur vi skall kunna klara den sociala servicen i glesbygden, liksom en rad andra problem. Flera åtgärder är på väg, alla ännu inte utkristalliserade, men uppmärksamheten är riktad på detta problem.

Kan vi se saken på detta sätt menar jag nog att vi skulle kunna diskutera de vägar man bör gå för att ge trygghet även åt äldre jordbrukare, som nu brukar och har brukat enheter vilka inte kan anses tillräckligt bärkraftiga utifrån mera rationella synpunkter. Här kommer ju också frågorna om avgångsvederlag etc. in, men sådana detaljer får vi ju tillfälle att debattera så småningom.

Jag tror att det är riktigt som herr Kristiansson sagt, att den äldre arbetskraftens problem måste bedömas mot bakgrunden av ett förändrat konjunkturläge med stigande arbetslöshet. Problemen var ju inte så stora i början av 60-talet, när vi hade en väldig efterfrågan på arbetskraft, då detta sug efter arbetskraft kom att engagera äldre, handikappade och kvinnor som eljest

fått svårigheter att vinna sysselsättning på marknaden.

Jag tror att man också skall se utvecklingen mot bakgrunden av den förändring i ålderspyramiden som äger rum. Det problemet skymms kanske i någon mån bort av det förhållandet att vi under 1950-talet och in på 1960-talet har haft en starkt expanderande skolutbildning, som tagit unga människor i anspråk för en längre skolgång och därmed uppskjutit deras inträde i produktionslivet. Konkurrensen om arbetstillfällena har därmed blivit mindre och läget för den äldre arbetskraften har naturligtvis också blivit relativt mera gynnsamt under åren fram till 1964 eller 1965, med ett något kärvare klimat under tiden därefter. Detta framgår också av de statistiska uppgifter vi har. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens undersökningar var av totalt ungefär 3 800 000 sysselsatta i november 1964 173 000 över 65 år; 1965 inträdde en nedgång med 5 000 till 168 000, men från 1965 till 1966 är nedgången väsentligt större, nämligen 20 000. Om jag ser detta i belysning av totala antalet invånare över 65 år, som inte ingår under den statistiska rubriken arbetskraft, finner jag en ökning från 1964 till 1966 med inte mindre än 82 000. Detta visar alltså att det varit betydligt svårare under tiden från 1965 och fram till i dag för den äldre arbetskraften att kunna vinna sysselsättning.

Under åren 1962—1963 och även under 1964 fördes annars en diskussion mellan arbetsmarknadens parter om den äldre arbetskraften och dess användning i industriell verksamhet. Jag har i min hand en liten bok med titeln *Gammalt problem på nytt* — äldre arbetskraft. Den har utgivits av Verkstadsindustrins samarbetskommitté, d. v. s. av Svenska metallindustriarbetareförbundet och Sveriges verkstadsförening. I denna bok redovisas ett förslag som framlagts för företagarna och för fackföreningarna om att dessa ge-

Ang. den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem mensamt skulle diskutera den äldre arbetskraftens problem, hur den skall kunna användas och hur man skall kunna stimulera till ett ökat utnyttjande av den och framför allt till en ökad förståelse för de äldres möjligheter att delta i företagens arbete.

Men om det blivit kärvare på arbetsmarknaden och företagaren haft möjlighet att välja sin arbetskraft, har det tyvärr kommit att bli så att en del äldre — och med äldre börjar man nu mena även dem som befinner sig i min ålder, d. v. s. något över 50 år — kommit i kläm. Jag har sedan ett par veckor uppringts av en person, som är just i min ålder och som uppgett att han söker arbete. Man har svarat honom att man inte vill ta in någon som är över 50 år. Det är på något sätt upprörande — jag reagerar inte bara å hans utan också å egna vägar!

Men hur gör företagaren sin bedömning? Ja, om han har att välja mellan två personer, varav den ena är 55 år och den andra cirka 30 år, är det möjligt att någon skulle mena att den erfarenhet den äldre besitter också har sitt utomordentliga värde, men den yngres större fysiska kapacitet kanske kommer att bli avgörande vid valet.

Detta är synnerligen stora problem och det kan för de äldre — och därmed menar jag i detta fall personer över 65 år — bli nödvändigt att sätta in åtgärder, som medverkar till att de kan vinna anställning, t. ex. sådana stimulansbidrag som vi nu diskuterar. Jag tror att detta är den väg som vi får gå. Vi bör försöka skapa en ökad förståelse för dessa frågor.

Jag tror nämligen att den konjunktursvacka, som vi just nu befinner oss i, är tillfällig. Med detta vill jag inte direkt säga att det gäller månader — det är svårt att avgöra hur lång tid detta kommer att ta — men jag tror fortfarande att den bedömning som långtidsutredningen gjort är riktig, d. v. s. att vårt stora problem fram till

1970-talet är hur vi skall kunna anskaffa tillräckligt med arbetskraft, och då återkommer detta problem.

Jag tror att det skulle vara utomordentligt skadligt om vi nu skulle komma in i en period, där äldre arbetskraft med god teknisk utbildning och god underbyggnad över huvud taget, med erfarenhet och med rutin skulle komma att ställas åt sidan under ett par, tre år, varvid den skulle förlora en del av den erfarenhet den vunnit. Då skulle vi kunna ställas inför ett nytt omskolningsproblem, som kanske blir något svårare att angripa.

På orter där det t. ex. förekommer nedläggningsproblem tror jag därför att det är utomordentligt viktigt att man alldeles särskilt uppmärksammar den del av arbetskraften, som det visar sig vara svårt att bereda sysselsättning för — enligt utredningar som några fackförbund genomfört gäller detta 15—20 procent av den berörda arbetskraften — och om möjligt försöker bereda den skyddad sysselsättning i det gamla yrket eller i något som ligger detta mycket nära.

Vi har i Skaraborgs län på ett par orter, där industrinedläggning förekommit, prövat på att bereda viss skyddad sysselsättning — på en ort i andra lokaliteter än det nedlagda företaget och på en annan av nedläggningsorterna direkt på det nedlagda företaget. Det har gällt 20—25 personer, och resultaten har hittills visat sig vara gynnsamma.

Jag vill alltså understryka att här pågår en aktivitet som jag anser är nödvändig ur många synpunkter, inte minst ur den synpunkten att den äldre arbetskraften såväl i dag som för framtiden är av utomordentligt stort värde och att förståelsen för den måste ökas samt att man inte får ha alltför kortsiktiga perspektiv när man nu bedömer dessa frågor.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Denna debatt skulle naturligtvis kunna svälla ut över ett

Ang. den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem

brett fält, men det är inte min avsikt att utvidga den.

Jag noterade emellertid vad inrikesministern yttrade om jordbrukspolitiken. Han sade att man skall betrakta jordbruket som en näring och att den rationalisering som där behövs också skall ske, oavsett hur det ibland kan te sig.

Jag kan väl hålla med inrikesministern så långt att det här får inte bli fråga om rationalisering eller icke rationalisering, men jag betraktar det knappast som irrationellt om jordbrukare, som är i den åldern att de tillhör de kategorier som är vårt problem här i dag, sitter kvar på sina jordbruk något år längre. Jag tror att inrikesministern är fullt på det klara med att det i alla fall aldrig kommer någon annan efter en sådan jordbrukare.

Här är det fråga om att skapa trygghet, säger inrikesministern. Jag vet inte om vi alls har någon trygghet att erbjuda i det avseendet. I varje fall betraktar jag inte det avgångsvederlag som har aviserats i propositionen såsom något slag av trygghet. Därtill är det alltför litet.

En annan intressant sak var inrikesministerns syn på möjligheterna för dessa människor att få förbättringslån för bostäderna, ty bostaden är givetvis väsentlig inte bara fram till pensionsåldern utan också därefter. Får jag notera inrikesministerns uttalande här såsom en omvändelse på denna punkt, så gör jag det med den allra största tacksamhet. Jag har länge haft mycket svårt att förstå det sätt, varpå man hanterat frågan om bostadsförbättringslån till jordbrukare. Man har alltid tagit hänsyn till om jordbruket varit på sikt bestående eller inte, men man har aldrig tänkt på möjligheten att bostaden som sådan skulle kunna användas också om jorden såldes.

Beträffande det verkliga problemet — den äldre arbetskraftens situation — är det alldeles riktigt, som inrikesministern säger, att en försvarande fak-

tor är att denna ökar i antal. Det kanske också är riktigt — jag har inte funderat över det — att den ökade utbildningstiden hittills medfört att en viss del av den unga arbetskraften kommit ut senare, men att man nu så att säga kommit i takt och att den äldre arbetskraften då trängs tillbaka.

Jag håller med inrikesministern om att det är angeläget att pröva alla möjligheter för att ge den äldre arbetskraften sysselsättning. Den kommer främdeles att behövas, säger inrikesministern. Jag vill tillägga att detta bör ske också ur andra synpunkter, inte minst de personliga. Som jag inledningsvis anförde, finns det nog ingenting som är så deprimerande som att i ett högstandardsamhälle behöva konstatera att det inte finns plats för mig längre, trots att den höga standard vi i dag har är ett resultat av arbetsinsatser som gjorts tidigare. Här behövs naturligtvis en ökad förstärkelse — och det betyder inte så litet — från arbetsgivarnas sida, men jag vill tillägga: kanhända också från arbetskamraternas sida. Jag vet inte om regeln gäller ännu, men det är inte så länge sedan man t. ex. på byggnadsarbetarsidan sade att man inte tolererade att sådana arbetare togs in som var över 40 år. Det var alltså en ytterligare sänkning av åldern. Jag tror att man frångått detta senare, men om man inte gjort det vill jag ha sagt, att sådana regler självfallet inte kan tolereras.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! För att inga missförstånd skall uppstå vill jag bara helt kort säga några ord till om förbättringslånen.

Vi har i ett par ärenden som inrikesdepartementet och jordbruksdepartementet berett gemensamt haft att ta ställning till överklaganden från bl. a. Jämtland, där länsmyndigheterna har avslagit framställan om förbättringslån, detta med hänvisning till att en mindre

Ang. den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem

egendom skall läggas samman med en annan, men där vederbörande ville förbättra sin bostad för att bo kvar. Där har vi valt den vägen, att om förbättringslånet och kvarboendet av de tidigare ägarna inte förändrar eller påverkar den arrondering, som man tänkt sig framöver, så bör förbättringslån utgå. Vi anser det nämligen ur flera synpunkter angeläget. Jag tror att det är bra ur medicinska synpunkter. Den påfrestning som en flyttning innebär undviker man. Man har kvar en bostad och använder en bostad; det blir alltså inga anspråk på att man skall få en ny för dem som skall flytta.

Därför har vi avgjort ärendena på det sättet att vi har bifallit ansökningarna, och jag vill gärna säga att det har vi gjort i samverkan med jordbruksdepartementet.

Det är inte så nytt. Jag tror det är något halvår sedan vi tog denna principiella ståndpunkt. Jag hade närmast den uppfattningen att detta hade gått genom den tidningspress som man håller sig med inom jordbruksorganisationerna och att det alltså var bekant.

Man kan väl också säga att vår uppfattning grundar sig på samma funderingar som herr Kristiansson förde fram. Man har anledning att räkna med att på ett sådant jordbruk kommer det ingen efter som innehavare av just den bostaden. Man löser alltså bostadsproblemet för de äldre människor, som har bott där tidigare och som bör ha rätt att kunna få bo kvar där.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Får jag för att fullständigt klarlägga denna sak ställa en fråga till inrikesministern?

Var förutsättningen för förbättringslånet i det här berörda fallet, att jorden omedelbart skulle säljas, eller är det möjligt att lån utgår fastän vederbörande har jorden kvar något eller några år?

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag inbjuder herr Kristiansson att komma ner i departementet, så skall vi gå igenom ärendena, ty om vi här invecklar oss i detaljer kan jag kanske lämna någon uppgift som inte är helt korrekt.

Men välkommen ner i departementet, så skall vi ingående redovisa hur det ligger till!

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 96, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i visst fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv; och

nr 98, angående ökning av maximibeloppet för statens betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 99, angående bemyndigande att sälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 107, med förslag till lag om flyttning av fordon i vissa fall;

nr 112, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o och 14:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

nr 113, med förslag till lag om ändrad lydelse av 81 § konkurslagen.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 114, med förslag till lag om ändrad lydelse av 28 § 1 och 2 mom. kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), m. m.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 116, med förslag till lag angående ändring i lagen den 1 december 1950 (nr 596) om rätt till fiske.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 122, angående samordning av de nordiska ländernas statliga personalpensionering.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 123, angående försäljning av viss staten tillhörig mark.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 124, angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark m. m.

Föredrogs och hänvisades motionen nr 753 till jordbruksutskottet samt motionerna nr 754 och 755 till statsutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 51 och 52, bevillningsutskottets betänkanden nr 24, 26, 31 och 32, bankoutskottets utlåtanden nr 19 och 21—23 samt allmänna beredningsutskottets memorial nr 16.

På framställning av herr talmannen beslöts att å föredragningslistan för morgondagens sammanträde allmänna beredningsutskottets memorial nr 16 skulle sättas främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 83, med förslag till lag om tryggnad av pensionsutfästelse m. m.;

nr 106, med förslag till lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet;

nr 111, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648);

nr 115, angående inrättande av fredningszoner för vandringsfiskens framkomst i Torne skärgård, m. m.;

nr 117, angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige, Danmark och Norge om ömsesidig rätt till fiske i Skagerack och Kattegatt;

nr 118, angående godkännande av överenskommelse om avgränsningen av Sveriges och Norges fiskeområden i nordöstra Skagerack m. m.;

nr 119, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent;

nr 120, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 86 och 88 §§ lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal, m. m.; samt

nr 121, med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 756, av herr *Pettersson, Arne*, och fru *Ohlsson, Lilly*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59, angående naturvårdens organisation, m. m.;

nr 757, av herr *Skärman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59, angående naturvårdens organisation, m. m.;

nr 758, av herr *Isacson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74, angående de nya lantbruksnämndernas organisation, m. m.;

nr 759, av herr *Sveningsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74, angående de nya lantbruksnämndernas organisation, m. m.;

nr 760, av herr *Jacobsson, Gösta, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen;

nr 761, av herr *Lundberg* och fru *Hultell*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen;

nr 762, av herrar *Arvidson* och *Svenungsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.;

nr 763, av herr *Stefanson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr

85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.;

nr 764, av herr *Svenungsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.; samt

nr 765, av herr förste vice talmannen *Strand* och herr *Larsson, Herbert*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, angående riktlinjer för bostadspolitiken, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 18.24.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 14 april

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

Om produktion av eldrivna rullstolar för gravt handikappade

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ASPLING, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Edströms interpellation om produktion av eldrivna rullstolar för gravt handikappade, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Edström har frågat mig om möjligheterna att åstadkomma en rationell produktion av i första hand omkring 2 000 eldrivna rullstolar av typ Permobil.

En första serie av denna nya rullstolstyp tillverkas nu vid en skyddad verkstad i Jämtlands län. I fråga om distribution och service har ett samarbete inletts med SVCR, d. v. s. Svenska centralkommittén för rehabilitering. Genom att medicinalstyrelsen har godkänt denna nykonstruerade rullstol som statsbidragsberättigat hjälpmedel för handikappade har möjligheter skapats att föra ut den nya rullstolen på marknaden. En fortsatt produktion av rullstolen planeras, och enligt vad jag erfarit har det tagits initiativ för att bilda ett särskilt produktionsbolag för detta ändamål.

Det hjälpmedel som har förts på tal i interpellationen är ett exempel bland många på hur framstegen inom medicin och teknik ger nya möjligheter att utveckla de tekniska hjälpmedlen för handikappade. De frågor som avser detta viktiga utvecklingsarbete ingår i

handikapputredningens uppdrag. Enligt direktiven skall utredningen ta upp överläggningar med bl. a. SVCR rörande formerna för den fortsatta verksamheten på detta område, som även berör frågorna om produktion och tillhandahållande av hjälpmedel.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra mitt tack för det positiva svaret.

Såsom jag i min interpellation anförde produceras den här diskuterade eldrivna terränggående rullstolen dels vid en skyddad verkstad i Fors kommun i Jämtland, dels även på annat håll tack vare enskilt kapitalstöd. Jag har även erfarit att den skyddade verkstaden i Fors nyligen erhållit ytterligare statsbidrag genom AMS för detta ändamål, ävensom att försök gjorts — som herr statsrådet nämnde — att bilda ett särskilt produktionsbolag för ändamålet. Såvitt jag vet har man inte ännu funnit något tillräckligt riskvilligt kapital, och det kapital som hittills ställts till förfogande har delvis dragits tillbaka på grund av medicinalstyrelsens relativt restriktiva inställning när det gäller statsbidrag till denna stol. Jag hemställer därför att herr statsrådet med uppmärksamhet följer denna fråga.

Att denna rullstol är en utomordentlig uppfinning för att hjälpa rörelsehindrade handikappade att röra sig utomhus framgår ej minst därav att stora priset på Uppfinnarsalongen i Bryssel förra månaden tilldelades uppfinnaren doktor Per Uddén i Timrå för denna rullstol. Som framgår av tidningsnotiserna blev detta val mycket

Om produktion av eldrivna rullstolar för gravt handikappade

populärt bland övriga uppfinnare, och juryns utslag mottogs med starka applåder. Uppfinnaren planerar också att inom den närmaste framtiden erbjuda tillverkningsrätten gratis till en fabrikant i USA för att på så sätt hjälpa deras invalider på samma sätt som han gjort här i landet, där han också har ställt uppfinningen gratis till förfogande.

Vi har flera eldrivna rullstolar men ingen som på samma sätt som denna klarar problemen utomhus, ojämn mark, motlut och trottoarkanter för att nämna några problem. Med andra ord den är terränggående. Den ger en svårt rörelsehindrad utomordentliga möjligheter, som man tidigare inte drömt om, att bättre närma sig den friska människans livsföring.

Det är många som behöver denna nya stol. Vi har i vårt land mellan 25 000 och 30 000 rullstolar i dagligt bruk. År 1963 gjorde pris- och kartellnämnden på medicinalstyrelsens begäran en utredning över hur många rullstolar som behövdes, och man fann att det året hade det sålts cirka 4 200. Livslängden för en rullstol i flitig användning är inte mer än ungefär högst fem år, men alla används av skilda skäl inte så flitigt. I lågt räknat 10 procent av fallen finns ett reellt behov av sådan terränggående rullstol. Det är utgångspunkten för min beräkning att det under de närmaste åren behövs cirka 2 000.

Statsrådet säger att medicinalstyrelsen godkänt denna nykonstruerade rullstol som statsbidragsberättigat hjälpmedel. Ja, det är nog sant, men det beror på hur det tolkas, och här kommer den andra motiveringen till min interpellation. Tolkningen av föreskrifterna har nämligen hittills varit mycket restriktiv.

I kungl. medicinalstyrelsens cirkulär nr 115, 2 Rullstol (ad 2 §) står: »Elektriskt driven rullstol får ordineras endast under förutsättning att vederbörande på grund av sitt handikapp svår-

ligen kan använda annan rullstol.» Detta har hittills tolkats så, att den som inomhus och på plan mark kan använda handdriven rullstol, icke är berättigad att erhålla statsbidrag för rullstol, avsedd också för utomhusbruk. Författningens anda och bokstav borde dock i stället tolkas så, att det skulle avses att ge den handikappade det tekniska hjälpmedel, som fordras för att han eller hon om möjligt skall kunna förflytta sig som en benfrisk även utomhus.

Ett mycket stort antal rullstolspatienter kan inte dra sig uppför en trottoarkant, inte heller dra sig uppför det svagaste motlut eller ta sig fram på ojämn mark. De erhåller trots detta ej statsbidrag om de klarar sig med vanlig rullstol inomhus. Det är här som en generösare tolkning av bestämmelsens innebörd borde införas. Med denna stol kan en handikappad inte bara röra sig ute, utan han kan också besöka affärer, matställen och offentliga lokaler och röra sig ganska fritt inom ett visst samhälle. Rullstolens format är också sådant att den kan ta sig genom även relativt smala dörrar — den har en bredd på bara 68 centimeter. Den kan vända »på en femöring» och är därigenom manövrerbar i trånga utrymmen.

Det är därför jag hemställer till herr statsrådet att vara behjälplig för att tolkningen av bestämmelserna för statsbidrag blir så förändrade, att rörelsehandikappade som inte på annat sätt kan röra sig utomhus blir berättigade till statsbidrag för eldriven rullstol även om de i en vanlig rullstol kan röra sig inomhus.

Det är angeläget att teknikens landvinningar även fullt utnyttjas för att i görligaste mån normalisera livet för de handikappade. Jag vet inte om det behövs att man tillägger ordet »utomhus» i denna paragraf eller om bara tolkningen auktoriseras att ske på ett annat sätt.

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Med anledning av vad herr Edström här nämnde om den restriktiva behandlingen av ansökningar beträffande eldrivna rullstolar och speciellt denna stol vill jag bara upplysa om att medicinalstyrelsens hjälpmedelsnämnd tagit upp frågan om en översyn av bestämmelserna. Den framställningen är för närvarande föremål för medicinalstyrelsens prövning. Jag föreställer mig att därmed i vart fall en del av de frågor som berördes av herr Edström kommer under prövning.

Låt mig göra det tillägget, att det förhållandet att rullstolen är godkänd som statsbidragsberättigat hjälpmedel för handikappade bör underlätta marknadsföringen och därför i vart fall indirekt ha betydelse när det gäller den fortsatta produktionen och eventuellt också för ansträngningar att skaffa rörelsemedel för en större serieproduktion.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83, med förslag till lag om tryggande av pensionsutfästelse m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåg ändring i lagarna om bankrörelse, om sparbanker och om jordbrukskasserörelsen, till bankoutskottet samt i övrigt till lagutskott.

Föredrogos och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 106, med förslag till lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet;

nr 111, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648); och

nr 115, angående inrättande av fredningszoner för vandringsfiskens framkomst i Torne skärgård, m. m.

Föredrogos och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 117, angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige, Danmark och Norge om ömsesidig rätt till fiske i Skagerack och Kattegatt; samt

nr 118, angående godkännande av överenskommelse om avgränsningen av Sveriges och Norges fiskeområden i nordöstra Skagerack m. m.

Föredrogos och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 119, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent;

nr 120, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 86 och 88 §§ lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal, m. m.; och

nr 121, med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.

Föredrogos och hänvisades

motionerna nr 756—759 till jordbruksutskottet och

motionerna nr 760—765 till statsutskottet.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets memorial nr 16, angående överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående reformerad lärarutbildning samt anslag för budgetåret 1967/68 till lärarhögskolor och

folkskoleseminarier m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1967/68 beräkna till Lärarhögskolorna: Avlöningar ett förslagsanslag av 84 310 000 kronor, till Lärarhögskolorna: Omkostnader ett förslagsanslag av 4 712 000 kronor, till Lärarhögskolorna: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 1 960 000 kronor, till Folkskoleseminarierna: Avlöningar ett förslagsanslag av 39 570 000 kronor, till Folkskoleseminarierna: Omkostnader ett förslagsanslag av 3 306 000 kronor, till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 2 215 000 kronor och till Kostnader för praktisk lärarkurs m. m. ett förslagsanslag av 13 550 000 kronor.

I propositionen nr 4 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för den 3 januari 1967, föreslagit riksdagen att

1) besluta, att den 1 juli 1968 skulle införas en ny utbildning av klasslärare på grundskolans låg- och mellanstadier samt lärare i läroämnena på grundskolans högstadium och i gymnasiala skolor med mål, studietid, innehåll och uppläggning enligt de riktlinjer, som angivits i statsrådsprotokollet;

2) besluta, att

a) utbildning av klasslärare och speciallärare i grundskolan skulle ske vid lärarhögskolor,

b) utbildning av lärare i läroämnena skulle ske i fråga om praktisk-pedagogisk utbildning vid lärarhögskolor och i fråga om ämnesteorin vid universitet och vissa högskolor, i vad avsåge ämnena tillhörande de filosofiska fakulteterna i fasta studiegångar, som utförats särskilt för lärarutbildning,

c) lärarhögskolorna skulle svara för fortbildning och vidareutbildning av lärare enligt de riktlinjer, som angivits i statsrådsprotokollet;

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

3) besluta, att delar av det allmänna skolväsendet skulle användas för lärarhögskolornas försöks- och demonstrationsverksamhet jämte praktisk lärarutbildning samt att särskilda lärartjänster skulle finnas för denna verksamhet och utbildning med de uppgifter, som angivits i statsrådsprotokollet;

4) besluta, att lärarhögskolorna i Stockholm, Malmö, Göteborg och Uppsala skulle få de uppgifter och den uppbyggnad, som angivits i statsrådsprotokollet;

5) besluta att inrätta nya lärarhögskolor med de uppgifter och den uppbyggnad, som angivits i statsrådsprotokollet, i Umeå den 1 juli 1967 och i Linköping den 1 juli 1968;

6) besluta, att — under i statsrådsprotokollet angivna förutsättningar — inrätta nya lärarhögskolor med de uppgifter och den uppbyggnad, som där angivits, i Falun, Gävle, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Luleå och Växjö den 1 juli 1968;

7) besluta, att folkskoleseminarierna i Falun, Gävle, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Luleå och Växjö skulle — i den mån lärarhögskolor enligt punkt 6 inrättades — upphöra vid utgången av juni 1968 och att då ännu icke avslutade lärokurser skulle fullföljas inom ramen för de lärarhögskolor som avsåges i punkt 6;

8) besluta, att folkskoleseminarierna i Göteborg (Guldheden), Linköping, Stockholm, Umeå och Uppsala skulle avvecklas från och med läsåret 1968/69 med en årskurs i sänder;

9) besluta, att vid de folkskoleseminarier, som icke avvecklades, tills vidare skulle få meddelas utbildning för klasslärare enligt i huvudsak nu gällande bestämmelser;

10) besluta, att statens försöksskola i Linköping skulle upphöra vid utgången av juni 1968;

11) besluta, att de nuvarande lärarhögskolornas och folkskoleseminariernas övningsskolor utom vid de seminarier, som ej avvecklades, skulle upp-

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. höra vid utgången av juni 1968 eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t för särskilt fall bestämde;

12) godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts om avveckling av tretermisutbildning av ämneslärare vid lärarhögskolor, av praktisk lärarkurs och av den i Umeå försöksvis anordnade utbildningen av ämneslärare;

13) godkänna i statsrådsprotokollet förordade grunder för fördelningen mellan staten och kommunerna av kostnaderna för försöks- och demonstrationsverksamhet samt praktisk lärarutbildning inom det allmänna skolväsendet;

14) bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa de avtal med kommuner, som fordrades för lärarutbildningen;

15) besluta, att läsåret från och med läsåret 1967/68 skulle omfatta vid lärarhögskolorna 40 veckor samt vid universiteten och de övriga högskolor som Kungl. Maj:t bestämde 270 dagar;

16) besluta, att det inom det allmänna skolväsendet skulle finnas huvudlärare och skilda slag av lärare i huvudsak enligt de riktlinjer, som angivits i statsrådsprotokollet;

17) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder och riktlinjer utfärda de bestämmelser och andra föreskrifter, fatta de beslut samt i övrigt vidtaga de åtgärder, som fordrades för den därstädes förordade reformeringen av lärarutbildningen;

18) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om antalet intagningsklasser vid folkskoleseminarierna;

19) bemyndiga Kungl. Maj:t att på personalförteckning för lärarhögskolorna föra upp en tjänst som rektor i Up 27 och en tjänst som professor i praktisk pedagogik i Uo 27;

20) för budgetåret 1967/68 anvisa följande anslag, nämligen till Lärarhögskolorna: Avlöningar ett förslagsanslag av 84 310 000 kronor, till Lärarhögskolorna: Omkostnader ett förslagsanslag av 4 712 000 kronor, till Lärarhögsko-

lorna: Materiel, böcker m.m. ett reservationsanslag av 1 960 000 kronor, till Folkskoleseminarierna: Avlöningar ett förslagsanslag av 39 570 000 kronor, till Folkskoleseminarierna: Omkostnader ett förslagsanslag av 3 306 000 kronor, till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m.m. ett reservationsanslag av 2 215 000 kronor och till Kostnader för praktisk lärarkurs m.m. ett förslagsanslag av 13 550 000 kronor.

I propositionen hade framlagts förslag rörande en reformering av utbildningen av klass- och ämneslärare.

Den nya utbildningen, som avsåges bli infördd med början av läsåret 1968/69 skulle ersätta dels nuvarande utbildning av småskollärare och folkskollärare vid folkskoleseminarium och lärarhögskola, dels utbildning av lärare i läroämnen vid universitet och högskolor, lärarhögskolor och praktisk lärarkurs.

Den årliga intagningskapaciteten, som för närvarande uppginge till sammanlagt cirka 2 800 klasslärarkandidater och cirka 2 000 ämneslärarkandidater, beräknades under 1960-talet böra öka till cirka 3 200 respektive 2 300 studerande.

Den blivande läraren skulle få dels ämnesteoretisk utbildning, dels praktisk-pedagogisk utbildning omfattande pedagogik, metodik och praktik. Utbildningen hade föreslagits bli likom hittills specialiserad på olika lärarkategorier. Lärarna skulle dock, även då utbildningen bleve stadieriktad, kunna i viss utsträckning undervisa över stadiegränserna.

Den sammanlagda utbildningstiden för klasslärare på lågstadiet hade föreslagits bli 2 1/2 år och för klasslärare på mellanstadiet 3 år. Inom denna tid skulle rymmas en fördjupad utbildning, som gäve kompetens att i viss utsträckning undervisa på överliggande stadium, samt utbildning i engelska för alla lärare på lågstadiet. Som allmänt behörighetsvillkor till utbildning av klasslärare för lågstadiet och mellan-

stadiet skulle gälla, att sökande genomgått gymnasium, fackskola eller ägde motsvarande utbildning.

Den ämne-teoretiska utbildningen för blivande ämneslärare på grundskolans högstadium och det gymnasiala stadiet skulle bedrivas inom universitetsväsendet och skulle i fråga om nivå och omfattning ansluta till vad som nu gällde för behörighet till adjunktstjänst på respektive stadier. För adjunktstjänst i allmänna läroämnen skulle utbildningen vara enhetlig så till vida, att behörighet skulle uppnås av den som vid filosofisk fakultet avlagt primär-examen med lärarinriktning. Den ämne-teoretiska utbildningen av blivande lärare i tekniska ämnen borde tillgodoses genom teknisk magisterutbildning eller civilingenjörsutbildning och av blivande lärare i ekonomiska ämnen genom studier vid universiteten eller utbildning vid handelshögskolorna. Den ämne-teoretiska utbildningens närmare utformning fixerades icke i propositionen utan avsåges ytterligare prövas av universitetskanslersämbetet i samband med ämbetets utredning rörande bland annat fasta studiegångar vid filosofisk fakultet.

Den praktisk-pedagogiska utbildningen av ämneslärare skulle bestå av en förberedande del i anslutning till den ämne-teoretiska utbildningen och en avslutande del omfattande det sista studieåret. Denna utbildning liksom utbildningen av klasslärare hade föreslagits förlagd till självständiga lärarhögskolor.

Lärarhögskolorna skulle spela en central roll inom det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet samt inom fortbildningen.

I avvaktan på en mer allsidig översyn av övningslärarutbildningen hade föreslagits provisoriska åtgärder, som innebure, att lärartjänst på högstadiet, i gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan skulle kunna avse en kombination av läroämnen och övningsämnen samt vissa andra ämnen.

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

En fastare organisation av huvudlärarsystemet hade föreslagits. I grundskolan och samtliga gymnasiala skolformer skulle inrättas arvodestjänster som huvudlärare.

Intagning till lärarutbildningen skulle grundas huvudsakligen på betyg från föregående utbildning medan lämplighetsprövning tills vidare skulle utnyttjas endast för att undvika intagning av för yrket klart olämpliga sökande.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen *dels* en vid 1966 års riksdag inom andra kammaren av herr *Källstad* väckt motion (1966:II:65), vars behandling uppskjutits till 1967 års riksdag;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I:85) och den andra inom andra kammaren av herr *Källstad m. fl.* (II:116), såvitt nu vore i fråga;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Harald Pettersson* och *Svanström* (I:396) samt den andra inom andra kammaren av herr *Börjesson* i *Glömminge m. fl.* (II:494);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson* (I:687) och den andra inom andra kammaren av herr *Dockered m. fl.* (II:859);

dels en inom första kammaren av herr *Bengt Gustavsson* väckt motion (I:688), i vilken hemställts, att riksdagen måtte beakta i motionen framförda synpunkter angående en förlängning av läsåret vid universitet och högskolor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtsson m. fl.* (I:689) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II:865), i vilka yrkats, att riksdagen skulle besluta,

I. att lärarutbildningens mål skulle givas en klarare definition än den som angivits i propositionen i syfte att *dels*

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. göra lärarkandidaterna medvetna om sin uppgift som fostrare, dels komplettera lärarkandidaternas skolning till objektivitet med en orientering om de etiska och moraliska normer, vilka genom skolbesluten vid 1962 och 1964 års riksdagar angivits som riktningsgivande för skolans verksamhet;

II. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag angående innehåll och organisation när det gällde vidareutbildning av klasslärare;

III. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning och förslag angående effektivisering av studiedagarna för lärarnas fortbildning enligt i motionerna anförda riktlinjer;

IV. att uttala, att ställning till frågan om läsårets förlängning till 40 veckor i samband med införande av femdagarsvecka inte borde tagas förrän skolarbetsutredningen avslutat sitt arbete och särskild proposition i ämnet förelagts riksdagen;

V. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag med anledning av resultatet av pågående utredning beträffande system med fasta studiegångar;

VI. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga dels om att i anslutning till aviserad utredning beträffande den ämnesteoretiska utbildningen för adjunktstjänst jämväl måtte prövas den i motionerna förordade adjunktutbildningen i form av treårig ämnesteoretisk utbildning med inriktning på grundskolans högstadium samt ytterligare ett års studier för dem som avsåge att bli gymnasieadjunkter, dels om förslag med anledning av nämnda utredning; samt

VII. att i övrigt beakta vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eric Carlsson* och *Axel Kristiansson* (I: 690) samt den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Borby (II: 867);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av

herr *Dahlberg* (I: 691) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Carlstein* och *Fagerlund* (II: 864);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahlén m. fl.* (I: 692) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 877), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta,

1. att uttala, att lärarutbildningen i dess helhet på sikt borde inordnas i universitetsorganisationen,

2. att lärarutbildningens mål skulle givas en klarare definition än den som angivits i propositionen i syfte att dels göra lärarkandidaterna medvetna om sin fostrande uppgift, dels komplettera lärarkandidaternas skolning till objektivitet med en orientering om de etiska normer, vilka genom skolbesluten vid 1962 och 1964 års riksdagar angivits som riktningsgivande för skolans verksamhet,

3. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsamt utredning genom kompetensutredningens försorg om den allmänna förkunskapsnivå, som borde gälla för olika former av lärarutbildning, varvid särskilt frågan om det gymnasiala skolstadiets ställning i behörighetsavseende borde utredas, samt att avvägningen mellan förkunskaper och kunskaper förvärvade under den egentliga lärarutbildningen borde bli föremål för en samlad bedömning,

4. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid den närmare utformningen av de speciella behörighetsvillkor, som avsåges gälla för inträde till klasslärarutbildning, väsentliga ämnen måtte bli uttryckta i krav på kunskaper enligt gymnasiets läroplan och ej som departementschefen föreslagit enbart i fackskolans läroplan,

5. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsamt utredning samt förslag om adjunktutbildningens utformning syftande till gemensam primärexamen för adjunkter men med krav på 4-årig ämnesteoretisk utbildnings-

gång för de lärare, som avsåge att tjänstgöra på gymnasium,

6. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla om förslag rörande en samordnad vidareutbildningsorganisation avsedd för samtliga lärarkategorier,

7. att uttala, att frågan om fortbildningens anordnande m. m. borde avgöras efter förhandlingar mellan företrädare för arbetsgivaren/staten och lärarnas personalorganisationer,

8. att uttala, att ställning till frågan om läsårets förlängning till 40 veckor i samband med införande av femdagarsvecka icke kunde tagas förrän skolarbetsutredningen avslutat sitt arbete och särskild proposition i ämnet framlagts,

9. att uttala, att samtliga lärare om möjligt borde givas enhetlig tjänstebemärkning,

10. att uttala, att lärarkandidaterna borde givas tillräckligt medinflytande i de organ av bland annat samverkanskaraktär, som föreslagits inrättade, samt

11. att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om en vidgad användning av radio- och TV-undervisning i lärarutbildningssyfte;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* (I: 693) och den andra inom andra kammaren av herr *Jönsson i Ingemarsgården m. fl.* (II: 866), i vilka anhöllits, att riksdagen måtte besluta, dels att undanröja alla formella hinder mot kombination i ämneslärtjänst i grundskola, fackskola och gymnasium av s. k. övningsämne med s. k. läroämne, dels att inrätta en 1-årig akademisk kurs för utbildning av lärare i familje- och konsumentkunskap i enlighet med lärarutbildningssakkunnigas förslag, dels ock att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den planerade överarbetningen av frågan om vidareutbildningens innehåll och organisation måtte innefatta även en 1-årig akademisk kurs i ämnet familje- och konsumentkunskap,

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. samt att behörighetsfrågan vad gällde tjänst med undervisning i ämnet familje- och konsumentkunskap måtte upptagas till prövning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nils Hansson m. fl.* (I: 694) och den andra inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt m. fl.* (II: 869), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta att som förutbildningskrav för tillträde till klasslärarutbildning skulle gälla kunskaper motsvarande genomgången gymnasium;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 695) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 863), i vilka yrkats, att riksdagen skulle besluta,

a) att som allmänt behörighetsvillkor för tillträde till klasslärarutbildning skulle gälla krav på genomgången gymnasium eller motsvarande utbildning,

b) att kompetens för adjunktstjänst normalt skulle uppnås för grundskolan i tre skolämnena med en studietid om minst två terminer per ämne samt för gymnasiet i två skolämnena med en studietid om minst tre terminer per ämne,

c) att frågan om alternativt ledigförklarande av lektors- och adjunktstjänster icke nu skulle avgöras utan tagas upp i samband med behandlingen av forskarutredningens betänkande rörande lektorsutbildningen,

d) att, därest yrkandet under a) icke skulle bifallas, utbildningstiden för lågstadielärare skulle utökas till 3 år, samt

e) att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna i övrigt anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* (I: 696) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 870), i vilka föreslagits, att riksdagen icke skulle uttala sig om läsårets längd vid övergång till 5-dagarsvecka;

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* och fröken *Stenberg* (I: 697) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 876), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag rörande inrättande av musik-, gymnastik- och teckningslärartjänster, baserade på undervisningsbehovet i dessa ämnen på grundskolans samtliga stadier;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* och fröken *Stenberg* (I: 698) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 875), i vilka anhållits att riksdagen för närvarande icke måtte godtaga förslaget rörande studiesociala förmåner såvitt det gällde studerande vid lärarhögskolans ämneslärarlinje;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* och fröken *Stenberg* (I: 699) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 874), i vilka yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa att riktlinjer beträffande lärarutbildning i dramatik snarast måtte utarbetas och föreläggas riksdagen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* och fröken *Stenberg* (I: 700) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 871), i vilka föreslagits, att riksdagen icke skulle biträda departementschefens uttalande om fortbildningens förläggning utan hänskjuta frågan till förhandlingar mellan arbetsgivaren/staten och arbetstagarerna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* och fröken *Stenberg* (I: 701) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 873), i vilka hemställts, att riksdagen måtte uttala, att lärares medver-

kan i lärarutbildning i görligaste mån borde bygga på frivilligt åtagande;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Erik Filip Petersson* och *Blomquist* (I: 702) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 868), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t vid utformningen av bestämmelser för den framtida lärarutbildningen och vid omarbetningen av de föreliggande studieplanerna måtte taga hänsyn till det som framhållits i motionerna och då särskilt med syftning

1. att utbildningen såge det som en huvuduppgift att göra lärarkandidaterna medvetna om sin uppgift som fostrare,

2. att lärarkandidaternas skolning till objektivitet kompletterades med en klarläggande orientering om de etiska och moraliska värden, som genom skolbesluten vid 1962 och 1964 års riksdagar angivits som riktninggivande för skolans verksamhet och till vilkas accepterande skolans fostran av eleverna skulle leda,

3. att i biologilärarutbildningen större utrymme än hittills ägnades åt humanbiologi, som borde tillerkännas en tidsram som svarade mot dess betydelse inom skolämnet biologi,

4. att vid utbildningen av lärare såväl i biologi som samhällskunskap och kristendomskunskap/religionskunskap särskild vikt fästes vid sådana moment som sexualkunskap, undervisningen om de narkotiska ämnena och alkoholen samt över huvud taget frågor som rörde elevens fysiska och mentala hälsa,

5. att liksom fallet vore med övriga läroämnen inom grundskolan full kongruens skapades mellan benämningarna på utbildningsämne och skolämne när det gällde religionsundervisningen, där utbildningsämnets namn genomgående borde vara kristendomskunskap,

6. att tiden för klasslärarutbildningen i kristendomskunskap utökades så att ämnesutbildningen för lågstadiet sattes till 45 timmar och för mellanstadiet till 60 timmar och att därutöver metodikavsnittet tilldelades 15 timmar,

7. att det med hänsyn till den från lärarutbildningens synpunkt irrelevanta undervisningen i religionskunskap i fackskola och gymnasium och med tanke på den relativt ringa omfattning denna undervisning hade även på humanistisk och samhällsvetenskaplig lärokurs uppställdes speciella behörighetsvillkor i kristendomskunskap, varigenom lärarutbildningen kunde bygga på någorlunda enhetlig grund,

8. att vidareutbildning av mellanstadielärare till högstadielärare i kristendomskunskap liksom hittills skulle förekomma,

9. att det vid vidareutbildning av lågstadielärare för undervisning i kristendomskunskap på mellanstadiet skulle ingå ämnesfördjupning med hänsyn till olikheterna i de båda stadiernas undervisning också i fråga om lärostoffet,

10. att religionspedagogiken bleve tillgodosedd vid uppbyggnaden av lärarhögskolornas forskningsinstitutioner i pedagogik och ämnesmetodik, samt

11. att tillämpningsbestämmelserna till lärarutbildnings- och lärarhögskolestadga utformades så, att gemenskaplivet inom studentkårerna och de ideella föreningarna vid lärarhögskolorna främjades;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg* och herr *Lidgard* (I: 703) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 872), i vilka anhållits, att riksdagen måtte uttala, att utbildningen av de personer, som saknade lärarutbildning men under många år på ett förtjänstfullt sätt verkat som klasslärare på heltid, icke avsevärt borde förkortas utan i det stora hela bliva likvärdig med den reguljära utbildningen;

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

dels en inom andra kammaren av herr *Arvidson* väckt motion (II: 860);

dels en inom andra kammaren av herr *Arvidson* väckt motion (II: 861);

dels en inom andra kammaren av herr *Arvidson* väckt motion (II: 862), i vilken föreslagits, att riksdagen skulle uttala, att lärarutbildningen inom de givna tidsramarna borde förstärkas i avsikt att göra lärarna skickade att medverka i den estetiska skolning av eleverna, som vore en gemensam uppgift för skolans alla ämnen;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Oskarson* och *Nordstrandh* väckt motion (II: 878), i vilken yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att samordning mellan värnpliktsutbildningen och den tidsmässigt utökade civila studiegången ingående måtte prövas med beaktande av vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 689 och II: 865, I: 702 och II: 868 samt I: 692 och II: 877, samtliga motioner såvitt de avsåge lärarutbildningens mål, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anført i denna fråga;

2. att motionen II: 860, såvitt den avsåge frågan om samma förutbildningsgrund för utbildning av klasslärare och utbildning av ämneslärare, icke måtte bifallas av riksdagen;

3. att motionerna I: 694 och II: 869 samt I: 695 och II: 863, sistnämnda båda motioner såvitt de avsåge det allmänna behörighetsvillkoret för tillträde till klasslärarutbildning, icke måtte bifallas av riksdagen;

4. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avsåge den allmänna förkunskapsnivån för olika former av lärarutbildning, icke måtte bifallas av riksdagen;

5. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avsåge utformningen av spe-

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. ciella behörighetsvillkor, icke måtte bifallas av riksdagen;

6. att motionerna I: 695 och II: 863, såvitt de avsåge det alternativt framställda yrkandet om utbildningstiden för lågstadielärare, icke måtte bifallas av riksdagen;

7. att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 862 om lärarnas utbildning för medverkan i elevernas estetiska fostran, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört i denna fråga;

8. att den vid 1966 års riksdag väckta motionen II: 65 om undervisning över stadiegränserna icke måtte bifallas av riksdagen;

9. att motionerna I: 695 och II: 863 samt I: 692 och II: 877, samtliga motioner såvitt de avsåge adjunktsutbildningens utformning, icke måtte bifallas av riksdagen;

10. att motionerna I: 693 och II: 866, såvitt de avsåge inrättande av en kurs i familjekunskap och konsumentkunskap, icke måtte bifallas av riksdagen;

11. att motionerna I: 698 och II: 875, om studiesociala förmåner, icke måtte bifallas av riksdagen;

12. att riksdagen måtte besluta, att den 1 juli 1968 skulle införas en ny utbildning av klasslärare på grundskolans låg- och mellanstadier samt lärare i läroämnena på grundskolans högsta-dium och i gymnasiala skolor med mål, studietid, innehåll och uppläggning enligt de riktlinjer, som angivits i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1967 och med hänsynstagande till vad utskottet i utlåtandet anfört;

13. att riksdagen måtte besluta, att
a) utbildning av klasslärare och speciallärare i grundskolan skulle ske vid lärarhögskolor,

b) utbildning av lärare i läroämnena skulle ske i fråga om praktisk-pedagogisk utbildning vid lärarhögskolor och i fråga om ämnesteorin vid universitet och vissa högskolor, i vad avsåge ämnen tillhörande de filosofiska fakulte-

terna i fasta studiegångar, som utföras särskilt för lärarutbildning;

14. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avsåge vidareutbildning av mellanstadielärare i kristendomskunskap, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

15. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avsåge vidareutbildning av lågstadielärare i kristendomskunskap, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

16. att motionerna I: 703 och II: 872, om utbildning av personer, som utan att hava lärarutbildning tjänstgjort som lärare, icke måtte bifallas av riksdagen;

17. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avsåge fortbildningens anordnande m. m., icke måtte bifallas av riksdagen;

18. att motionerna I: 700 och II: 871, om fortbildningens förläggning, icke måtte bifallas av riksdagen;

19. att riksdagen måtte besluta, att lärarhögskolorna skulle svara för fortbildning och vidareutbildning av lärare enligt de riktlinjer, som angivits i statsrådsprotokollet;

20. att motionerna I: 701 och II: 873, om lärares medverkan i lärarutbildning, icke måtte bifallas av riksdagen;

21. att riksdagen måtte besluta, att delar av det allmänna skolväsendet skulle användas för lärarhögskolornas försöks- och demonstrationsverksamhet jämte praktisk lärarutbildning samt att särskilda lärartjänster skulle finnas för denna verksamhet och utbildning med de uppgifter, som angivits i statsrådsprotokollet;

22. att riksdagen måtte besluta, att lärarhögskolorna i Stockholm, Malmö, Göteborg och Uppsala skulle få de uppgifter och den uppbyggnad, som angivits i statsrådsprotokollet;

23. att riksdagen måtte besluta att inrätta nya lärarhögskolor med de uppgifter och den uppbyggnad, som angivits i statsrådsprotokollet, i Umeå den 1 juli 1967 och i Linköping den 1 juli 1968;

24. att riksdagen måtte besluta att — under förut angivna förutsättningar — inrätta nya lärarhögskolor med de uppgifter och den uppbyggnad, som angivits i statsrådsprotokollet, i Falun, Gävle, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Luleå och Växjö den 1 juli 1968;

25. att riksdagen måtte besluta, att folkskoleseminarierna i Falun, Gävle, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Luleå och Växjö skulle — i den mån lärarhögskolor enligt punkt 24 inrättades — upphöra vid utgången av juni 1968 och att då ännu icke avslutade lärokurser skulle fullföljas inom ramen för de lärarhögskolor, som avsåges i punkt 24;

26. att riksdagen måtte besluta, att folkskoleseminarierna i Göteborg (Guldheden), Linköping, Stockholm, Umeå och Uppsala skulle avvecklas från och med läsåret 1968/69 med en årskurs i sänder;

27. att riksdagen måtte besluta, att vid de folkskoleseminarier, som icke avvecklades, tills vidare skulle få meddelas utbildning för klasslärare enligt i huvudsak nu gällande bestämmelser;

28. att riksdagen måtte besluta, att statens försöksskola i Linköping skulle upphöra vid utgången av juni 1968;

29. att riksdagen måtte besluta, att de nuvarande lärarhögskolornas och folkskoleseminariernas övningsskolor utom vid de seminarier, som ej avvecklades, skulle upphöra vid utgången av juni 1968 eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t för särskilt fall bestämde;

30. att riksdagen måtte godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts om avveckling av treterminsutbildning av ämneslärare vid lärarhögskolor, av praktisk lärarkurs och av den i Umeå försöksvis anordnade utbildningen av ämneslärare;

31. att riksdagen måtte godkänna i statsrådsprotokollet förordade grunder för fördelningen mellan staten och kommunerna av kostnaderna för försöks- och demonstrationsverksamhet

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. samt praktisk lärarutbildning inom det allmänna skolväsendet;

32. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa de avtal med kommuner, som fordrades för lärarutbildningen;

33. att riksdagen måtte, i anledning av motionen I: 688 om läsårets förlängning vid universitet och vissa högskolor, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anført i denna fråga;

34. att riksdagen måtte besluta, att läsåret från och med läsåret 1967/68 skulle omfatta vid lärarhögskolorna 40 veckor samt vid universiteten och de övriga högskolor som Kungl. Maj:t bestämde 270 dagar;

35. att motionerna I: 693 och II: 866, såvitt de avsåge kombination i ämneslärartjänst av s. k. övningsämne med s. k. läroämne, icke måtte bifallas av riksdagen;

36. att motionerna I: 695 och II: 863, såvitt de avsåge alternativt ledigkunganläggande av lektors- och adjunktjänster, icke måtte bifallas av riksdagen;

37. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avsåge lärarnas tjänstebestämmelse, icke måtte bifallas av riksdagen;

38. att riksdagen måtte besluta, att det inom det allmänna skolväsendet skulle finnas huvudlärare och skilda slag av lärare i huvudsak enligt de riktlinjer, som angivits i statsrådsprotokollet;

39. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avsåge gemenskapslivet inom studentkårerna och de ideella föreningarna vid lärarhögskolorna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

40. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder och riktlinjer utfärda de bestämmelser och andra föreskrifter, fatta de beslut samt i övrigt vidtaga de åtgärder, som fordrades för den i statsrådsprotokollet förordade reformeringen av lärarutbildningen;

41. att riksdagen måtte bemyndiga

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

Kungl. Maj:t att på personalförteckning för lärarhögskolorna föra upp en tjänst som rektor i Up 27 och en tjänst som professor i praktisk pedagogik i Uo 27;

42. att riksdagen måtte till Lärarhögskolorna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag på 84 310 000 kronor;

43. att riksdagen måtte till Lärarhögskolorna: Omkostnader för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 712 000 kronor;

44. att riksdagen måtte till Lärarhögskolorna: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 960 000 kronor;

45. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om antalet intagningsklasser vid folkskoleseminarierna;

46. att riksdagen måtte till *Folkskoleseminarierna*: *Avlöningar* för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 39 570 000 kronor;

47. att riksdagen måtte till *Folkskoleseminarierna*: *Omkostnader* för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 306 000 kronor;

48. att riksdagen måtte till *Folkskoleseminarierna*: *Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 215 000 kronor;

49. att riksdagen måtte till *Kostnader för praktisk lärarkurs m. m.* för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 550 000 kronor;

50. att motionerna I: 85 och II: 116, såvitt de avsåge utredning om inrättande av professorer i utvecklingspsykologi, särskilt förskolålderns psykologi och pedagogik, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

51. att motionerna I: 691 och II: 864, om prövning av förutsättningarna för inrättande av en professur i pedagogik med särskild inriktning på fritidsfosturan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

52. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avsåge tillgodoseende av religionspedagogiken vid uppbyggandet av lärarhögskolornas forskningsinstitutioner, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

53. att motionerna I: 690 och II: 867 samt I: 396 och II: 494, om intagningsprovningarna till lärarhögskolorna, icke måtte bifallas av riksdagen;

54. att motionerna I: 693 och II: 866, såvitt de avsåge vidareutbildning och behörighet i familjekunskap och konsumentkunskap, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

55. att motionerna I: 689 och II: 865, såvitt de avsåge klasslärarnas vidareutbildning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

56. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avsåge en samordnad vidareutbildningsorganisation, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

57. att motionerna I: 697 och II: 876, om inrättande av vissa tjänster baserade på undervisningsbehovet på grundskolans samtliga stadier, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

58. att motionerna I: 699 och II: 874, om lärarutbildning i dramatik, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

59. att motionerna I: 687 och II: 859, om ämnesutbildningen för biologilärare, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

60. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avsåge utrymme för humanbiologin i ämneslärarutbildningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

61. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avsåge utrymme i ämneslärarutbildningen för frågor, som rörde ele-

vens fysiska och mentala hälsa, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

62. att motionen II: 860, såvitt den avsåge studiemedel, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

63. att motionen II: 860, såvitt den avsåge att den föreslagna klasslärarutbildningen skulle betraktas som provisorisk, icke måtte bifallas av riksdagen;

64. att motionen II: 861, om igångsättande av lärarutbildning för personer, som utan att hava lärarutbildning tjänstgjort som lärare, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

65. att motionerna I: 689 och II: 865, såvitt de avsåge utredning och förslag angående effektivisering av studiedagarna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

66. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 689 och II: 865, I: 692 och II: 877 samt I: 696 och II: 870, de fyra förstnämnda såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört angående förlängning av skolornas läsår;

67. att motionerna I: 689 och II: 865, såvitt de avsåge anhållan om att förslag om fasta studiegångar skulle föreläggas riksdagen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

68. att motionerna I: 689 och II: 865, såvitt de avsåge utredning och förslag om den ämnesteoritiska utbildningen för adjunktjänst, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

69. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avsåge ämnesbenämningen kristendomskunskap, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

70. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avsåge tiden för klasslärarutbildning i kristendomskunskap, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

71. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avsåge speciella behörighets-

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. villkor i kristendomskunskap, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

72. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avsåge uttalande om lärarutbildningens inordnande i universitetsorganisationen, icke måtte bifallas av riksdagen;

73. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avsåge lärarkandidaternas medinflytande i organ av bland annat samverkanskaraktär, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

74. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avsåge utredning och förslag om vidgad användning i lärarutbildningssyfte av radio- och TV-undervisning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

75. att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 878, om prövning av frågan om en samordning mellan värnpliktsutbildningen och den civila utbildningen, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört i denna fråga.

Reservationer hade avgivits, utom av annan,

1), beträffande frågan om allmänt behörighetsvillkor för tillträde till klasslärarutbildning, av herrar *Axel Andersson, Kaijser, Ottosson, Wallmark, Nyman, Bohman, Turesson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander* och *Westberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 694 och II: 869 samt I: 695 och II: 863, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört angående det allmänna behörighetsvillkoret för tillträde till klasslärarutbildning;

2), beträffande frågan om speciella behörighetsvillkor, av herrar *Axel Andersson, Kaijser, Ottosson, Wallmark, Nyman, Bohman, Turesson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander* och *Westberg*,

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avsåge utformningen av speciella behörighetsvillkor, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförde;

3), beträffande längden av utbildningstiden för lågstadielärare, av herrar *Kajser, Ottosson, Wallmark, Bohman, Blidfors* och *Turesson*, vilka — om reservationen 1 icke bifölles — ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 6 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 695 och II: 863, såvitt de avsåge frågan om utbildningstiden för lågstadielärare, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförde;

4), beträffande adjunktsutbildningens utformning, av herrar *Axel Andersson, Kajser, Bengtson, Ottosson, Wallmark, Thorsten Larsson, Nyman, Bohman, Mattsson, Turesson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Westberg* och *Elmstedt*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 9 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 695 och II: 863 samt I: 692 och II: 877, samtliga motioner såvitt de avsåge adjunktsutbildningens utformning, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförde;

5), beträffande frågan om alternativt ledigkungsörande av lektors- och adjunkttjänster, av herrar *Kajser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 36 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 695 och II: 863, såvitt de avsåge alternativt ledigkungsörande av lektors- och adjunkttjänster, i skrivelse till Kungl.

Maj:t giva till känna vad reservanternas anförde;

6), beträffande den föreslagna klasslärarutbildningens karaktär av provisorium, av herr *Blidfors*, fröken *Olsson* och herr *Arvidson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 63 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 860, besluta, att den föreslagna organisationen av klasslärarutbildningen skulle betraktas som provisorisk i avvaktan på en bättre samordning mellan klass- och ämneslärarutbildning;

7) av herrar *Axel Andersson, Kajser, Bengtson, Ottosson, Wallmark, Thorsten Larsson, Nyman, Bohman, Mattsson, Turesson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Westberg* och *Elmstedt*, vilka — om reservationen 4 icke bifölles — ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 68 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 689 och II: 865, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, dels att i anslutning till aviserad utredning beträffande den ämnesteoretiska utbildningen för adjunkttjänst jämväl måtte prövas den i motionerna förordade adjunktsutbildningen i form av treårig ämnesteoretisk utbildning med inriktning på grundskolans högstadium samt ytterligare ett års studier för dem som avsåge att bli gymnasieadjunkter, dels om förslag med anledning av nämnda utredning.

Vid utlåtandet funnos därjämte följande särskilda yttranden:

1) angående gemensam förutbildningsgrund för utbildning av klasslärare och utbildning av ämneslärare, av herrar *Blidfors, Arvidson, Svanberg* och *Jönsson* i Arlööv;

2) angående lärarutbildning i familje- och konsumentkunskap, av herrar

Axel Andersson, Bengtson, Thorsten Larsson, Nyman, Mattsson, Gustafsson i Skellefteå, Nelander, Westberg och Elmstedt; samt

3) angående lärarutbildning i dramatik, av herrar *Kajser, Ottosson, Wallmark, Bohman och Turesson.*

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Under de senaste åren har vi vid otaliga tillfällen här i kammaren erinrats om att den nya skolan, som vi satsat så mycket på och som vi gjort så stora uppoffringar för, inte har fungerat på ett tillfredsställande sätt av den enkla anledningen att skolan saknat en av sina allra viktigaste tillgångar, för att inte säga den allra viktigaste tillgången, nämligen kompetenta lärare.

Läraryrket har varit och är väl alltför olikartat i skilda delar av landet, men inte ens i de orter som brukar anses som mycket attraktiva har man kunnat undgå att få kännning av läraryrket. Ett drastiskt exempel på de minst sagt besvärande förhållandena fick vi en gång i andra avdelningen i samband med en uppvaktning av skolmän från ett av de nordligaste länen. De skildrade situationen i mycket dystera färger. Man berättade bl. a. att skolstyrelserna där mycket nog bevakade intagningen vid seminariet i länet för att kunna förmå några av dem som *inte* blev intagna i seminariet att tjänstgöra som lärare. Man hoppades att dessa personer, som, även om de saknade utbildningen, i alla fall genom att söka inträde vid ett seminarium hade visat ett intresse för undervisning, skulle kunna bli lämpliga vikarier.

Mot den bakgrunden måste självklart den proposition om reformerad lärarutbildning som vi nu skall behandla här i kammaren hälsas med stor tillfredsställelse, även om många säkert finner anledningar att säta en del bockar i kanten.

Propositionen, som bygger på lärarutbildningssakkunnigas betänkande, har tagit hänsyn till vad flertalet remissin-

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. stanser anfört om nödvändigheten av en större årlig utökning av lärarutbildningen än de sakkunniga hade räknat med. Sålunda föreslås i propositionen att antalet klasslärarkandidater ökas från för närvarande 2 800 till 3 200 och antalet ämneslärarkandidater från 2 000 till 2 300. Med denna dock erkänt osäkra beräkning hoppas departementschefen att läraryrket skall vara hävd någon gång under 1970-talet. Utskottet har för sin del ansett sig kunna godta dessa siffror, även om det onekligen förelegat vissa misstankar att även den uppräknade som departementschefen företagit kan visa sig bli otillräcklig, bl. a. med hänsyn till det läraryrket som vuxenutbildningen kan medföra och med hänsyn till avgången till andra yrken än läraryrket.

Det heter bl. a. i propositionen att »lärarutbildningen skall svara mot de krav som de nya skolformernas målsättning, kursinnehåll och verksamhetsformer ställer», och att därför de nya lärarna skall erhålla »förutsättningar att följa det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet». Detta måste för framtiden betyda att läraren inte en gång för alla är klar med sin utbildning, utan att han tid efter annan måste underkasta sig en fortbildning, som gör honom skickad att dels motta och dels förvalta alla de nyheter som man kan förvänta sig också inom skolans värld.

I detta sammanhang uppkommer frågan, om denna fortbildning skall äga rum som en del av lärarens tjänstgöring eller om den skall förläggas till ferietid eller på annat sätt vid sidan av tjänstgöringen. Detta kan bli en tvistefråga, och departementschefen uttrycker sig i det sammanhanget något dunkelt. Han erinrar om att vid de senaste avtalsförhandlingarna lönefrågor m. m. som kan hänga samman med fortbildningen inte lösts. Han tillägger att enligt hans mening detta inte kommer att vara till någon väsentlig nackdel under de närmaste åren. Man kan

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.
fråga sig vad detta egentligen betyder.

Jag ämnar inte ge mig in på alla de många avsnitten i propositionen. Det skulle föra alldeles för långt, och det är säkert också andra som kommer att behandla detta ämne.

Som jag inledningsvis nämnde, finns det emellertid anledning till åtskilliga bockar i kanten, eller kanske man rättare skulle säga frågetecken. Propositionen är nämligen ingen fullgånngen skapelse, utan lämnar tvärtom en rad viktiga frågor obesvarade, vilket sannerligen inte gjort hanteringen lättare för statsutskottets andra avdelning.

Det förekommer ofta, kanske allt för ofta, att departementschefen efter en del mer eller mindre vaga funderingar konstaterar att han ämnar låta skolöverstyrelsen närmare titta på saken. Ibland är det universitetskanslern som får liknande uppdrag. I andra fall är det till omväxling både skolöverstyrelsen och universitetskanslersämbetet som gemensamt skall få i uppdrag att lösa gåtorna.

Det gäller bl. a. så viktiga ting som de speciella behörighetsvillkoren för inträde till klasslärarutbildningen, överarbetning av förslagen till studieplan, de fasta studiegångarna vid universiteten, den praktisk-pedagogiska utbildningen för ämneslärare, den ämnesteoritiska utbildningen av högstadie- och gymnasielärare, intagningsförfarandet till ämneslärarutbildningen, vidareutbildningen, behörighetskraven för lektorstjänst, examens- och betygssystemets utformning m. m.

Det hela blev en mycket lång lista över betydelsefulla frågor som inte är klarlagda utan som skjuts på framtiden. Vad riksdagen i dag kommer att besluta är således i långa stycken en hemlighet, som kommer att uppenbaras först efter det att skolöverstyrelsen och universitetskanslersämbetet fullgjort sina omfattande uppdrag. Det är naturligtvis ett föga tillfredsställande förhållande.

Beträffande den yttre organisationen

av lärarutbildningen är det, såsom framhålls i folkpartiets motion, inte fråga om någon större revolution. I stort sett är det fråga om en anpassning till nuvarande förhållanden med minsta möjliga ekonomiska följdverkan för samhället. Det sista är ju ganska förklarligt i en ekonomisk situation som den vi nu befinner oss i.

Vad som händer är att ett par lärarhögskolor tillkommer, ett antal seminarier byter namn till lärarhögskolor, avsedda för enbart klasslärarutbildning. Tre seminarier kommer att kvarstå för sådan lågstadielärarutbildning som bygger direkt på grundskolan. Klasslärarutbildningen avses visserligen få yrkesutbildningskaraktär, men reformeringen av ämneslärarutbildningen läggs i stort sett på universitetskanslersämbetet. Om till detta lägges det faktum att dualismen i lärarutbildningen med olika förkunskapskrav kvarstår även sedan den nu föreslagna reformen genomförs, så framstår regeringens försök att angripa lärarutbildningsproblematiken såsom en utbildningspolitik som måste betecknas som mindre lyckad.

De oklarheter som vidlåder propositionen har utan tvivel bidragit till att andra avdelningen knappast någonsin tidigare mottagit så många klagoskrifter från bekymrade organisationer, fackorgan och enskilda samt till detta också fått en ovanligt lång rad av motioner, som dels syftar till att rensa ut vad man ansett vara vissa brister och dels åstadkomma förbättringar i det ena eller andra fallet. Allt detta sammantaget har gjort att arbetet inom avdelningen varit minst sagt mödosamt. Alla bemödanden till trots lär det inte kunna undvikas att det utskottsförslag som vi nu har börjat behandla och som säkerligen kommer att bifallas av riksdagen, inte kommer att undanröja alla missnöjesanledningar, utan att man på många håll kommer att anse att en ofullgånngen proposition resulterat i ett utskottsförslag med åtskilliga svagheter. Till detta är väl från avdelningens sida

bara att säga, att avdelningen har ägnat alla frågor både mycken tid och stort intresse, och att den efter många och långa diskussioner lyckats uppnå, om inte allmän tillfredsställelse, ändock enighet på de allra flesta punkter.

Bakom detta ligger förvisningen om att propositionens förslag trots allt betyder ett stort steg framåt i ansträngningarna att göra slut på den stora lärarbrist, som hittills i så hög grad belastat skolans arbete under många år, och delvis den förhoppningen att de förslag, som skolöverstyrelsen och universitetskanslersämbetet efter de i propositionen omnämnda utredningarna kan komma fram till, inte bara skall bringa klarhet i nu ovissa punkter, utan också leda fram till en lärarutbildning av god kvalitet.

Endast på några få punkter har som sagt utskottet inte kunnat ena sig. För folkpartiets del inskränker sig reservationerna till två områden. Det första avser de allmänna och speciella behörighetskraven för tillträde till klasslärarutbildning.

I propositionen har föreslagits att fackskolan skall utgöra den grund som man skall bygga på, även om det då skulle fordras vissa kompletteringar. Vi reserverar — på den punkten är det folkpartiet och högern som står bakom reservationen — har ansett att det behövs någonting ytterligare. Det är för närvarande så, att nio av tio som tas in på lärarhögskolorna har studentexamen. Det vittnar, menar vi, om att det är så pass höga krav, när man tänker välja denna bana, att gymnasiet bör ligga i botten.

Vi har för vår del emellertid inte avisat fackskolan. Vi resonerar helt enkelt så, att alldeles oavsett vad man har haft för utbildning — fackskola, fakhögskola, korrespondensstudier eller någonting annat; det spelar ur vår synpunkt ingen roll — hör den som söker inträde till lärarhögskolan ha förvärvat sig kunskaper motsvarande gymnasiets läroplan, alltså inte fackskolans.

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

Det andra området gäller adjunktutbildningen, där det i en rad motioner har framhållits, att den i propositionen föreslagna studietiden knappast kan anses tillräcklig för adjunkter på gymnasiet. I bl. a. folkpartiets partimotion understrykes att en så kort utbildningstid inte kan godkännas, utan att ett nytt förslag efter ytterligare utredning bör framläggas. Närmast avser då motionärerna och reservanterna att de blivande adjunkterna får samma utbildning under de tre första åren och att därefter för adjunkter, som avser att tjänstgöra på gymnasiet, ett år skall tillkomma.

Nu måste i detta sammanhang erkännas att propositionen även i detta stycke är oklar. Där talas om studietid, normalstudietid och praktisk studietid. Under diskussionerna i avdelningen dök plötsligt också upp ett nytt begrepp, nämligen undervisningstid. Även om det som bekant inte är alldeles ovanligt att man också bör läsa mellan raderna, fordras det ju för sådana övningar i varje fall några häntydingar för att resultatet skall bli något så när tillfredsställande. Begreppet undervisningstid finns emellertid inte antytt i propositionen med en enda rad eller ett enda ord. Såvitt reservanterna har fattat saken, skulle undervisningstid innebära den tid då den studerande erhåller handledning och undervisning av lärare. Studietid skulle därmed innebära den tid som den studerande faktiskt använder för att uppnå betyg. Skillnaden mellan den faktiska studietiden och utbildningstiden utgör då den tid under vilken den studerande på egen hand ägnar sig åt studier för att nå fram till betyg.

Onekligen verkar detta begreppsförvirring. För att, som vi tror, i någon mån råda bot på denna har reservanterna sökt skapa en smula reda i det hela genom att tala om något, som vi kallar för lärarledd studietid. Reservanterna har därvid kommit till den bestämda uppfattningen att en lärar-

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. ledd studietid om tre år inte kan vara tillräcklig för uppnående av fullgod kompetens för adjunktjänst. Reservanterna föreslår därför, att man vid den fortsatta utredning som förutsättes i propositionen bör utgå från en lärarledd studietid på fyra år för den som avser att förvärva behörighet för tjänst på gymnasiestadiet.

Herr talman! Med detta relativt korta inlägg i denna viktiga fråga ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4 och 7.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Under de år som herr Edenman har lett ecklesiastikdepartementet har riksdagen fått sig förelagd och också fattat beslut i en rad för undervisningsväsendet väsentliga frågor. I vissa stycken har det rått delade meningar om medlen att nå målsättningarna, målsättningar som innebär en vidgad utbildning för flertalet invånare här i landet, men i stort sett kan man väl säga att de flesta propositionerna har varit tämligen väl underbyggda med analyser och utredningar. Jag erinrar om gymnasie-, fackskole- och universitetsreformerna. I vissa fall har man dock naturligtvis varit tvungen att hänskjuta frågor till fortsatta analyser.

I dessa yttersta dagar av herr Edenmans era som ecklesiastikminister har han nu lagt fram två väsentliga propositioner, gällande lärarutbildningen och vuxenutbildningen. I fråga om propositionen om lärarutbildningen kan man väl instämma i vad herr Axel Andersson har anfört, när han talat om propositionen som en ofullgånge produkt. Det är nästan förvånansvärt att en proposition läggs fram med så många öppna frågor. Det har sagts mig — jag har inte själv exakt räknat dem — att skolöverstyrelsen har fått närmare ett trettiotal speciella utredningsuppdrag, och därtill kommer uppdrag som lämnats till universitetskanslers-

ämbetet och vissa andra. Man kan tala om »Edenmans ofullbordade». Det är beklagligt med tanke på att det här rör sig om en nyckelgrupp, en grupp som skall leda utbildningen för bortåt en miljon människor.

Jag kan väl i och för sig instämma i många av de synpunkter som har framkommit beträffande behovet av rationalisering inom utbildningsväsendet. Det är alldeles uppenbart att det är en utomordentligt kostsam process för samhället, och det är alltså viktigt att vi försöker ekonomisera denna i största möjliga omfattning. Om vi är överens om att det finns ett starkt behov av rationalisering inom undervisningsväsendet, är emellertid propositionen i den här frågan inte något bevis för att ratio har förekommit i skrivandet av den. Jag tror att det viktigaste över huvud taget när det gäller att förbilliga undervisningen är att om möjligt förkorta utbildningstiden för eleverna eller, där det visar sig behövt att utöka kunskapsgivandet, att kunna göra detta inom ramen för redan befintlig undervisningstid. Det kan över huvud taget inte vara riktigt att angripa den frågan på lärarplanet. Läraren är ju vad jag vill kalla för det rationaliseringsinstrument som vi skall använda i den här aktiviteten, och då duger det sannerligen inte att arbeta med slöa instrument, om vi skall kunna åstadkomma det resultat vi vill uppnå. Tvärtom skulle jag vilja säga att till lärare skall vi försöka få de bästa av de bästa. Hela undervisningsstandarden och viljan att lära vilar ju i så hög grad på lärarna. I viss mån är en lärare i en unik situation i jämförelse med de flesta andra yrkesutövare här i samhället, eftersom han i sin faktiska gärning inte arbetar i ett lag utan har till uppgift att ensam leda sin klass.

Jag har i många sammanhang deklarerat relativt radikala uppfattningar beträffande undervisningsväsendet och dess omstöpning, men i det här fallet vill jag säga att propositionen synes

bygga på en felsyn på hela sättet att tackla dessa problem.

Jag tror att när departementschefen har frångått lärarutbildningssakkunnigas förslag att gymnasium skall läggas som grund för klasslärarutbildningen bottnar detta väsentligen i en önskan att rädda fackskolan, ge den ett tillräckligt stort eget kompetensområde för att motivera dess existens. Därmed får man lägga en vidare aspekt på denna proposition än enbart den som gäller lärarutbildningen i och för sig.

Nu finns det en del erfarenheter redovisade från Västmanland beträffande fördelningen av elever från klass 9 när de söker till fackskola och gymnasium. Även om undersökningen har engångskaraktär kan man säga att tendensen är mycket klar, nämligen den att eleverna med de högsta betygen och högsta intelligenskvoterna söker sig till gymnasiet. Det behöver naturligtvis inte bli så i fortsättningen, men detta är det faktiska förhållande vi kan konstatera.

När departementschefen nu intar den ståndpunkten att fackskolan bör vara grunden för klasslärarutbildningen, kan man inom parentes tillfoga att han för några år sedan deklarerade här i kammaren, att så snart fackskolan blir någorlunda väl utbyggd skall den vara grund även för sjuksköterskeutbildningen. Två utomordentligt stora avnämningar kommer därmed att knytas till fackskolan.

Vad blir slutsatsen av detta? Ja, enligt min uppfattning måste det leda till en förnyad översyn och analys av hela det gymnasiala området. Man måste dra den konsekvensen, att fackskolan får bli den breda skolan, dit i varje fall en stor del av grundskolans elever söker sig, medan gymnasiet kommer att specialiseras för de elever som i huvudsak eller nästan enbart skall ägna sig åt kvalificerad teoretisk utbildning, och yrkesskolan tar hand om de elever som önskar praktisk eller praktisk-teoretisk utbildning. Detta måste såvitt jag

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. förstår bli konsekvenserna av den ståndpunkt som riksdagen sannolikt kommer att intaga i dag.

Lärarutbildningssakkunniga har emellertid presterat en ganska utförlig motivering för uppfattningen att gymnasiala studier bör anses nödvändiga som grund för klasslärarutbildningen. Jag vill citera ett avsnitt ur den motiveringen, bl. a. för att ge en viss relief åt en liten polemik som jag strax tänker ägna mig åt beträffande herr Arvidsons särskilda yttrande, vilket man knappast kan gå förbi. Lärarutbildningssakkunniga säger: »De attityder, arbetsmetoder och kunskaper, som eleverna på lågstadiet tillägnat sig, blir avgörande för deras anpassning, utveckling och prestationer under deras fortsatta skolgång. De krav skolan ställer på lågstadiets lärare gör det därför nödvändigt att läraraspiranterna har goda personliga förutsättningar för arbete på lågstadiet och en god allmänbildningsgrund. Utbildningen bör fördens skull bygga på helt *genomgånget gymnasium*.» Lärarutbildningssakkunniga utvecklar dessa tankegångar ytterligare och konstaterar att lärarna endast med den utbildningen har möjlighet att tillgodogöra sig vissa moment i lärarutbildningen. De sakkunniga uttrycker sig till och med så, att »en lägre förkunskapsnivå torde bli direkt hindrande».

När herr Arvidson m. fl. i det särskilda yttrandet frångår de krav som lärarutbildningssakkunniga har uppställt — i den gruppen ingår ju även herr Arvidson — gör man det med den motiveringen att grunden är densamma för klasslärarutbildning och för ämneslärarutbildning. Nu står det ju varje ledamot av riksdagen fritt att skriva precis vad han vill i ett särskilt yttrande, och den friheten bör vi givetvis ha, men då får man också finna sig i att ta emot den kritik som kan följa därav.

Herr Arvidson gör den här kovändningen — jag kan inte kalla det för

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. någonting annat, ty det är precis vad det är — med den motiveringen att såväl departementschefen som utskottet i realiteten klart har uttalat att fackskola skall ligga till grund även för ämneslärarnas universitetsstudier. Det sägs i slutet av det särskilda yttrandet: »Vi räknar alltså med att genom departementschefens och därmed utskottets ställningstagande den gamla dualismen i lärarutbildningen kommer att upphävas...». Det heter vidare i yttrandet att kompetensutredningen endast har att »utarbeta detaljbestämmelserna» i denna fråga. Det är en fullständig missuppfattning — om det nu är en missuppfattning. Denna utredning har över huvud taget inte ett sådant uppdrag. När departementschefen under rubriken Utbildning av ämneslärare i propositionen talar om att de åberopade principerna bör gälla även för ämneslärarutbildning är dessa principer ställda i relation till de speciella förkunskapskrav som lärarutbildnings-sakkunniga har uppställt och ingenting annat. Det torde inte vara herr Arvidson främmande. Men här gällde det kanske mera att rädda sitt ansikte när man hoppar ifrån den uppfattning som man har.

Jag har velat säga detta, ty i och för sig är det ett väsentligt argument att klasslärarutbildningen och ämneslärarutbildningen bygger på samma bas. Enligt vår bestämda uppfattning bör här krävas gymnasium eller gymnasiala kunskaper.

Vi har emellertid i reservationen gått något längre och sagt att även annan utbildning kan utgöra en grund för ämneslärarutbildning under förutsättning att man har kunskaper i relevanta ämnen enligt gymnasiets läroplan, och det är en mycket väsentlig fråga.

Nu blir det såvitt jag förstår ett beslut i riksdagen grundat på propositionen, ett beslut som menligt kommer att inverka på lärarkvaliteten och som i sin tur kommer att få sina verkningar

på undervisningsväsendet över huvud taget, såvida inte departementschefen drar de konsekvenser som han bör göra av detta riksdagens ställningstagande, nämligen en omgestaltning av hela det gymnasiala stadiet, i stort sett enligt de tankegångar som jag här har skisserat.

Vi har, herr talman, i anslutning till klasslärarutbildningen avgivit en reservation, nr 2. Den innebär att därest riksdagen inte bifaller reservation 1 yrkar vi att utbildningstiden för lågstadielärarna bör förlängas med en termin. Detta yrkande är klart sakligt motiverat genom att departementschefen i motsats till lärarutbildningssakkunniga har sagt ifrån att engelska skall ingå i utbildningen som en beredskapsåtgärd för att förbereda införande av läsning av engelska på lågstadiet. Detta kräver i stort sett en extra termin. Det är därför logiskt att vi förordar att utbildningstiden skall förlängas med en termin.

Låt mig därefter övergå till adjunktutbildningen.

Herr Axel Andersson har tämligen utförligt redovisat reservanternas syn på denna fråga. Det har väckts ett antal motioner och det förelåg även ett betydande antal skrivelser i denna viktiga fråga. Efter de ingående analyser som gjorts beträffande vad som egentligen står i propositionen och hur denna egentligen skall tolkas och sedan vi någorlunda fått klart för oss vad departementschefen menar, har de borgerliga reservanterna enat sig om en reservation, nr 4, innebärande att det för lärare på det gymnasiala stadiet erfordras fyra års studier, d. v. s. samma tid som lärarutbildningssakkunniga föreslagit.

Jag vill i detta sammanhang peka på en synnerligen viktig fråga, nämligen den ganska stora förändring som för närvarande håller på att ske i universitetsutbildningen genom omläggningen av betygsättning och studiegång. Om det i ett visst ämne för undervisning

på gymnasiet för närvarande fordras exempelvis 2 betyg, är detta inte alls detsamma som 2 av de nya betygen. Det är snarare med sanningen överensstämmande att en trea enligt de nya studieplanerna möjligtvis kan motsvara en tvåa enligt de gamla.

Departementschefen har nu själv föreslagit att hela innehållet i adjunktutbildningen skall bli föremål för en förnyad översyn av universitetskanslersämbetet, vilket bl. a. innebär att det inte för närvarande finns något konkret förslag att ta ställning till. Vi föreslår därför att hela denna utbildnings innehåll får bli föremål för en fortsatt analys.

Med anledning av herr Axel Anderssons yttrande att vi i huvudsak är överens med departementschefen kan jag säga, att detta är riktigt kvantitativt sett. Det finns ju ett utomordentligt stort antal punkter i detta ärende men ett relativt litet antal reservationer. Men huvudreservationerna, nämligen de som gäller dels klassläroutbildningen, dels adjunktutbildningen, avser de två kanske mest väsentliga punkterna. Därför är det minst sagt tveksamt om det kan sägas att vi i stort sett är överens med departementschefen.

Departementschefens besparingsvilja — jag tycker att man kan spåra en sådan i detta sammanhang — har gått ut över fel grupp. Jag nämnde tidigare att endast det bästa är gott nog när det gäller lärarna och lärarutbildningen. Det är fråga om dem som skall ta hand om och fostra våra ungdomar som skall bygga vidare på det arv vi har att förvalta. Därför kan det inte vara riktigt att inte försöka sälla fram eliten av svensk ungdom till lärargärningen, som är alltför betydelsefull för att spelas bort i en allmän skolpolitisk diskussion eller för att offras på ett rationaliseringsaltare genom en rationalisering som är insatt mot fel grupp.

Herr talman! Det finns en rad ytterligare punkter som skulle kunna kommenteras, men andra kommer att göra

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. detta. Jag ber att få yrka bifall till de reservationer på vilka mitt namn förekommer.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag skulle kanske vid det här tillfället inledningsvis behöva lägga ned en liten brasklapp därför att centerpartiets utskottsrepresentation på grund av sjukdom tvingats stanna i sängen. Det har därför fallit på min lott att delta i den här debatten, fastän jag inte haft en chans att delta i utskottsbehandlingen. Men vad gör man inte för den gamle magisterns skull! Han har ju ändå en stor plats i våra hjärtan och hans grundutbildning är naturligtvis av utomordentligt angeläget slag.

I tidigare inlägg har här betonats att det är en stor fråga som är uppe i dag, och jag dristar mig till att delta i diskussionen därför att det också har sagts att det är dåligt material vi har som underlag för debatten — delvis svag proposition och delvis bristfälligt utskottsmaterial. Jag vet inte vad avdelningsordföranden säger om det, men det blir hans sak. Detta gör emellertid att även den som inte är fullt insatt i frågan kan delta i diskussionen.

Jag börjar med, herr talman, att konstatera att det såväl i propositionen som i motionerna och utskottsutlåtandet framhålls att lärarens uppgift ingalunda bara är att undervisa utan också att vara fostrare. Såvitt jag vet är detta bland lärare en debattfråga i hög grad, men jag tror att denna mening om lärarens roll som fostrare är vitt utbredd bland allmänheten. Jag tror att det finns anledning att uppmärksamma centerpartiets uttalande i utskottsutlåtandet att ett stort ansvar för ungdomarnas fostran åvilar hemmen. Därför vill jag kraftigt understryka behovet av samarbete mellan hem och skola.

I en i detta ämne väckt partimotion har centerpartiet påpekat och instämt i ett yttrande från lärarsakkunniga, att

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

genom förskjutningen i målsättningen för skolans verksamhet, varigenom personlighetsutvecklingen sätts i centrum, blir vikten av samverkan mellan hem och skola starkare framhävd än tidigare. Det är alldeles uppenbart att här måste ett samarbete till för att uppnå bästa möjliga resultat. Den ena måste understödja den andra.

När det gäller behörighetsvillkoren för tillträde till utbildning av klasslärare för låg- och mellanstadierna har — som tidigare framgått av inläggen här — meningarna i utskottet gått isär. På den här punkten har centerpartiet godtagit departementschefens ställningstagande och anslutit sig till förslaget att för tillträde till ifrågavarande utbildning skall som allmänt behörighetsvillkor gälla genomgången fackskola, gymnasium eller motsvarande. Man har tidigare betonat att det gäller att få lämpliga människor till dessa viktiga uppgifter. Detta är det primära i sammanhanget. Den fortsatta utbildningen kan sedan vara mer eller mindre omfattande, beroende på individens förmåga att smälta materialet. Man måste då konstatera att kravet på genomgång av gymnasium i och för sig inte innebär en garanti för att få fram de lämpligaste sökandena. I det här sammanhanget bör man göra klart för sig vad som i det enskilda fallet verkligen behövs av grundutbildning för att den som sedan yrkesutbildar sig skall kunna klara sina uppgifter. Hur man sedan har skaffat sig kunskaperna är inte det viktigaste i och för sig. Kvalificerade sökande skall ha rätt att åberopa sina meriter, sin utbildning, sin praktik, kurser man deltagit i o. s. v. utan att de skall behöva ha gått igenom gymnasium. Det kan inte uteslutas att fackskolan kommer att bli besökt av många ungdomar. Jag hoppas verkligen det. Under pågående utredning omgav vi fackskolan med mycket betydande förväntningar på den här punkten. Att nu göra som min vän herr Wallmark i detta sammanhang gjorde, att liksom

mönstra ut fackskolan och konstatera att om man på detta sätt till fackskoleutbildning skickar betydande grupper så kommer det att krävas en total omorganisation och en helt ny syn på fackskolans och gymnasietts roll i sammanhanget, det är enligt min uppfattning att dra för hårda slutsatser av vad som har skett. Att man för över en för all del betydande men ändå med hänsyn till andra begränsad grupp till fackskoleutbildning kan inte innebära att hela systemet skulle trilla över ända. Det är tvivelsutan så att dagens fackskola bör ha rum för även denna grupp utan att ta på sig för mycket. Om skolans fostrande betydelse sade jag något inledningsvis, och jag vill gärna, innan jag går vidare, knyta an till det yttrande som skolöverstyrelsen har gjort på denna punkt. Man framhåller att vid en jämförelse mellan timplanerna på gymnasiet och fackskolans sociala linje framgår det att den senare i vissa fall ger ett bättre utgångsläge än gymnasiet. Man tar som exempel ämnet psykologi.

Vidare framhålles i detta remissyttrande att man med hänsyn enbart till timtalet kan hävda att den sociala linjen ger en med gymnasiet jämförbar standard i de för klasslärarutbildningen relevanta ämnena. Då har jag från mina låt vara förenklade utgångspunkter ändå frågat mig: Vad kan man egentligen mer begära?

Jag är alldeles på det klara med att det finns de som önskar gå vidare på lärarbanan, som vill bli lärare på högstadiet som gymnasielärare, och givetvis skall möjlighet beredas dem till det. Ätminstone ännu så länge erfordras som vi vet gymnasieutbildning för den som önskar utbilda sig vid universitet, men jag är övertygad om att ungdomarna vet det och att de anpassar sig efter detta vid sitt val av skola så långt det är möjligt för dem att välja med hänsyn till trängseln vid våra läroanstalter.

Det är mot denna bakgrund som cen-

terpartiet funnit anledning godtaga att som allmänt behörighetsvillkor för utbildning av klasslärare för lågstadiet skall gälla att sökande genomgått gymnasium, en fackskola eller äger motsvarande utbildning. Jag understryker än en gång vilken vikt de personliga egenskaperna därvidlag har, och det kan inte förändras genom att vederbörande gått igenom eller inte gått igenom gymnasium.

Herr talman! I detta sammanhang har också behandlats några motioner som framlagts från centerpartihåll. I dem har förordats att riksdagen skall ges möjlighet att ta ställning till kommande förslag beträffande fast studiegång vid de filosofiska fakulteterna innan åtgärder vidtas. Om detta skriver utskottet att med hänsyn till de uttalanden som gjorts, då denna fråga tidigare debatterats i riksdagen, borde man kunna utgå från att Kungl. Maj:t framdeles finner anledning återkomma till riksdagen när det gäller principerna för fast studiegång.

Jag vill gärna uttala den förhoppningen att denna utskottets bedömning skall visa sig vara riktig. I motionerna har också begärts åtgärder för att förstärka de blivande lärarnas ämnesutbildning inom humanbiologin. Utskottet förklarar sig dela motionärernas uppfattning på denna punkt, understryker vikten av att de blivande biologilärarna får en adekvat utbildning i humanbiologi och att över huvud taget frågor som rör elevernas fysiska och mentala hälsa får en omsorgsfull behandling vid lärarutbildningen. Jag hoppas av flera skäl att detta positiva uttalande skall ge resultat. Jag tänker på alkoholens, narkotikans och andra gifters inverkan på organismen. Behovet av insikt om förebyggande och bekämpande av infektioner är också stort. Hälsoläran rymmer flera andra väsentliga problem. Tandsjukdomarna, vissa former av cancer och hjärt- och kärlsjukdomar skulle i större eller mindre utsträckning kunna förebyggas om lä-

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. rarna fick en, som utskottet skriver, »adekvat utbildning».

Vidare har vi i anslutning till departementschefens anmälan att han räknar med att läsåret inom skolväsendet i samband med övergång till femdagarsvecka skall omfatta 40 veckor, tagit upp frågan om läsårets längd. Jag skall givetvis inte göra gällande att departementschefen har fel i sin beräkning — något sådant har inte heller gjorts gällande i motionerna — men där är markerat att vi inte anser det lämpligt att ta ställning till frågan förrän skolarbetstidsutredningen avslutat sitt arbete och särskild proposition i ämnet har förelagts riksdagen.

Jag vill inte diskutera hur mycket som skall läggas in i departementschefens uttalande på denna punkt, men utskottet skriver att uttalandet inte skall uppfattas som annat än vad det enligt ordalydelsen är, nämligen en anmälan om i vilken riktning departementschefen räknar med att utvecklingen kommer att gå. Utskottet vill att denna utskottets mening skall tillkännagivas för Kungl. Maj:t genom en riksdagsskrivelse.

När det gäller fortbildningen har vi förordat utredning och förslag angående effektivisering av de studiedagar som anordnas för lärarnas fortbildning. Vi har understrukit angelägenheten av att radio och TV kommer till användning, och vi har också pekat på hur detta praktiskt skall tillgå. Vi har sålunda föreslagit att studiedagar anordnas samtidigt för en och samma skolform över hela landet och att man i stället för att lokalt anlita föreläsare skall begagna sig av televisionen för att få ut föreläsningar.

Utskottet framhåller härvidlag att departementschefen har sin uppmärksamhet riktad på frågan om ökad användning av radio och TV i fortbildningen och på vikten av effektivisering av studiedagarna. Därmed skulle man kunna säga att vi i stort sett är överens. Men när man kommer fram till det

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. faktum att radio och TV skall prövas för fortbildning av lärarna, kan det ju vara angeläget att vårt förslag tas upp till prövning. Liknande system har med framgång prövats i andra sammanhang, och jag tror att just för denna grupp, med dess goda förkunskaper och träning för intellektuellt arbete, finns det förutsättningar att på detta vis nå utmärkta resultat.

Centerpartiet har även hemställt om ett riksdagsuttalande till förmån för tidigareläggning av intagning i lärarutbildningsanstalt. Som det nu är får de sökande endast en kort tid före intagningen besked om huruvida inträde beviljats dem eller inte. Detta förhållande medför problem för de sökande och för kommuner som anställt sökande till lärarutbildningsanstalt som vikarie. För de sökande kan det också innebära problem genom att svårigheter med alternativ sysselsättning kan uppstå.

Utskottet förklarar sig medvetet om att den nuvarande ordningen kan medföra svårigheter och utgår från att skolöverstyrelsen, som närmare skall utforma intagningsreglerna, har sin uppmärksamhet riktad på frågan. Det är en förhoppning som man bör uttala att det skall kunna gå att ordna så att de sökande till lärarutbildningsanstalt kan få besked tidigare om huruvida de antagits eller inte.

I anslutning till utskottsutlåtandet har också behandlats framställningar angående ämnena familje- och konsumentkunskap, där det begärts att en ettårig akademisk kurs anordnas, avsedd främst för vidareutbildning av hushållslärare, textillärare och barnavårdslärare. I ett särskilt yttrande har markerats att, utöver vad utskottet anfört, vi tillmäter dessa ämnen, familje- och konsumentkunskap, stor betydelse. Jag vill endast understryka att det med hänsyn till den centrala ställning dessa frågor har i samhällsdebatten är angeläget att vi så snart som möjligt får en förbättrad och utökad utbild-

ning av de lärare som skall undervisa i dessa ämnen i skolan.

Den behandling som motionerna fått i den omfattning jag här berört har inte föranlett någon reservation. På en punkt återfinns dock centerpartiets representanter bland reservanterna. Det gäller lärarutbildningens utformning, som tagits upp i reservationerna nr 4 och 7, där man vill till Kungl. Maj:t hemställa om att jämsides med den fortsatta prövningen av ämnesteoretisk utbildning för adjunktstjänst frågan om en adjunktutbildning med fyra års studier skall utredas för dem som syftar till att erhålla tjänst vid gymnasiet. Från centerpartihåll har hemställts om en prövning av adjunktutbildning i form av treårig ämnesteoretisk utbildning med inriktning på grundskolans högstadium samt ytterligare ett års studier för dem som avser att bli gymnasieadjunkter. Enligt min mening slår man på det sättet vakt om grundskolan, vilket jag anser vara av primär betydelse. Det öppnar också möjligheter för dem som så önskar att utbilda sig till gymnasieadjunkter. Jag anser detta vara en praktisk lösning. Gymnasieadjunkten får på det sättet större bredd i sin examen, vilket jag betecknar som värdefullt med tanke på utökningen av vuxenutbildningen. Genom den ökade bredden i examen får adjunkten givetvis ökade möjligheter att göra insatser även på vuxenutbildningens område.

Herr talman! Låt mig sluta med att yrka bifall till reservation nr 4 och, om den reservationen inte bifalles, jämväl bifall till reservation nr 7. I övrigt ansluter jag mig till utskottets utlåtande.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Det är nymodigt att tala om olika media i skolarbetet och om hur dessa media bäst skall integreras för att göra undervisningen så effektiv som möjligt. Ännu så länge är emellertid läraren huvudaktör vid undervisningen, och han kan inte ersät-

tas av aldrig så fina media. De är och förblir hjälpmedel. De kommer förmodligen att komplettera och delvis ersätta magistern och fröken men aldrig helt. Läraren förblir huvudpersonen som administratör, arbetsledare och — som vi hörde av herr Wallmark — rationaliseringsinstrument. Dessa media och hjälpmedel kommer att stå till hans tjänst.

Vi befinner oss bara i början av utbildningsteknologins entré i skolsalen. Läraren har mycket att lära, skolmyndigheterna mycket att utveckla innan dessa olika undervisningsmedia integrerats, som det så vackert heter, och morgondagens lärare vuxit in i sin roll, anpassad efter den nya skolan.

Om undervisning innebär att psykologiskt ändra attityder, att påverka de unga, sker det icke enbart genom det läraren säger och demonstrerar med hjälpmedel utan också genom vad han är, genom hans personlighet. Vad läraren ändå betyder i skolarbetet tyckte jag man fick belägg för under skolstrejken. »Vi vill ha våra lärare tillbaka», hette det.

Lärarens centrala roll i undervisningen gör att den fråga vi i dag behandlar — reformerad lärarutbildning — är så väsentlig. Det lär finnas omkring 100 000 anställda i skolverkets tjänst, varav de flesta är lärare — tillräckligt många för att fylla en medelstor stad i vårt land. De drar cirka 80 procent av driftskostnaderna, som kan räknas i miljarder kronor. Denna lärarreform är en stor pedagogisk fråga — men också en ekonomisk — vars verkningar vi tyvärr måste vänta på ända in på 1970-talet.

Herr talman! Herr Axel Andersson har tidigare redovisat folkpartiets ståndpunkter, där utskottet haft en annan mening. Det har gällt förkunskapskraven för klasslärare och ämneslärarutbildningens längd. Jag ber att få instämma i herr Axel Anderssons yrkanden om bifall till reservationerna 1, 2, 4 och 7.

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

Dessutom vill jag redovisa folkpartiets syn på vissa frågor, där visserligen inga reservationer avgivits men där synpunkter motionsledes framförts i förhoppning om beaktande, när alla de problem som propositionen lämnat efter sig skall utredas av skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet och särskilda sakkunniga.

Den första frågan gäller var lärarutbildningen skall äga rum. Lärarutbildningssakkunniga ansåg för sin del att starka skäl talade för att en lärarutbildning skulle äga rum inom universitetens ram. Majoriteten i utredningen däremot föreslog av praktiska skäl att en fullständig universitetsanknytning inte skulle genomföras nu. Remissopinionen har minst sagt varit splittrad i frågan. Departementschefen anslöt sig till lärarutbildningssakkunnigas principlösning, med motiveringen att man inte kunde lägga denna nya uppgift på universiteten efter att nyligen ha företagit en reorganisation av universitetsförvaltningen. Han har också anfört andra bärande skäl.

Även om nuläget inte är lämpligt för en sådan reform har vi dock ansett att det på sikt vore ändamålsenligt med en reform. Däremot skulle lärarutbildningen kunna göras mer enhetlig och vissa praktiska problem kunna försvinna, om utbildningen i sin helhet var förlagd exempelvis till pedagogiska fakulteter inom universiteten, vilket ofta är förhållandet i andra länder. Det skall i dag bli intressant att höra vad eklektiskministeren möjligen hade för synpunkter på den frågan.

Det andra som vi tagit upp motionsledes är frågan om lärarutbildningens mål. Vi har redan tidigare hört om lärarnas två huvuduppgifter — att undervisa och att fostra. Hur mycket skall läggas på skolan då det gäller ungdomens fostran? Jag tycker ibland att man begär för mycket av lärarna och kanske för litet av föräldrarna. Därför tycker jag det är bra att utskottet strukit under vikten av att de blivande lä-

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. rarna bibringas en klar uppfattning om sin fostrande uppgift men att man samtidigt har framhållit det stora ansvar för ungdomens fostran som åvilar hemmen. Det kan tyckas självklart att det skall vara så, men det finns en tendens till att vänta sig att skolan skall klara det som hemmet inte mäktar — av den gamle folkbildningspionjären Cederblad uttryckt i orden vett, hut och hyfsning.

I allmänna beredningsutskottet fick vi häromdagen också lära oss att det nu för tiden finns två slag av ungdomar. Det övervägande antalet ungdomar är de självstyrande och icke de lydande. Detta känner nog lärarfolket väl till. Det betyder emellertid inte att den självstyrande ungdomen inte kan vara utomordentligt bra, men att den sliter på lärarnas nerver tror jag vi kan förstå.

Den tredje fråga som vi har pekat på är utbildningens specialisering. Departementschefen har ansett att det är nödvändigt med en specialisering på olika lärarkategorier, och detta har också godkänts av ett enigt utskott. Det medför emellertid uppsplittring på olika lärarkategorier och utbildningsanstalter, och det rimmar ju inte riktigt med önskemålet om en helhetssyn på läraruppgiften. På denna punkt har vi inom folkpartiet och centern — såsom herr Torsten Andersson har redovisat för — avgivit ett särskilt yttrande, där vi bl. a. anför: »En skarp uppdelning av lärarkåren bör motverkas. De sakkunniga hade som en konsekvens av strävandena att skapa en helhet av lärarnas verksamhet föreslagit att alla formella hinder skulle undanröjas för att i ämneslärartjänst i grundskola, fackskola och gymnasium kombinera övningsämne med läroämne.» Vid reformeringen av lärarutbildningen bör enligt vår mening också fackskolans behov av kompetenta lärare beaktas. Det gäller bl. a. lärare i familje- och konsumentfrågor.

I propositionen antyds emellertid att en radikal omdaning av adjunktsutbild-

ningen skulle kunna komma att aktualiseras i en framtid. Det skulle vara intressant att veta om man anser att en omdaning också av klasslärarutbildningen vore tänkbar i framtiden för att få fram en bättre helhetssyn.

Den fjärde frågan berör vidareutbildningen och fortbildningen, som herr Torsten Andersson redan varit inne på. Sko'överstyrelsen får i uppdrag att överarbeta vidareutbildningens innehåll och organisation och skall i samverkan med universitetskanslern lägga fram förslag.

Vi anser det vara av väsentlig betydelse att utbildningen ordnas så att inga återvändsgränder uppstår, utan att i princip lärare skall kunna vidareutbildas till ett högre skolstadium. Detta kräver emellertid en smidig och integrerad utbildningsorganisation.

Beträffande lärarnas fortbildning har också påtalats värdet av att utnyttja radio och TV. Den enskilde läraren har här en chans att på fritid fortbilda sig, samtidigt som han kan uppehålla sin tjänst. Principiellt anser jag att all fortbildning bör vara frivillig då det rör sig om fritid. Om den skall vara obligatorisk bör detta tas upp vid förhandling mellan berörda parter. Tvångsstudier är oftast dåliga studier.

Det var, herr talman, några synpunkter och funderingar kring de saker, som man i utskottet icke haft delade meningar om och som jag tycker vara av värde att dra fram i ljustet.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Denna proposition innehåller egentligen bara den yttre ramen till den nya lärarutbildningen. Som redan påpekats finns det många frågor inom densamma som skall bli föremål för ytterligare utredningar i olika sammanhang.

Jag skall be att få stanna vid ett par delfrågor, men kanske jag först kan tillåta mig att konstatera hur litet intresset för dessa viktiga undervisnings-

frågor tycks vara här i kammaren, om man ser på antalet som sitter här och följer förhandlingarna. Jag minns att jag gjorde samma reflexion för fem år sedan, när vi fattade beslut om grundskolan. Också då var det få i kammaren, och även då var det tomt på statsrådsbänkarna.

Av de två saker som jag tänkte tala om gäller den ena lärarna på lågstadiet. Jag skulle helst se att de fick en utbildning på tre år ovanpå studentexamen. Jag vet att det är orealistiskt för närvarande, och jag har till nöds kunnat gå med på det vi har önskat i den reservation som gäller denna fråga.

Varför skall det nu vara nödvändigt med en så god utbildning för den som är lärare på lågstadiet? Vi anser ju i själva verket att det är av den allra största vikt att man har så goda lärarkrafter som möjligt under de första skolåren, som är en mycket viktig period i barnens liv. Som herr Wallmark tidigare citerade från lärarutbildnings-sakkunniga, är det ju under den tiden som eleverna tillägnar sig attityder, arbetsmetoder och kunskaper som blir eller åtminstone kan bli av avgörande betydelse för deras anpassning och prestationer under hela skolgången.

Läraren på lågstadiet måste inte bara behärska en alldeles speciell teknik och metodik för det allra första inlärandet. Han — eller hon, som det vanligen är — måste också ha god ämnes-teoretisk grund. Det är nödvändigt i dagens samhälle. Det är så mycket som barnen kommer i kontakt med. De upplever t. ex. TV-världen. De observerar, de undrar och de frågar så mycket. Och de vill ha svar. Läraren på lågstadiet måste kunna ge svar, och hon måste kunna ge vettiga svar.

Även föräldrarna kommer och frågar. De undrar om skolan. Läraren på lågstadiet presenterar skolan för första gången för dem. Hon skall hålla kontakten med föräldrarna, och hon skall göra det på ett sådant sätt att föräld-

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.
rarna får förtroende för skolan från början. Det har sagts mig att förr talade föräldrarna med lärarna om sådana saker som fickpengarnas storlek och när barnen borde gå och lägga sig. Nu frågar de i stället: Vad ger ni barnen i kristendomsundervisningen? Vilken är er målsättning i skolan? Det är frågor av annan valör än de tidigare, frågor som kräver betydligt mera för att besvaras, en mera kvalificerad utbildning och också en djupare bildning.

Läraren skall också vara elevvårdande på det mänskliga planet. Det är också hon som i första hand har att ta upp frågan om och ta ställning till behovet av barns placering i hjälpklass. Enligt vår mening kan man inte bortse från det förhållandet att gymnasiet med sin treåriga utbildning ger inte bara en kvantitativt sett vidare kunskapsmässigt underbyggnad utan också en förberedelse för fortsatta studier på annat sätt och på annan nivå än vad fackskolan ger. Det är klart att man inte skall överdriva gymnasiestudiernas betydelse, men för oss står det klart att genomgången gymnasium ger den blivande klassläraren — även den på lågstadiet — både bättre förutsättningar att tillgodogöra sig den egentliga lärarutbildningen och större möjligheter att med gott resultat utöva sitt yrke.

Det kan vara riktigt att vissa ämnen kan vara lika omfattande i fackskolan som i gymnasiet — någon gång kanske mera omfattande — men det är enligt min mening ett totalt underkännande av undervisningen i gymnasiet, om man inte vill erkänna att det ligger ett värde i den större bredd på allmänna kunskaper som den ett år längre studietiden i gymnasiet kan ge, ett värde som måste vara särskilt betydelsefullt för blivande lärare. Jag kan inte dela den uppfattning som herr Andersson i Brämhult var inne på i den här frågan alldeles nyss. Jag tror inte att det är detsamma om man får så att säga enstaka pilar som sträcker sig längre fram men där mellanrummet mellan pilspet-

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. sarna inte är fyllt på samma sätt som vid den ett år längre utbildningstiden i gymnasiet. »Jag tror att vi måste hämta våra lärare bland de 30 procent som mäktar gå igenom gymnasiet», har en för lågstadiet djupt engagerad lärare sagt mig.

Vi behöver också ha män bland lärarna på lågstadiet. Särskilt för de skilmässobarn som inte har någon pappafigur i hemmet är den saken av betydelse. Att ge den här kåren en god utbildning och att ge den en god status är väsentligt också av andra skäl. Nu vill lågstadiets lärare så gärna avancera vidare. Lärarna på lågstadiet har kortare utbildning och mindre kunskaper än övriga lärare. Det är då naturligt att de vill avancera uppåt i skolstadierna. I folkskollärarens ställe på mellanstadiet har kommit 700 småskollärare som har tagits från lågstadiet, där man sedan inte har haft att tillgå ersättningspersonal med något slag av lärarutbildning. Det förhållandet att lågstadiets elever undanrycks förmånen att under de första skolåren handledas av välutbildade lärare har genomslagskraft under elevernas hela skoltid.

Det har sagts att mycket behöver göras både i fråga om undervisningen på lågstadiet och i fråga om organisationen av utbildningen av lärare på lågstadiet. En ny timplan för lärarutbildningen behövs liksom möjligheter till fördjupning t. ex. i ett sådant ämne som barnlitteratur. Den nya engelskundervisningen tar många av utbildningens timmar. Kåren vill, efter vad det har sagts mig, ha en treårig utbildning ovanpå studentexamen. Med den betydelsefulla uppgift som dessa lärare har förefaller det mig berättigat, även om jag har klart för mig att önskemålet nu inte kan realiseras.

Herr talman! Innan jag övergår till den andra delen av mitt anförande är det ett yttrande av departementschefen, som jag vill fästa uppmärksamheten på. Jag gläder mig åt att departementschefen har kommit in i kamma-

ren. Jag klagade i början av mitt anförande över att vi hade så få åhörare bland kammarens ledamöter och att vi inte heller hade någon åhörare i statsrådsbänkarna. På tal om lärarnas uppgifter i framtiden säger departementschefen att en tendens kan registreras, nämligen att »Lärarens uppgift som informationsgivare kommer att bli mycket mindre och övertas av nya och förbättrade pedagogiska hjälpmedel». Jag hoppas att han därmed inte menar att lärarnas egna kunskapsförråd skall minskas och att lärarnas förmåga att överblicka sitt ämne, följa utvecklingstendenserna inom detsamma och att kritiskt bedöma vad som där händer skall reduceras. Hur skall läraren annars kunna leda eleven till det mål som så lyriskt har skildrats i den av bl. a. herr Näsström och fru Myrdal i slutet på 1940-talet utgivna bok, där skalden och vetenskapsmannen Stellan Arvidson sannolikt har fört pennan. Där står: »Vetenskapen som upplevelse kan redan i skolan få livsinriktande betydelse för en elev, som fått kasta en blick bakom förlåten eller fått en aning om de stora perspektiven, det förutsättningslösa sanningssökandet, det mödosamma detaljarbetet, försöken till syntes och — ytterst — den ständiga gränsförskjutningen mot det okändas vidder.»

Herr talman! Det förefaller mig vara en mycket vacker och riktigt lyrisk skildring av det vetenskapliga arbetet med dess förhoppningar, mödor och tjusning, med den lyckokänsla, som man når när man har vunnit något resultat, och med de stora besvikelser som man upplever när man finner att man inte har lyckats nå det mål som man var ute för att söka.

Jag hoppas att den omdaning av skolväsendet som ägt rum under senare år skall bli en positiv reform i så måtto att lärarna även när det gäller den kunskapssteoretiska nivån kommer att ha en högre standard än tidigare. Det är så mycket vi inte vet i den här frågan

i dag — vi vet egentligen ytterst litet om själva innehållet i den utbildning som lärarna skall få. Det vore väsentligt att vi blev lugnade på den punkten. Olika kategorier av gymnasielärare och universitetslärare har framfört allvarliga farhågor härvidlag. Herr Wallmark var inne på denna fråga och erinrade bl. a. om de nya betygens värde jämfört med de gamlas. Vad kommer detta att betyda i fråga om den ämnes-teoretiska utbildningens innehåll i framtiden?

När det gäller den kunskapsteoretiska utbildningens omfattning skall jag bara fästa uppmärksamheten vid ett uttalande som för mig har haft mycket stor betydelse, nämligen det som gjorts av metodiklektorerna i moderna språk vid samtliga lärarhögskolor. Där påpekas särskilt vikten av tillräcklig praktisk språkfärdighet hos lärarna just med tanke på målsättningen för skolans språkundervisning, men man understryker också den teoretiska utbildningens betydelse för dem som skall vara lärare på gymnasiestadiet.

Enligt departementschefen bör tillträdet till lärarutbildningslinjerna vara fritt i samma mening som tillträdet till universitetsutbildningen i övrigt. Det är klart att tillträdet inom laborativa ämnen o. s. v. måste begränsas av tillgången på arbetsplatser, liksom att vissa förkunskaper måste finnas som gör det möjligt för vederbörande att följa undervisningen i ett givet ämne. Men i övrigt bör tillträdet vara fritt.

Jag är glad för detta ställningstagande, och jag tror i själva verket att det är tur att det skall bli så. Jag har nämligen i min hand ett färskt förslag — daterat i februari och mars i år — från statskontoret om hur ansökningsförfarandet till spärrade ämnen och utbildningslinjer skall organiseras. Det är ett omfattande dokument — 31 sidor med skisser, tabeller, blanketter o. s. v., vartill hör en 10 sidor lång handledning om hur dokumentet skall läsas. Det hela har gett mig en ganska klar

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. bild av varför man hittills inom olika organisationer inte lyckats spara in någon personal genom ADB-verksamheten. Individerna tycks dessutom vara helt utlämnade åt maskinerna, och förståndet helt bortkopplat. Visst finns det felkontroller i systemet — minst två, tycker jag mig ha kunnat konstatera — men talrika historier och även belagda fakta visar att fel dock inte kan uteslutas; även ADB-maskinerna är vid inmatningen beroende av den mänskliga faktorn. Om denna verksamhet vid uttagning kommer att fungera lika illa som den omorganiserade, byråkratiserade och centraliserade ekonomiska universitetsförvaltningen för närvarande tycks göra måste det bli bekymmersamt, enligt vad oroad institutionsprefekter har sagt mig.

I detta sammanhang har jag osökt kommit att tänka på en lustig anekdot. Min framlidne landstingskamrat Albert Nilsson i Kalhyttan lär en gång på ett kyrkomöte ha sagt att förr ansågs man vara ett nummer, men nu blir man bara ett hål. Den blivande läraren, som skall söka till en spärrad linje, blir inte bara ett hål utan ett stort antal hål på fem à sju kort för var ansökan — varje ansökan skall dock gälla för ett otal olika kurser.

Herr talman, det här ligger kanske i utkanten av dagens ämne, men jag vill bra gärna att ecklesiastikministern ägnar den här frågan en smula uppmärksamhet.

Det finns en sak till som jag vill diskutera, och det är propositionens förslag att vakanta lektorstjänster som inte lockat sökande skall kunna ledigförklaras alternativt som adjunktstjänster. Jag tror att det påståendet är riktigt att man härigenom kan befara att praktiskt taget alla lektorstjänster på ett stort antal orter snart kommer att besättas som adjunktstjänster, och den situationen kan bli låst för lång tid framåt. Det måste betyda en utarmning av den kulturella och vetenskapliga nivån inom det läroverkets kollegium, och i

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. små orter i periferin är den saken inte utan betydelse.

Men saken har också en annan aspekt. Helt säkert kommer antalet av dem som vid universiteten vill ägna sig åt fördjupade studier som leder till lektorskompetens att minska. Det har väckt oro inom universitetskretsar. Den vetenskapliga skolning och den inriktning mot självständig vetenskaplig forskning som sker vid universiteten och som särskilt berör just dessa studerande har stor betydelse ur många synpunkter. Det gäller såväl humanistisk och samhällsvetenskaplig som naturvetenskaplig forskning, alla dessa definitioner tagna i den allra mest vidsträckt betydelsen. Det är inom denna teoretiska grundforskning många av de helt omskapande idéerna har kommit fram. Låt mig från ett område som ligger mig nära erinra om några sådana upptäckter, t. ex. de efter Röntgen uppkallade strålarna eller Flemings iakttagelser när han i helt annat syfte sysslade med bakteriekulturer och dessa observationer så småningom ledde till isoleringen av penicillinet, som ju i sin tur så helt omändrat förhållandena inom vår sjukvård. Och ändå brukar sådan vetenskaplig verksamhet med ett visst förakt kännetecknas som hobbyverksamhet av dem som sysslar med den mera omedelbara matnyttiga målforskningen.

Den teoretiska grundforskningen vid universitetsinstitutionerna känner sig ibland sitta litet trångt. Den är inte populär, inte matnyttig i våra dagar. Jag skulle vilja säga att det inte bara är ett förhållande som kännetecknar situationen i vårt land. Det är i hög grad en internationell företeelse att det framför allt är den målinriktade forskningen och alldeles särskilt den på tekniska och biologiska förhållanden inriktade målforskningen som gynnas.

Den teoretiska grundforskningen har emellertid sin stora betydelse. Den vill vara fri, den vill ha rätt och den vill ha möjlighet att inom ramen av sina relativt begränsade resurser forska ef-

ter de vägar där den tror att den har någonting att finna och någonting att vinna. En senare fråga av helt annan valör är om en idé, ett uppslag, som man funnit genom dessa grundläggande iakttagelser ger intryck av att kunna innebära ett värde på vilket man kan satsa stora resurser. Då har jag klart för mig att en annan bedömning måste ske. Då måste en prioritering göras beträffande var man skall satsa de stora summorna, och den bör nog göras centralt. Men idén, uppslaget, kommer inte sällan i den goda vetenskapliga, på forskning inriktade miljön. Och det är i den miljön som man också ofta finner och kan snappa upp de vetenskapliga begåvningar som finns i studentkullarna.

Grundforskarna känner sig oroliga inför uttalanden av den typ som t. ex. en framstående universitetsorganisatör inledde med följande ord: »Utan att direkt vilja minska forskarnas frihet...». Vad man i detta fall egentligen sökte genomföra är enligt vad som sagts en indirekt begränsning av forskarnas frihet.

Grundforskarna känner sig inte heller roade av ett sådant uttalande som att forskningspolitiken skulle vara ett alldeles för allvarligt ämne för att handhas av forskare. De känner sig också oroade av departementets tanke att man i universitetsfilialerna skall utbildade studenter till lärare utan att ha ett bokbestånd som omfattar annat än kurslitteraturen. Detta är en enligt mitt sätt att se orimlig tanke, som jag hoppas att man skall ompröva till nästa år och som helt strider mot de förhoppningar om möjligheter till fördjupade studier även där, vilka jag gav uttryck för vid inrättandet av dessa universitetsfilialer.

Grundforskarna känner sig också oroade över forskarutbildningens utformning, men betänkanheten om detta kommer vi ju att behandla vid något senare tillfälle. Jag vill nu bara understryka betydelsen av att man inte tar bort den stimulans till längre driven

vetenskaplig utbildning och till påbörjande av forskningsinsatser, som fordringarna på lektorskompetens innebär.

Låt mig, herr talman, bara ta upp ännu en sak. I skolan görs undervisningen allt friare och eleverna ges allt större självständighet och allt mera självständiga uppgifter. Vid universitetet blir utbildningen allt mera bunden och stelt kursbetonad. Detta tycks också vara departementets mening, eftersom universitetsfilialernas biblioteksutrustning skall begränsas till kurslitteraturen. Det tycks också vara universitetskanslersämbetets mening, eftersom detta byråkratiska ämbetsverk kunnat begära av en kursledare att han ett år i förväg skall för varje föreläsning ange vad han där skall komma att behandla. Också en sådan ordning blir synnerligen stelbent.

Herr talman! De yrkanden jag i detta ärende vill biträda har redan framställts av herr Wallmark.

Herr andre vice talmannen, som för en stund övertog ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr LIDGÅRD (h), som anförde:

Herr talman! Det stora svepet är nu avklarad, och det återstår inte heller mycket av detaljerna. Jag skall för min del bara beta av några gräsfläckar som blivit över. Men innan jag ger mig in på dessa vill jag ge min fulla anslutning till det som herr Kaijser framhöll om småskolläraernas ställning och betydelse.

Till de detaljer som jag skulle vilja ta upp hör ett förslag, som jag ställt mig bakom och som gäller frågan om inrättande av tjänster för musik-, tecknings- och gymnastiklärare även på andra stadier än där för närvarande sådana tjänster förekommer. Anledningen till detta är närmast att vi börjat tillmäta de estetiska ämnena en helt annan betydelse inom skolväsendet än vi tidigare gjort.

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

Vi vet alla att vissa av dessa ämnen förutsätter en särskild begåvning. Man kan inte undervisa i musik, om man är så omusikalisk som t. ex. jag är, och det krävs också en viss artistisk läggning för att kunna meddela en god teckningsundervisning. Sådana färdigheter och en sådan begåvning är inte alla lärare givna, och detta är en av anledningarna till att vi, som motionerat på denna punkt, tycker att möjligheterna att engagera denna typ av lärare på fasta tjänster borde undersökas.

En annan lärarfråga, som vi också har berört i en motion, gäller frågan om de icke alls utbildade eller de ofullständigt utbildade lärarna, som nu tjänstgör i förhållandevis stor utsträckning på de olika skolstadierna.

Man har väsentligen på kommunalt initiativ försökt att klara dessa lärares vidareutbildning i viss utsträckning, men det är ganska nödvändigt att man försöker tillgodose denna utbildning litet bättre än vad som hittills har varit fallet. I det sammanhanget har vi från vårt håll uttalat oss för att den utbildning, som man skall ge, skall bli vad vi kallar för »likvärdig med den reguljära lärarutbildningen». Vi har fått svaret att utskottet tycker att den skall vara »fullvärdig». Skillnaden är väl inte så förfärligt stor, utan vi kan nog finna lösningar där man kommer fram på en gemensam linje.

När det gäller lärarutbildning i ämnet dramatik har vi med stöd av de erfarenheter som man har inom vissa skolformer av detta ämne — erfarenheter som går så pass långt tillbaka som till 1954 — tyckt att tiden nu skulle vara mogen för en regulär lärarutbildning. Departementschefen har sagt, att man måste avvakta ytterligare erfarenheter. Utskottet har anslutit sig till den uppfattningen.

Jag är litet rädd för att det kanske finns en viss benägenhet att uppfatta ämnet dramatik som ett hobbyämne inom skolväsendet. Det är det ingalunda. Tvärtom, är det ett betydelsefullt ämne.

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

Jag vill citera några rader ur Läroplan för fackskolan, där man säger om dramatikämnet: »Undervisningen i dramatik har till uppgift att frigöra och förfina uttrycksmedlen tal och rörelse i avsikt att därmed ge förmåga att uppträda naturligt och spontant, att genom studium och inövning av scener ur representativ dramatik ge förmåga att leva sig in i och åskådligt gestalta skilda människonaturer, miljöer och livsproblem, att i arbetet med den dramatiska framställningen öva sinnet för ordvalets betydelse, för språkets klang, rytm och dynamik» och man skall »stimulera fantasi, iakttagelseförmåga».

Bland huvudmomenten skall jag bara anföra en punkt, som vi kanske här i riksdagen skulle kunna ha ett intresse av: det gäller att träna i offentligt framträdande och i social kontakt.

Det är sålunda inte på något sätt ett betydligt ämne och jag vill uttrycka den förhoppningen att man inte alltför länge skall gå och samla på erfarenheter utan förhållandevis snabbt försöka komma i gång med en lärarutbildning. Detta är motiverat inte minst av det förhållandet att utskottet understryker att ämnet dramatik i den nya skolan kommer att få helt andra möjligheter än hitintills. Av det uttalandet skulle jag vilja dra den slutsatsen, att det gäller att komma i gång illa kvickt med lärarutbildning.

Vidare, herr talman, ett ord om en detalj, som kan synas vara liten men som kan komma att ha en rätt avgörande betydelse för den framtida lärarekryteringen. Av organisatoriska skäl, som jag i och för sig mycket väl kan förstå, föreslås att man skall byta ut vissa löneförmåner som lärarkandidater under sin lärarutbildning hitintills haft i form av lön mot studiemedel. Det betyder att de unga lärarna vid begynnelsen av sin karriär kommer att få väsentligt sänkta inkomster. Det kommer i stort sett att bli på det sättet, att när den färdige magistern står och

funderar på om han skall gå ut i förvärvslivet någon annanstans än på skolområdet eller om han skall gå till skolan, så konstaterar han, att går han till något annat område med sin akademiska utbildning, så får han lön med detsamma, men går han till reguljär lärarutbildning får han studiemedel.

Jag är rädd för att vi här inför ett hämmande moment i lärarekryteringen, och jag beklagar att man inte löst denna fråga i samband med t. ex. en kollektivavtalsförhandling om löneförmåner i stort.

Häri instämde fröken *Stenberg* (h).

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Min replik avser det inlägg som gjordes av herr Kaijser, men jag råkade komma bort vid talmansbytet!

Jag tar med jämnmood att herr Kaijser inte delar min uppfattning om att fackskolan kan utgöra grund för inträde vid lärarhögskolan. Där må vi ha var sin uppfattning. Men när herr Kaijser försöker vända på kuttingen och ställa frågan, om det ändå kan »vara till skada» för individen att ha ett gymnasieår utöver den övriga utbildningen, då tycker jag han har gjort en dygd av nödvändigheten. Det var inte fråga om detta. Det är uppenbart att ett gymnasieår inte kan vara till skada för individen, men frågan är: behöver han det?

Jag har tolkat det så, att fackskolan bör vara tillräckligt underlag, men jag vill gärna i sammanhanget ha sagt, att jag tror att det är angeläget för fackskolans egen funktion och värde att man på detta sätt kommer fram till några värderingar rörande vad skolan i och för sig kan skapa kompetens för. Under all debatt om dessa frågor har det varit angeläget att komma fram till ett svar på frågan: Vad kan undervisningen på den och den studiegången vara värd? Vad kan den leda till?

Kan man inte skapa nödiga förut-

sättningar för en studiegång kommer den aldrig att omfattas med något intresse.

Jag tror därför att det är angeläget att man ser till att man får fasta värderingar av den undervisning som ges, och jag är alldeles övertygad om att detta i sin tur skall vara en stimulans för arbetet inom fackskolan och för de lärarkrafter som är verksamma där.

Herr **KAIJSER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig sagt att herr Torsten Andersson skulle ha menat, att det tredje gymnasieåret skulle »vara till skada» för den som utbildar sig. Men jag har sagt att jag tror att det inte räcker med att det är vissa — för att använda ett i reservationen förekommande uttryck — »relevanta ämnen» i fackskolan som når fram till gymnasiets kompetensnivå. Jag tror att det också är av värde att det mellan dessa spetsar finns en utfyllnad av annat kunskapsmaterial, som också är av betydelse för den som skall bli lärare, och jag tror att man underskattar betydelsen av detta när man vill trycka på att det bara är vissa ämnen som behöver nå upp till gymnasienivån.

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag skall koncentrera min framställning här i första kammaren till en av de väsentligaste frågorna i debatten, nämligen utbildning av lärare i läroämnena. Först vill jag dock säga några ord med anledning av att man kritiserat propositionen för att den inte innehåller något färdigt förslag. Det är så mycket som skulle vara oklart och icke färdigt, som man har uttryckt det.

Jag vill då framhålla, att i alla de reformer som vi har gjort på skolans område under senare år — grundskolereformen, reformen av de gymnasiala skolorna — har varje gång propositionen och naturligtvis även utskottsutlä-

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. tandet måst följas upp i ämbetsverken med ofta betydande utrednings- och planeringsarbete. Flertalet uppslag till skolöverstyrelsen och till universitetskanslersämbetet har precis samma karaktär. Det är egentligen bara på en enda punkt — det är just frågan om den ämneestetiska utbildningen av adjunkter — där ett mer omfattande och principiellt utredningsarbete blir nödvändigt i kanslersämbetet i samband med de fasta studiegångarna.

Jag vill också här säga, att om någon har fått den föreställningen att propositionen helt har lagt lärarutbildnings-sakkunnigas betänkande åt sidan så är detta fullständigt felaktigt. Betänkandet har legat till grund för propositionen i många väsentliga avseenden, även om jag inte har följt betänkandet och utredningen på alla punkter. Det är självfallet att betänkandet kommer att ligga till grund också för det fortsatta arbetet i de berörda verken.

Propositionens förslag syftar ju först och främst till att initiera ett genomgripande pedagogiskt reformarbete på lärarutbildningens område, och grundtankarna i detta hänseende har accepterats både i den diskussion, som har föregått propositionen, och i utskottsutlåtandet, som också i allt väsentligt ger uttryck åt denna enighet. Debatten i riksdagens kamrar visar ju inte heller någon större polemisk hetta. De reservationsvis framförda skrivningarna innehåller på några punkter mindre ändringsförslag utan att därför, såvitt jag kunnat se, ifrågasätta principerna.

Den mest uppmärksammade frågan torde alltså vara vilka riktlinjer som skall gälla för universitetskanslersämbetets överarbetning av lärarutbildningssakkunnigas förslag till ämneslärarutbildning, och det är just den frågan, herr talman, som jag skulle vilja stanna några minuter vid.

Beträffande den praktiskt-pedagogiska delens uppbyggnad har i allt väsentligt lärarutbildningssakkunnigas förslag accepterats i remissyttrandena,

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

i propositionen och i utskottsutlåtandet. Jag finner därför ingen anledning att här närmare gå in på dessa frågor.

När det gäller den ämne-teoretiska delen av utbildningen har diskussionen varit livlig, inte minst utanför detta hus. Detta förhållande avspeglar sig också i utskottets utlåtande, som på ett — jag höll på att säga ovanligt — ingående och mycket klarläggande sätt belyser dessa frågor. Ett antal motioner har tagit upp speciellt längden av den ämne-teoretiska utbildningen, och en reservation med utgångspunkt i motionerna är fogad till utskottsutlåtandet.

En närmare genomgång av de olika motionerna visar emellertid, att det i stora och väsentliga delar råder enighet även om utformningen av den ämne-teoretiska utbildningen. Sålunda har man i motionerna liksom i utskottet anslutit sig till propositionens förslag att lärarutbildningslinjerna, i varje fall i den mån de är förlagda till universitetens filosofiska fakulteter, inte blir spärrade, utan att tillträdet till dem blir fritt i samma mening som tillträdet till universitetsutbildningen i övrigt. Att lärarutbildningens inre organisation skall byggas upp omkring fasta studiegångar är man också enig om.

Det synes vidare — även om jag inte är riktigt säker på den punkten efter debatten i dag, men jag hoppas det — råda enighet om att en skarp uppdelning av adjunktskåren i två kategorier bör undvikas. Men hur detta i praktiken skall kunna gå, om reservanternas förslag vinner framgång, är det svårare att förstå. Jag föreställer mig att man inte minst på fackligt håll, herr Lidgard, skulle få det ganska besvärligt, om man skulle försöka hålla ihop två adjunktskategorier som skulle få i stadgan fastslagen olika utbildningstid, tre respektive fyra år.

För egen del har jag från dessa utgångspunkter kommit till slutsatsen, att omfånget av en adjunksutbildning bör vara detsamma, oberoende av vil-

ket stadium den studerande siktar till i sin lärarverksamhet. Men givetvis — och det är det väsentliga — behöver detta inte innebära att utbildningarna för de båda stadierna blir identiska. Högstadiet kräver större bredd, normalt utbildning i tre ämnen, medan det på de gymnasiala stadiet kan räcka med två ämnen. Att omfånget av utbildningarna skall vara lika, leder till att utbildningstiden blir densamma. I sistnämnda avseende avviker propositionen från lärarutbildningssakkunnigas förslag. En annan skiljaktighet är det starka understrykandet i propositionen av elasticitet i utbildningsgången, vilket innebär att man i väsentligt högre grad än vad som skulle ha blivit följden av utredningsförslaget tillmötesgår individuella olikheter och önskemål. Den enskilde studeranden måste bl. a. ha möjlighet, om han eller hon så vill och kan, att skaffa sig en mer omfattande utbildning än vad som utgör minimikravet för behörighet för adjunktstjänst.

Jag understryker i propositionen, att möjlighet måste finnas till en viss tids ytterligare studier för att bredda — med det menar jag att studera fler ämnen — att fördjupa — med det menas att ta högre betyg — eller, där särskilda omständigheter föreligger, avsluta utbildningen. När man då kommer in på frågan om utbildningstidens längd vill jag understryka, att vad jag talar om är längden av utbildningen — det gäller ju fasta studiegångar — för vad man skulle kunna kalla en minimikompetens.

Lärarutbildningssakkunnigas förslag innebar som bekant en klyvning av adjunktskåren i två kategorier med olika utbildningstid, en för grundskolans högstadium med i huvudsak tre års ämne-teoretisk utbildning och en för överliggande stadier med fyra års dylik utbildning. Man utgick ifrån att systemet skulle fungera så, att praktiskt taget alla studerande, eller 90 procent, skulle med godkänt resultat på

den angivna tiden slutföra studierna, d. v. s. att även studietiden skulle vara tre respektive fyra år. Utbildningstid och studietid skulle alltså vara densamma.

För egen del har jag inte ansett det lämpligt och inte heller möjligt att mot bakgrunden av hittillsvarande erfarenheter från universitetsutbildningen i det närmaste sätta likhetstecken mellan den som riktpunkt uppställda utbildningstiden och varje enskild students studietid. Det krävs, som jag redan framhållit, att man i väsentligt högre grad tar hänsyn till och respekterar olikheterna mellan enskilda studerande. Nu gällande bestämmelser angående studietid har också utformats under beaktande härav.

Dessa s. k. normalstudietidsbestämmelser, som jag vid flera tillfällen redovisat här i riksdagen, berörs även översiktligt i utskottets utlåtande. De innebär bl. a. att undervisning och kursfordringar skall vara avpassade så, att två tredjedelar av de studerande normalt skall kunna genomföra studierna för ett betyg i anslutning till undervisningsterminen. I praktiken betyder det att undervisningen för exempelvis fil. mag.-examen organiseras så, att de studerande följer undervisningen i varje fall under sex terminer. Åtskilliga studerande blir färdiga med sina examina på denna tid medan åter andra behöver en längre — ibland väsentligt längre — studietid.

Skillnaden mellan faktisk studietid och normalstudietid tillåtes sålunda variera betydligt, och den faktiska studietiden kommer för många studenter att ligga över normalstudietiden.

Denna elasticitet i systemet är enligt min mening nödvändig att behålla också i framtiden för att inom rimliga gränser ge varje studerande möjlighet att oberoende av varierande förutsättningar lägga den grund, på vilken den kommande lärarverksamheten skall vila.

Det är mot denna bakgrund som jag

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. har svårt att följa debatten i pressen och annorstädes, där man tydligen har fått för sig att propositionen uteslutande dekreterar att alla skall ha tre års utbildning, punkt och slut. Det är, som det ofta förhåller sig i sådana här frågor, alldeles tvärtom.

Med anledning av vad reservanterna anfört på denna punkt vill jag framhålla att även de, när de avvisar propositionens förslag, kanske grundar sina ställningstaganden på en missuppfattning. Reservanterna anför nämligen, att de inte kan ansluta sig till departementschefens uppfattning att en lärarledd studietid av tre år kan anses tillräcklig för uppnående av fullgod kompetens för adjunktstjänst på gymnasiet.

Jag har emellertid inte uttalat en dylik uppfattning! Tvärtom förutsätter jag att de fasta studiegångarna blir så utformade, att den som får använda längre studietid än normalstudietiden — alltså mer än tre år — i mån av behov också får undervisning och handledning i rimlig omfattning under den ytterligare tid, som krävs för att avsluta utbildningen. Därtill kommer ju hela den tid som så att säga ligger utanför den lärarledda undervisningen — t. ex. någon termin för att läsa in kurser eller något liknande.

Det framgår enligt min mening klart både av utskottsutlåtandet och av vad jag här anfört, att frågan om studietidens längd i ämneslärarutbildningen i hög grad är av pedagogisk och teknisk natur. Kortfattat uttryckt kan man säga, att spørsmålet är om vi skall gå till en för alla, oberoende av förutsättningar, intressen och behov, enhetlig studietid, eller om vi skall ge dem som vill och har förutsättningar härför möjlighet att på kortare tid genomföra sina studier och samtidigt tillmötesgå dem som behöver längre tid för att avsluta utbildningen.

Propositionen går utan tvekan på den senare linjen. Den tekniska utformningen av en lösning efter dessa

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. riktlinjer inom ramen för ett system med fasta studiegångar fordrar emellertid ytterligare överväganden. För dagen borde vi dock kunna bli eniga om grundprincipen. Som jag tidigare sagt, anser jag att hela frågan om utbildningstidens längd har fått alltför stora proportioner.

Till herr Kaijser vill jag slutligen beträffande frågan om ett alternativt ledigkorgörande av lektors- eller adjunktstjänst säga, att det ju inte på något sätt — vilket utskottet också har betonat — är meningen att driva ut lektorerna ur gymnasiet. Det finns ingen rätt att göra det. Det finns ingen grund att stå på för det. Det skall vara 50 procent lektorstjänster i gymnasiet.

Men det är ju fullkomligt meningslöst att vid gymnasium efter gymnasium ha en rad ordinarie lektorstjänster ständigt obesatta. Det är mot den bakgrunden man ledigförklarar en tjänst som lektors- eller adjunktstjänst. Finns det ingen lektor blir det en adjunktstjänst, men nästa gång, herr Kaijser, utlyser man en adjunktstjänst som lektorstjänst.

Självfallet måste man dock bevaka ett sådant här system. Utvecklingen får ju inte gå dithän att det, som herr Kaijser säger, inte finns några möjligheter för dem som utbildar sig till lektorer vid universiteten att gå ut och söka lediga tjänster. Propositionens förslag har tillkommit uteslutande i avsikt att stärka den fasta lärarkåren vid många av lektorsbristen nu ganska hårt drabbade gymnasier.

Herr WALLMARK (h) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag säga några ord till herr Torsten Andersson, som talade om att jag »mönstrade ut fackskolan». Det kanske är förlåtligt att herr Andersson inte riktigt kunde följa med i diskussionen. Han började ju med en allmän ursäkt för att han inte kunde ärendet, och det visade han ju också.

Slutsatsen av vad jag yttrade var ju den rakt motsatta — om vi skall ta det förslag, som regeringen har lagt och som centerpartiet anslutit sig till, måste ju fackskolan utvidgas! De analyser som har gjorts beträffande tillströmningen till fackskolan av sökande till klasslärarutbildningen tillsammans med sökande till sjuksköterskeutbildningen visar ju, att denna blir av sådan omfattning att den sociala linjen — från vilken vederbörande i huvudsak kommer — knappast kommer att räcka till. Resultatet måste alltså bli en utökad grupp som skall tas in i fackskolan.

Detta var som sagt slutsatsen av mitt uttalande och inte att vi mönstrar ut fackskolan.

När det gäller sökandet till klasslärarutbildningen har vi i reservationen ingalunda mönstrat ut fackskolan. Vi har ju sagt tvärtom! Parallellt med gymnasiet, som vi betraktar som huvudvägen, skall man kunna gå andra vägen när man kompletterar kunskaperna i relevanta ämnen på gymnasial nivå. Det betyder alltså en vidgning av gruppen som kan söka in.

Statsrådet går över huvud taget inte in på frågan om klasslärarutbildningen, som dock är en av de stora och viktiga nyckelfrågorna i sammanhanget, utan uppehåller sig uteslutande vid ämneslärarutbildningen. Det är väl riktigt, att vi i många stycken kan uppfattas som överens; på en lång rad detaljfrågor har vi inom utskottet kunnat enas. Men en stor och väsentlig fråga, nämligen innehållet, har uppdragits åt universitetskanslersämbetet, och då lär det inte vara så lätt att föra någon mera preciserad sakdebatt i frågan.

Sedan påstår departementschefen att vi har missuppfattat honom. Ja, vi kan nog hålla på och diskutera länge om vem som missuppfattar vem! Alla de skrivelser, som utskottet fått i denna fråga, innebär tydligen också missuppfattningar.

Får jag lov att säga till statsrådet: Det är i så fall ett underbetyg åt den

som har skrivit propositionen, att man skriver så illa och så slarvigt, att praktiskt taget ingen kan rätt läsa det som står skrivet.

Jag tror emellertid inte att vi har helt missuppfattat saken. Bakom resonemanget i reservation 4 framgår ju ganska klart, att vi förutsätter ett års förlängd utbildning för dem som skall undervisa på det gymnasiala stadiet — alltså i princip samma resonemang som lärarutbildningssakkunniga, även om vi gör någon krympning. Hur denna utbildning skall organiseras i förhållande till kombinationerna mellan olika ämnen och relationerna mellan det gymnasiala stadiet och grundskolans högstadium, lämnar vi ju delvis öppet till den kommande utredningen. Det finns inte tillräckligt underlag för att kunna ta en exakt preciserad ställning. Vad vi sagt är, att det behövs fyraårig lärarledd studietid.

Det stämmer inte helt överens med den motion högerpartiet väckte. Där ställde vi bland annat kravet att det skall vara minimum tre terminers studier eller tre betyg för kompetens att undervisa i ett ämne. De rätt djupa och ingående diskussioner, som förekommit i utskottet i denna fråga för att skapa klarhet i vad man verkligen tänker och menar, har gjort att vi blivit övertygade om att detta är den lämpligaste vägen att gå fram. Det gäller inte minst en lång rad ämnen som förekommer på gymnasiets nivå och som är kombinationer av ända upp till fem eller sex olika universitetsämnen. Hela det stora problemet hur detta skall organiseras i anslutning till de nya, fasta studiegångarna, är ju en oklarhet för närvarande. Det primära, att det finns tillräckligt av både bredd och djup i utbildningen som minimikompetens — och det är uteslutande denna vi diskuterar — har lett oss fram till den enhälliga uppfattning inom den borgerliga gruppen, som framförs i reservation 4. Jag tror inte det går att disku-

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. tera bort, att detta skulle ge en bättre grund för de blivande adjunkterna.

Jag har velat, herr talman, ge denna kommentar till statsrådets uttalande.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag fäste mig också vid att statsrådet påstod att reservanterna var utsatta för en missuppfattning när de skrev reservationen. Det är kanske inte alldeles otroligt, men i så fall är det ju rätt förklarligt.

Departementschefen var inte inne, då jag höll mitt inledningsanförande, i vilket jag framhöll att det naturligtvis varit väldigt förvirrande, när det i propositionen har talats om »studietid», »faktisk studietid» och »normalstudietid», vartill kommer att det vid diskussionen i avdelningen infördes ett nytt begrepp, nämligen »undervisningstid». I propositionen finns inte ett enda ord som förklarar vad som menas med *undervisningstid*, men vi blev övertygade om att med undervisningstid menas den tid då eleverna får handledning och undervisning av lärare.

Vad sedan beträffar begreppet *normalstudietid* sägs det i propositionen — och det framhålles också i utskottets utlåtande — att det innebär att undervisning och kursfordringar skall vara avpassade så, att två tredjedelar av de studerande normalt skall kunna genomföra studierna för ett betyg i anslutning till undervisningsterminen, och därjämte så, att normalt fyra femtedelar av de studerande över huvud taget skall lyckas fullfölja studierna. Det måste väl betyda att det utöver de sex terminerna undervisningstid krävs en hel del för att de studerande skall kunna slutföra sina studier. Vi reservanter har inbillat oss att vi klargör begreppet bättre om vi kallar det för »lärarledd studietid», och vi förutsätter att dessa fyra år som vi talar om skall vara *lärarledd studietid*.

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

Jag måste till min ledsnad konstatera att åtminstone för mig har oklarheten icke skingrats efter det meddelande som departementschefen lämnat här.

Herr **KAJSER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår väl syftet med ordningen, att en lektorstjänst skall kunna ledigförklaras alternativt för en lektorskompetent eller en adjunktstjänst, d. v. s. som en lektorstjänst alternativt en adjunktstjänst, om det inte har varit någon lektorskompetent sökande förut. Men jag tror att situationen kan bli låst. Lektorstjänster kan komma att besättas av unga adjunkter hela tiden.

I propositionen står det, att i den mån en lektorstjänst tillsatts som adjunktstjänst och en adjunktstjänst sedan ledigförklaras, bör denna, för att proportionen mellan lektors- och adjunktstjänster skall bevaras, normalt ledigförklaras som en lektors- alternativt adjunktstjänst. Det är intressant, och det är klart att det innebär ett försök av departementschefen att bibehålla den avsedda fördelningen mellan lektorer och adjunkter.

Antag emellertid, att hela ämnesgruppen är besatt med adjunkter eller att den ämnesgrupp inom vilken en adjunktstjänst blir ledig är väl besatt med lektorer! Jag förstår inte hur man skall göra i så fall. Jag är rädd för att man då ändå tappar proportionerna.

Herr **ANDERSSON, TORSTEN**, (cp):

Herr talman! Jag begärde ordet endast för att tacka herr Wallmark för den utsökta vänlighet han visade mig. Jag kan tillägga, att det bara är den bristande insikten som gjort att jag avhållit mig från att värdesätta hans i ämnet tydligt mycket breda kunskaper!

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag måste tyvärr gå tillbaka till de tre respektive fyra åren i utskottsutlåtandet och i reservationen.

Normalstudietiden är ju nu sex terminer, d. v. s. tre år. Det är alltså ett fast begrepp, som man kan utgå ifrån. Vi vet dock alla, att denna tid är i hög grad fiktiv. Många använder inte bara en och två utan till och med flera år längre utbildningstid. Vi är överens om att det är ett oeffterrätligt förhållande. I propositionen — och där har vi följt lärarutbildningsakkunniga — går vi över till fasta studiegångar, vilka enligt propositionens förslag byggs upp såsom en minimikompetens, som skall kunna erövrats på sex terminer.

Det är sannerligen inte någon standardsänkning jämfört med nuvarande förhållanden. Det står mycket klart i propositionen, att man räknar med breddning och fördjupning samt ytterligare studier på grund av andra skäl. Det blir alltså i många fall inte fråga om tre år, utan om längre tid.

Vad jag verkligen skulle vilja ha reda på är, om reservanterna inte bara accepterar att propositionens förslag kan komma att innebära en studietid för vissa studerande på tre och ett halvt eller fyra år, utan dessutom själva avser att använda samma teknik, d. v. s. att de fyra åren är en fast studiegång, som innebär en minimikompetens, och att det sedan utöver dessa fyra år skall finnas en möjlighet till breddning, fördjupning eller något liknande. Då är vi med reservationens linje på nytt på väg mot vad jag anser vara ett helt oeffterrätligt system, där man börjar närma sig en tid på fem och sex år.

Det är för att få ett håll på detta som man har försökt begränsa minimikompetensen till det nuvarande måttet sex terminer.

Dessutom bör man här i hederlighetens namn erinra sig, att de sex betygs namn kan tas kan variera betydligt. Det är — såsom också framhålles i utskottsutlåtandet — inte ovanligt att

gymnasiekompetenta adjunkter — alla är ju i stort sett gymnasiekompetenta — får den kompetensen med en kombination av 2 betyg plus 2 betyg. Det femte betyget kan tas i pedagogik och det sjätte i ett annat i och för sig värdefullt ämne som dock inte har med skolämnena att göra. I det nuvarande förslaget måste däremot alla sex betygsheterna, även om det inte är exakt samma betygsheter som man har på vissa håll, föreligga i ämnen med lärarutbildande syften.

Det är i detta avseende vi anser oss ha blivit missförstådda, när man framför allt i pressdebatten har velat göra gällande, att vi har framlagt ett system med en fast studiegång på sex terminer och sedan ingenting mera. Det var ju lärarutbildningssakkunniga, som kom med det förslaget. Om den studerande inte kunde klara den fasta studiegången på tre år, åkte han bort om han var högstadiaspirant. Kunde eleven inte klara det på fyra år, åkte han bort om han var gymnasieadjunktsaspirant. Det system som propositionen föreslår är mycket tolerantare, humanare och mycket mera elastiskt.

Herr WALLMARK (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Edenman har begärt ett förtydligande när det gäller reservationen. Jag kan endast svara för det jag lägger in i den reservation jag har varit med om, och den innebär att vi i princip förordar fyra års fast studiegång. Att detta kan betyda längre studietid för enstaka individer är alldeles uppenbart, eftersom man skall följa de regler som kommer att gälla för studier vid filosofisk fakultet över huvud taget; där skall det ju i fortsättningen inte finnas någon större skillnad.

Vad vi inte känner till är innehållet i denna fasta studiegång. När statsrådet talar om för utbildningen relevanta ämnen — där man förmodligen skall arbeta med ett slags creditsystem, jag vet

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. inte — får vi väl se på vad detta betyder innan vi kan ta faktisk ställning.

Men utgångspunkten för utredningen skall vara fyra års fast studiegång för blivande lärare på gymnasiet. Jag kan också översätta det till en betygssumma — man skall ha åtta betyg. Naturligtvis förutsätter detta den rörlighet mellan olika ämnen, som ostridigt finns i departementschefens förslag, men med krav på en viss minimikompetens.

Jag vet inte om jag har uttryckt mig tillräckligt tydligt, herr talman, men detta är i varje fall de grunder på vilka reservationen vilar.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Kaijser började med att beklaga att intresset för dessa skolfrågor tycks vara ringa här i första kammaren, och det kan väl även vi andra instämma i. Men om man konstaterar detta bör man kanske också fundera över orsakerna, och då kan det ju hända att man finner att anledningen ligger hos oss själva, att vi inte haft förmåga att göra dessa debatter intressanta.

Herr Kaijser var också vänlig nog att citera ett par rader ur 1946 års skolkommissions betänkande. Han framhöll att det var fru Myrdal, herr Arvidson och jag som stod för detta, och det är riktigt, men han glömde att nämna en ledamot som jag satte mycket stort värde på under den tiden, professor Düring, som då representerade högern och som i huvudsak var överens med oss i detta betänkande. Jag uppskattade i hög grad professor Dürings kunskaper på dessa områden, och vi hade ett mycket angenämt samarbete.

Herr Torsten Andersson var inne på en mycket väsentlig sak då han talade om lärarens fostraruppgift. I utskottets utlåtande markerar vi detta och skriver att utskottet anser att de ungas fostran är en uppgift som inte bara åligger lärarna utan också i mycket hög grad är en hemmens uppgift. I sammanhanget

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

får jag kanske erinra om att utskottet i år har bifallit en motion om anslag på 50 000 kronor till Målsmännens riksförbund. Även det kan belysa utskottets intresse för just detta mycket viktiga avsnitt.

Herr Nyman berörde frågan om universitetsutbildning för alla lärare. Därvidlag är det någonting som inte har kommit med i bilden vare sig i motioner eller i skrivelser, nämligen vad en sådan utbildning skulle kosta. Hur mycket pengar är vi beredda att satsa för en sådan sak? Jag tror att när vi resonerar om förändringar i vårt samhälle har vi också skyldighet att i någon mån försöka ange vad den ena och den andra reformen kommer att kosta. Vi kanske får tillfälle att återkomma till den saken i annat sammanhang.

Herr Wallmark erkände att det i stort sett var väl underbyggda förslag som lagts fram i propositionen, även om han, kanske litet skämtsamt, ansåg att propositionen var »herr Edenmans ofullbordade».

Det är riktigt som herr Axel Anderson sade, att vi i utskottet har haft att ta ställning till många motioner — ett 40-tal — och många skrivelser i anledning av propositionen. Men det förhållandet att vi på de allra flesta punkterna har kunnat ena oss om att avstyrka motioner, att icke ta hänsyn till skrivelser o. s. v., visar ju ändå att vi inom utskottet har strävat efter att sakligt sett få så stor enighet som möjligt kring de olika problemen. Sedan är det väl ganska naturligt i ett sådant här sammanhang, att en del detaljer måste hänvisas till skolöverstyrelsen och universitetskanslersämbetet. Anledningen härtill är närmast att det måste vara en stor fördel för såväl skolöverstyrelsen som universitetskanslersämbetet att veta vad riksdagen har beslutat angående ramarna kring de olika ting som vi resonerar om.

Statsrådet Edenman har redan utvecklat problemen rörande undervisningstid och studietid, och jag behöver

därför inte närmare ingå på den frågan. Jag vill dock erinra kammarens ledamöter om att vi avsiktligt i vår skrivning tog upp undervisningstiden för att därmed påpeka möjligheterna för de studerande att använda längre tid med hjälp av statsmedel än den s. k. normalstudietiden. På den punkten var vi helt överens om att vi borde skriva på ett sådant sätt, att någon möjlighet till olika tolkningar inte föreligger. Därför skilde vi på »studietid» och »undervisningstid». Framför allt efter herr Edenmans anförande hoppas jag att det inte skall vara någon tveksamhet på den punkten. Det är kanske förmåtet av mig att sätta i fråga att en av reservationerna efter detta klarläggande kanske skulle vara att betrakta som överflödig.

När det gäller reservationen 1, som belyser behörighetsvillkoren för tillträde till klasslärarutbildning, har vi haft en mycket lång överläggning inom avdelningen. Reservanterna anser att blivande klasslärare, innan han börjar vid lärarhögskola, skall ha förkunskaper enligt gymnasiets läroplan och inte enligt fackskolans läroplan. Vi som står för majoritetens beslut har ansett att behörighetskravet bör vara att vederbörande har genomgått fackskola, gymnasium eller »på annat sätt» förvärvat motsvarande utbildning. Vi har också vinnlagt oss om att försöka förklara vad vi menar med uttrycket »på annat sätt». Vi har ansett att vissa folkhögskolekurser och likaså vissa korrespondenskurser skall kunna godkännas som förutbildning för klasslärarutbildningen. Dessa kurser skall omfatta just de ämnen man anser sig behöva för klasslärarutbildning.

Vill vi ha tillräckligt många sökande, tror jag att vi måste gå på den linjen. All erfarenhet säger väl oss också att vi från folkhögskolorna och likaså från korrespondensinstitutet har fått många utomordentligt goda lärare under årens lopp. Det är dessa möjligheter vi vill behålla.

Beträffande reservation nr 2, som gäller frågan om speciella behörighetsvillkor, har reservanterna anslutit sig till ett i samband härmed väckt motionspar. De anser att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall framhålla att de speciella villkoren för behörighet skall uttryckas i krav på kunskaper enligt gymnasiets läroplan. Detta har i viss mån samband med den nyssnämnda reservationen nr 1. Vi har i utskottets majoritet inte ansett oss kunna biträda en sådan skrivning och yrkar därför bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

I reservation nr 3, som gäller lägstadielärarnas utbildningstid, biträder reservanterna ett motionspar i vilket yrkas, att utbildningstiden för lägstadielärare skall utökas från föreslagna 2 1/2 år till 3 år. Vi som står för majoritetens uppfattning på denna punkt anser att dessa 2 1/2 år är en väl avvägd tid och vi tror att våra småskollärare i de nya lärarutbildningsanstalterna med den uppläggning som verksamheten där får skall erhålla en fullgod utbildning för sitt fortsatta arbete. Därför tillstyrker vi Kungl. Maj:ts proposition även på denna punkt.

Reservation nr 4 gäller adjunktsutbildningens utformning. Ecklesiastikministern har i dag framfört sina synpunkter på denna fråga, och efter hans inlägg tror jag att det inte skall råda några delade meningar om vad förslaget i verkligheten innefattar. Vi kan från utskottsmajoritetens sida tillstyrka propositionens förslag i detta avseende.

Reservation nr 5 avser frågan om alternativt ledigkungsörande av lektors- och adjunktstjänster. Ecklesiastikministern tog i sitt anförande också upp detta avsnitt. Vi är så långt överens i detta avseende, som att vi i den mån vi inte får lektorer till dessa ordinarie tjänster måste försöka skaffa adjunkter till dem för att undervisningen över huvud taget skall kunna upprätthållas. Vid nästa tillfälle skall man dock ånyo,

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. såsom ecklesiastikministern framhöll, försöka få en lektor på en sådan tjänst.

Jag har inte hört någon talare i denna kammare instämma i reservation nr 6, varför jag tror att det är onödigt att uppehålla sig vid den.

Reservation nr 7 gäller förslaget att gymnasieadjunkternas utbildningstid skall omfatta fyra år. Reservanterna föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller »dels att i anslutning till aviserad utredning beträffande den ämnesteoretiska utbildningen för adjunktjänst jämväl provas den i motionerna förordade adjunktsutbildningen i form av treårig ämnesteoretisk utbildning med inriktning på grundskolans högstadium samt ytterligare ett års studier för dem som avser att bli gymnasieadjunkter, dels om förslag med anledning av nämnda utredning».

Ecklesiastikministern har i sitt anförande behandlat detta avsnitt, vilket gör att jag inte anser mig nu närmare böra kommentera utskottets skrivning i detta fall. Utskottsmajoriteten har helt tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende.

Herr talman! Med detta ber jag att på alla punkter få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KAIJSER (h) kort gemmäle:

Herr talman! Jag vill bara uppklara ett missförstånd.

Mitt citat ur skolkommissionens betänkande var inte anført såsom någon kritik, tvärtom. Jag är fylld av beundran både över utformningen av och innehållet i detta. Jag tycker mig ha kunnat skönja skalden Stellan Arvidsons hand bakom utformningen. Jag har t. o. m. även en gång tidigare tillåtit mig att citera det i denna kammare. Det innebär att man sätter målet högt. När det gäller skolfrågorna har jag ingen annan önskan än att man sätter målet högt och att man gör allt för att försöka nå det målet.

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag vill först till avdelningens ärade ordförande säga att arbetet i avdelningen har präglats av en vilja att skapa klarhet på en rad punkter där oklarhet har rått och en vilja att försöka finna gemensamma lösningar på så många punkter som möjligt. Det är väl inte minst avdelningens ärade ordförandes förtjänst att vi har kommit så långt i så många detaljfrågor. Min bedömning av propositionen i dess helhet — som jag kallade för herr Edenmans ofullbordade — kvarstår dock.

När herr Näsström säger att det är värdefullt för ämbetsverken vid genomförandet av förslagen att veta vilka ramar riksdagen har fastställt skulle jag snarast vilja vrida på det hela och säga att när riksdagen skall fatta sina beslut torde det väl vara av värde att frågorna är grundligt analyserade först, så att vi vet vad vi skall fatta beslut om. Det borde väl i varje fall vara den rätta tågordningen här i huset.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Det är givet att en reform kostar mycket pengar. Andra avdelningens ordförande frågade mig vad det skulle kosta, om man i framtiden skulle förlägga all lärarutbildning till universiteten. Det kan jag givetvis inte svara på, men det är en investering vars räntabilitet man får undersöka mycket noga. Man börjar nu mer och mer betrakta hela utbildningsväsendet liksom ur företagsekonomiska synpunkter. Man talar om produktion av elever, och vi skulle här kunna tala om produktion av lärare. Om man då investerar på det ena eller andra sättet får man samtidigt ta reda på vilket som lönar sig bäst. Det är inte säkert att det nuvarande systemet med en uppdelning av lärarutbildningen är det mest ekonomiska, utan det kan visa sig att man får fram mycket värdefulla ekonomiska resultat, om man i en

framtid skulle gå över till att utbilda alla lärare vid universiteten.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Nyman är ju en framstående representant för ett framstående industriföretag här i landet. Om herr Nyman anser att vi på detta område skulle utbilda alla lärare vid universiteten, då vill jag fråga: Hur skall industrin göra på t. ex. ingenjörsområdet? Skall industrin ha bara civilingenjörer exempelvis? Jag tror inte att det är möjligt. Ofta får vi höra här i riksdagen att vi skall ta lärdom av industriföretagen.

Vad sedan gäller herr Kaijser vill jag bara säga att jag är glad över att han värdesätter skolkommissionens betänkande. Vad som förvånade mig var att han gav oss socialdemokrater äran när vi hade framstående högerledamöter där också.

Sedan några ord till herr Wallmark. Det är riktigt att man kan resonera så som herr Wallmark gjorde. Men vi kan väl ändå vara överens om att det kommer att vara mycket värdefullt såväl för skolöverstyrelsen som för universitetskanslersämbetet att få veta hur riksdagen vill ha det på detta område. Nu har man ju möjligheter att med hänsyn till riksdagsbeslutet utarbeta detaljerna.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Som representant för Västmanland och Södermanland skulle jag vilja säga att även vid ett universitet kan man i framtiden tänka sig en differentierad utbildning av lärare, såväl klasslärare som ämneslärare.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, varvid dock vissa punkter,

där intet annat yrkande förekommit än om bifall till utskottets hemställan, komme att sammanföras.

På gjord proposition bifölls till en början vad utskottet i *punkterna 1 och 2* hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de avseende *punkten 3* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 51 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 39.

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets i *punkten 4* gjorda hemställan.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *punkten 5* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 51 punkten 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 39.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

I fråga om *punkten 6*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskot-

Ang. reformerad lärarutbildning, m. m. tets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 51 punkten 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Därpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkterna 7 och 8* hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de beträffande *punkten 9* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och god-

kändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 51 punkten 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 50.

På gjord proposition bifölls härpå vad utskottet i *punkterna 10—35* hemställt.

Med avseende å *punkten 36*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wallmark* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 51 punkten 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

På därefter gjord proposition bifölls vad utskottet i *punkterna 37—67* hemställt.

Vidkommande *punkten 68*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 51 *punkten 68*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Anslag till konstnärstipendier, m. m.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 49.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkterna 69—75* hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1967/68 till allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt kulturellt samarbete jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Anslag till konstnärstipendier, m. m.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 143, av fru Diesen och herr Lidgard, samt II: 185, av herr Nordstrandh, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Konstnärstipendier för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 2 874 000 kronor.

I motionerna I: 143 och II: 185 hade, såvitt nu vore i fråga, yrkats, att riksdagen skulle besluta höja reservationsanslaget till Konstnärstipendier med 75 000 kronor till 2 949 000 kronor, varav 75 000 kronor skulle utgå till s. k. etablerings- och utställningsbidrag.

Reservation hade avgivits av herrar *Harry Carlsson, Bengtson, Ottosson, Wallmark, Åkerlund, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Bohman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Björk-*

Anslag till konstnärstipendier, m. m.

man, Tobé och Sjönell, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade.

Herr talmannen yttrade, att överläggningen vid denna punkt jämväl finge omfatta punkterna 2—13 i förevarande utlåtande; eventuella yrkanden i anledning av sistnämnda punkter skulle dock, fortsatte herr talmannen, framställas först sedan respektive punkt föredragits.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Jag ber att först få uttala min tillfredsställelse över att vi har fått möjlighet att diskutera alla anslag som gäller allmänna kultur- och bildningsändamål i ett sammanhang. De är ju starkt förknippade med varandra.

Under de senaste åren har en viss upprustning skett av samhällets kulturfrämjande åtgärder. Det är emellertid uppenbart att stora behov av ytterligare ökat stöd föreligger. Detta framgår bl. a. av de belopp som äskats från organ som svarar för utdelning av konstnärstöd i olika former. Skillnaden mellan begärt anslag och vad som bifallits av departementschefen är på vissa punkter mycket stor. Som exempel kan nämnas att de fyra organisationer, som svarar för utdelning av de statliga konstnärstipendierna, har begärt en ökning av anslaget med cirka 3,2 miljoner kronor. Departementschefen har föreslagit en ökning med 300 000 kronor. Nu är vi överens om i utskottet att det statsfinansiella läget inte tillåter ytterligare höjning, men jag tror att vi måste ta som målsättning att anslaget till konstnärstipendier skall höjas så snart som det är möjligt. Detta inte minst med hänsyn till de yngre konstnärerna.

Med tillfredsställelse konstaterar jag att vissa förbättringar skett när det gäller utformningen av stipendierna. Det föreslås nu att de stora arbetssti-

pendierna skall kunna utgå med högst 15 000 mot tidigare 12 000 kronor samt att de kan utgå i högst fem år mot tidigare tre år. Dessa åtgärder — som är ägnade att förbättra konstnärernas arbetsvillkor — ligger helt i linje med vad vi tidigare framfört.

Beträffande konstnärbelöningarna föreligger i utskottet delade meningar om utformningen av dessa. Vi reserverat oss för en ändrad utformning anser att den nuvarande utformningen innebär att belöningarna får för liten betydelse för de aktiva konstnärerna. Enligt gällande regler skall belöningarna utgå med högst ett belopp som motsvarar fem gånger basbeloppet enligt lagen om allmän sjukförsäkring, eller år 1966 27 500 kronor. Genom en reduktionsregel blir dock den faktiska utbetalningen betydligt lägre. Under 1966 belönades formellt 105 konstnärer. Av dessa var det dock endast 44 som fick några pengar, och de fick i genomsnitt 13 500 kronor. Slår vi ut den utbetalade summan på alla de 105 som tillerkändes belöning, blir genomsnittet cirka 5 600 kronor.

Vi reserverar vill ifrågasätta om inte utformningen av konstnärbelöningarna i sin helhet bör omprövas. Vi syftar i vårt förslag till en sådan utformning, att konstnärer skulle erhålla det stöd, som konstnärbelöningarna innebär, under sin aktiva och produktiva tid. Detta skulle enligt vår mening ge konstnärerna större arbetsro, de skulle kunna arbeta mera i frihet utan större ekonomiskt hänsynstagande.

Låt mig, herr talman, också anföra några ord om punkt 4. Det gäller anslag till förvärv av konst till statens byggnader. När man forskar i riksdagsprotokollen finner man att detta är en återkommande fråga. Det torde därför inte vara nödvändigt med några längre motiveringar för de olika synpunkterna.

Departementschefen föreslår i år en omläggning av detta anslag därför att den gamla konstruktionen inte var till-

fredsställande ur budgetteknisk synpunkt. I propositionen föreslås dels ett förslagsanslag på 1,8 miljon och dels ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att medge statens konstråd att under budgetåret 1967/68 beställa konst för högst 2 miljoner kronor. Den sista siffran föreslår vi reservanter skall höjas till 2,5 miljoner. Som motivering för denna höjning med 500 000 kronor anför vi en strävan att successivt förverkliga målsättningen om medelsanvisning för konstförvärv till statliga byggnader motsvarande en procent av byggnadskostnaderna.

Det kan sägas att detta är ett *litet* steg på vägen mot detta mål, men det är ändå, herr talman, ett steg i rätt riktning. Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid punkten 1 och att få återkomma med övriga yrkanden på respektive punkter.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Herr Eriksson är överens med oss om att en viss upprustning skett på detta område. Går man tillbaka några år i tiden finner man, att denna upprustning är ganska avsevärd. Man kan naturligtvis anse att det föreligger ytterligare behov, och från olika organisationers sida har som sagts begärts ytterligare 3,2 miljoner. Jag tror att vi alla är överens om att det icke nu finns några möjligheter att ta så raska tag. Därför bör vi i detta sammanhang vara tillfreds med den ökning som departementschefen föreslagit.

Såväl på denna punkt som på den senare punkten om inköp av konst till statens byggnader talar herr Eriksson om en viss målsättning. Jag tror att man skall vara väldigt försiktig med sådana målsättningar. Man får lov att

anslag till konstnärstipendier, m. m. tid efter annan ta hänsyn till de ekonomiska omständigheterna och göra de ändringar som är nödvändiga.

När det gäller konstnärbelöningarna vill man från reservanternas sida ha en annan utformning, för att stipendierna enligt herr Erikssons uppfattning skulle bli av större betydelse för de yngre konstnärerna, framför allt under deras aktiva och produktiva tid. Jag tror att vad som framför allt är av vikt för de yngre konstnärerna är att de får sälja av den konst de producerar. Här bidrar ökningen av statens och samhällets inköp av konst i olika sammanhang till att ge dem ett sådant stöd.

Konstnärbelöningarna vill nu inte enbart vara till nytta för de yngre konstnärerna, utan även för de äldre, som därmed kan känna säkerhet och trygghet för den tid då de inte har några inkomster av sin konst. I den mån de tilldelats dessa belöningar, har de då denna säkerhet och trygghet. Det skulle vara till skada om man försämrade den på något sätt.

Även jag ber, herr talman, att få återkomma med yrkanden senare men yrkar nu bifall till utskottets hemställan i punkten 1.

Herr ERIKSSON, KARL-ERIK, (fp):

Herr talman! Bara en kort replik till herr Söderberg om enprocentregeln.

Om jag inte har fel var det framlidne Arthur Engberg som på sin tid väckte tanken på en procent av byggnadskostnaderna för inköp av konst. Jag tycker att det i och för sig är en riktig tanke. 1962 års riksdag behandlade också denna enprocentregel positivt.

Jag sade att vi inte får ta det för hastigt. Vårt förslag innebär en successiv ökning med en strävan att i framtiden nå den målsättning som en gång var Arthur Engbergs tanke.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Oavsett om detta var Arthur Engbergs tanke för åtskilliga

Anslag till förvärv av konst för statens byggnader

tiotal år sedan, kan det ändå finnas skäl att ta sig en funderare om målsättningen är så klok. Man talar om en procent på alla statens byggnader. Det är ganska orimligt. Det är väl ändå inte meningen att exempelvis vissa anläggningar för fortifikationen och liknande skall förses med konst för en procent.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Herr Söderberg vet säkert mycket väl att varken Arthur Engberg eller vi som nu är reservanter menar att denna enprocentregel skall slaviskt följas. Vi menar att det skall vara en samlad målsättning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson, Karl-Erik*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52 punkten 1 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson, Karl-Erik*, begärd rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 46.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4**Anslag till förvärv av konst för statens byggnader**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva statens konstråd att under budgetåret 1967/68 beställa konst för högst 2 000 000 kronor, dels ock till Förvärv av konst för statens byggnader för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 1 800 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Dahlén* (I: 60) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Ohlin* och *Hedlund* (II: 80), i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva statens konstråd att under nästa budgetår beställa konst för 500 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. för 2 500 000 kronor, avseende inköp under budgetåret 1968/69.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

Om anslag för ordnande av estniska folkhögskolekurser

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 60 och II: 80, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva statens konstråd att under budgetåret 1967/68 beställa konst för högst 2 000 000 kronor;

2. att riksdagen måtte till Förvärv av konst för statens byggnader för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 1 800 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Harry Carlsson, Bengtson, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Tobé* och *Sjönell*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 60 och II: 80, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva statens konstråd att under budgetåret 1967/68 beställa konst för högst 2 500 000 kronor.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr **SÖDERBERG** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de rörande mom. 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den

vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson, Karl-Erik*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52 punkten 4 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson, Karl-Erik*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 26.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därefter utskottets i mom. 2 gjorda hemställan.

Punkterna 5—57

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 58***Om anslag för ordnande av estniska folkhögskolekurser**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bi-

Om anslag för ordnande av estniska folkhögskolekurser

fall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 552, av herrar Schött och Ottosson, samt II: 682, av herr Björkman och herr Magnusson i Borås, till Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 435 000 kronor.

I motionerna I: 552 och II: 682 hade anhängits, att riksdagen måtte besluta, att ett bidrag på 20 000 kronor skulle utgå till Estniska representationen för ordnande av estniska folkhögskolekurser.

Reservation hade anförts av herrar *Harry Carlsson, Bengtson, Ottosson, Wallmark, Åkerlund, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Bohman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Björkman, Tobé* och *Sjönell*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 552 och II: 682, till Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 455 000 kronor.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Till denna punkt har de borgerliga reservanterna i statsutskottet fogat en reservation. Vi förordar där ett anslag till estniska folkhögskolekurser på 20 000 kronor, vilket kräver en höjning av bidraget till speciella folkbildningsåtgärder med samma belopp. Jag skall säga några ord om motiven till detta vårt anslagsyrkande.

Vi har ju sedan år 1954 enligt olika kungörelser lämnat statsbidrag till främjande av ungdomsverksamhet över lag. Här gäller det en speciell grupp, nämligen esterna, vilka i vårt land uppgår till ett antal av cirka 20 000. Ungdomen inom denna grupp är som alla vet mycket skötsam och ambitiös och har ett påtagligt samhällsintresse.

Esterna har också en egen represen-

tation, som är ett sammanhållande organ för alla de lokal- respektive fackorganisationer som de i övrigt medverkar i. Denna representation har bl. a. till uppgift att särskilt ägna sig åt att övervaka kulturella, utbildningsmässiga och ungdomsvårdande åtgärder. Under denna representation verkar en särskild estnisk folkhögskola som anordnar treveckorskurser på somrarna och även vinterkurser här i Stockholm. Syftet med kurserna är att ge deltagarna en grundlig insyn i den svenska demokratis arbetsätt och därutöver även att undervisa om estnisk historia, litteraturhistoria och kultur över huvud taget. Vi tycker att det är en mycket rimlig kombination att undervisa om svenska förhållanden men samtidigt bibehålla de kulturella banden med hemlandet — det besatta och erövrade Estland — i den mån detta är möjligt. Deltagarna i dessa kurser är inte bara studerande utan i mycket stor utsträckning också arbetande ungdom.

Man försöker klara denna kursverksamhet utan att kostnaderna skall bli för höga. Det utgår exempelvis ingen ersättning till lärarna. Vad man behöver pengar till i första hand är studiemateriel samt kostnader för uppehälle och organisation. De äldre estniska medborgarna visar stor offervilja när det gäller att hålla verksamheten i gång, och vi tycker att det är rimligt, när staten med all rätt stöder ungdomsorganisationer i dessa tider av stor oro på den fronten, att stödet skulle kunna utsträckas även till esterna. Det är ju ändå ett ytterst rimligt belopp — 20 000 kronor — som vi här äskar.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Det är också andra grupper än esterna som har kommit till vårt land och blivit ett inslag i vårt folk, och även bland dem finns det säkert skötsam och ambitiös ungdom, som

herr Åkerlund sade att det fanns speciellt inom den estniska gruppen. Jag tror att det är nödvändigt att också dessa andra grupper får möjlighet att, som herr Åkerlund uttryckte det, bibehålla de kulturella banden med sina hemländer. Samtidigt är det ytterst viktigt att de får en grundlig inblick i den svenska demokratins arbetssätt. Man försöker också på olika vägar medverka till att sådana grupper skall dels assimileras i vårt samhälle men dels också få möjligheter att bibehålla de kulturella banden med sina hemländer.

Statsutskottets majoritet har inte funnit något som helst skäl att i detta fall behandla esterna på annat sätt än folk från övriga nationer som kommit till vårt land. Vi anser att de människor som det här är fråga om, med de bildningsmöjligheter som finns inom det fria folkbildningsarbetet och genom den speciella kursverksamhet som ordnas vid folkhögskolorna, har möjligheter att komma i åtnjutande av samhällets stöd.

Av det skälet, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkerlund begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52 punkten 58, röstar

Ja;

Anslag till utbildning av ungdomsledare

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Åkerlund begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 46.

Punkten 59

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 60

Anslag till utbildning av ungdomsledare

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Harald Pettersson* (I: 147) och den andra inom andra kammaren av herr *Boo m. fl.* (II: 182),

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 217) samt den andra inom andra kammaren av herr *Björkman* och fru *Kristensson* (II: 271),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Westberg m. fl.* väckt motion (II: 127).

I motionerna I: 147 och II: 182 hade föreslagits, att riksdagen skulle till Utbildning av ungdomsledare för budget-

Anslag till utbildning av ungdomsledare
 året 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

I motionerna I: 217 och II: 271 hade anhållits, att riksdagen måtte a) hos Kungl. Maj:t hemställa, att statsbidrag icke måtte utgå till utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer samt b) till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 2 200 000 kronor.

I motionen II: 127 hade yrkats, att riksdagen skulle till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 2 600 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 147 och II: 182, I: 217 och II: 271 samt II: 127, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Harry Carlsson, Bengtsson, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Tobé* och *Sjönell*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 127 ävensom med avslag å motionerna I: 147 och II: 182 samt I: 217 och II: 271, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 2 600 000 kronor;

2) av herrar *Ottosson, Wallmark, Åkerlund, Bohman* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 217 och II: 271 samt motionen II: 127 ävensom med avslag å mo-

tionerna I: 147 och II: 182, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 2 300 000 kronor.

Fru **OLSSON, ELVY**, (cp):

Herr talman! Vårt samhälle förändras snabbt och många människor har svårigheter att finna sig till rätta. Inte minst gäller detta ungdomar som har anpassningssvårigheter. Dessa svårigheter tar sig uttryck på olika sätt; där- om kan vi läsa nästan varje dag i tidningarna.

Det är en angelägen uppgift att så många ungdomar som möjligt får kontakt med någon ungdomsorganisation och kommer in i dess arbete. Det måste också ur samhällets synpunkt vara mycket angeläget att stödja sådan verksamhet. Ungdomens egen aktivitet är ju den i särklass bästa formen av ungdomsarbete, d. v. s. att ungdomen får ta ansvar i en egen organisation. Men för aktivt ungdomsarbete fordras ledare, och under årens lopp har ett stort antal sådana växt fram. Det är ledare som själva har deltagit i ungdomsverksamhet och som på det sättet har blivit »självlärd». Dessa ledare har gjort mycket stora insatser. Kraven på ledare blir emellertid allt större. Det blir allt angelägnare att få till stånd någon form av utbildning på detta område. Även om det under senare år har skett en viss utbildning av ungdomsledare har utbildningen varit av alltför blygsam omfattning. Att behovet är stort bevisas klart av att ett 60-tal ungdomsorganisationer hos skolöverstyrelsen anmält ett medelsbehov av mellan 11 och 12 miljoner kronor, vilket är ett ungefär fem gånger så stor belopp som det vilket för närvarande utgår.

1962 års ungdomsutredning beräknas snart framlägga sitt betänkande om bland annat statens stöd till ungdomsledarutbildning, varför ingen höjning föreslås av bidraget till ungdomsorganisationernas egen ungdomsledarutbildning. Det är att beklaga att så inte har

skett, mot bakgrunden av att behovet är så odiskutabelt. En liten höjning kunde inte på något sätt anses innebära att man föregriper en sittande utredning.

Från centern föreligger en motion om en uppräknig av anslaget med 500 000 kronor. Det är att beklaga att reservanterna på grund av det statsfinansiella läget inte kan föreslå en större höjning än 100 000 kronor. Det är tråkigt att konstatera att vi inte skall ha råd att satsa på förebyggande billig verksamhet bland ungdom, utan att denna sparsamhet kanske i framtiden kommer att medföra stora utgifter, då i stället i form av vårdkostnader.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 1 under punkten 60.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Med hänvisning till den motivering som framgår av reservation nr 2 under punkten 60 ber jag att få yrka bifall till denna reservation.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Vi torde vara tämligen överens med fru Elvy Olsson om nyttan och nödvändigheten av att få till stånd en ökning av ungdomsledarutbildningen. Såsom hon påpekat arbetar emellertid 1962 års ungdomsutredning med dessa frågor. Den beräknas inom en mycket snar framtid vara beredd att framlägga sitt betänkande, varför vi ansett oss böra avvakta detta och därmed ge Kungl. Maj:t tillfälle att först ta ställning i frågan.

Beträffande herr Wallmarks yrkande är det ganska förvånande att högern bibehåller detta diskriminerande av våra politiska ungdomsorganisationer och anser att deras verksamhet inte skulle vara värd ett stöd. Herr Wallmark fann inte något skäl att ytterligare utveckla sina och sitt partis åsikter på den punkten, och jag tror att vi

Anslag till utbildning av ungdomsledare också i övrigt kan förbigå deras något underliga uppfattning med tystnad.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att därunder yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av fru *Olsson, Elvy*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt

3:o), av herr *Wallmark*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Ottosson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Olsson, Elvy*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av henne framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52 punkten 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

Då emellertid fru *Olsson, Elvy*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 29.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 61

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 62***Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 4 366 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Werner* (I: 10) och den andra inom andra kammaren av fru *Ryding m. fl.* (II: 14),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 216) samt den andra inom andra kammaren av herr *Björkman* och fru *Kristensson* (II: 270),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Blomquist m. fl.* (I: 297) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 390),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Yngve Nilsson* och *Blomquist* (I: 304) samt den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* (II: 388).

I motionerna I: 216 och II: 270 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta, 1. att statsbidrag ej skulle utgå till politiska organisationer samt 2. att till Bi-

drag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 3 716 000 kronor.

I motionerna I: 297 och II: 390 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta bevilja Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnasiströrelsen (FKS och FKG) ett anslag av sammanlagt 45 000 kronor samt att i anledning därav till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 4 411 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1. att motionerna I: 10 och II: 14, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. att motionerna I: 304 och II: 388 icke måtte av riksdagen bifallas;

3. att motionerna I: 297 och II: 390, i vad de avsåge att statsbidrag skulle utgå till Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnasiströrelsen, icke måtte av riksdagen bifallas;

4. att motionerna I: 216 och II: 270, i vad de avsåge att statsbidrag icke skulle utgå till politiska ungdomsorganisationer, icke måtte av riksdagen bifallas;

5. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 297 och II: 390 samt I: 216 och II: 270, samtliga motioner såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 4 366 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1), beträffande statsbidrag till Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristna gymnasiströrelsen, av herrar *Harry Carlsson*, *Bengtson*, *Ottosson*, *Wallmark*, *Åkerlund*, *Karl-Erik Eriksson*, *Johan Olsson*, *Bohman*, *Mattsson*, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander*, *Björk-*

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

man, Tobé och Sjönell, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 297 och II: 390, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag skulle utgå till Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnasiströrelsen;

2), beträffande statsbidrag till politiska ungdomsorganisationer, av herrar *Ottosson, Wallmark, Bohman* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 216 och II: 270, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag icke skulle utgå till politiska ungdomsorganisationer;

3) beträffande medelsanvisningen

a) av herrar *Harry Carlsson, Bengtsson, Ottosson, Wallmark, Åkerlund, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Bohman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Björkman, Tobé* och *Sjönell*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen 1 — ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 297 och II: 390 samt med avslag å motionerna I: 216 och II: 270, samtliga motioner såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 4 411 000 kronor;

b) av herrar *Ottosson, Wallmark, Bohman* och *Björkman*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationerna 1 och 2 — ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 216 och II: 270

samt I: 297 och II: 390, samtliga motioner såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 3 761 000 kronor.

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! Med hänvisning till de motiveringar som framförts och som nu är väl kända för kammaren ber jag att få yrka bifall till reservation 2 under punkt 62 och till följdreservationen 3 b.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Under denna punkt som gäller anslag till ungdomsförbundens centrala verksamhet har skett en uppräknig av anslaget med 100 000 kronor. Dessa medel har enligt förslaget motiverats av det ökade medelsbehovet för de organisationer som tidigare erhållit bidrag. Om denna uppräknig råder inga delade meningar i utskottet.

Skolöverstyrelsen redovisar att tolv organisationer ytterligare ansökt om bidrag. Av dessa är det fem som fyller fordringarna, och skolöverstyrelsen har i dessa fem fall tillstyrkt att bidrag skall utgå. Bland dessa fem är Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnasiströrelsen. Det kan upplysningsvis nämnas att organisationerna nu bytt namn och heter Frikyrkliga studentrörelsen och Frikyrkliga gymnasiströrelsen.

I en fyrpartimotion har föreslagits att dessa rörelser skall få de begärda bidragen. Dessa organisationer fyller mycket väl kravet på medlemsantalet som innebär att organisationen skall ha över 3 000 medlemmar i åldern 12—25 år.

Det frivilliga föreningsarbetets viktiga roll — också i skolorna — när det gäller fostran till vidsyn, kamratskap och samhällsansvar har många gånger understrukits av riksdag och regering. Jag tycker, herr talman, att det finns

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

mycket starka skäl att bifalla denna framställning om stöd till just sådan verksamhet, och jag ber att få yrka bifall till reservation 1 samt till följdreservationen 3 vid punkten 62.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Det är som herr Eriksson säger så, att fem organisationer fyller de krav som för närvarande ställs för att få dessa bidrag. Men 1962 års ungdomsutredning har haft att syssla också med dessa frågor, och som jag tidigare anfört kommer den att när som helst lägga fram sitt förslag. Vilka krav man då kommer att ställa för att få bidrag till detta ändamål vet vi inte. Av det skälet finns det inte någon anledning att man nu skulle ge två av dessa fem organisationer bidrag. Departementschefen har ansett att man bör vänta med beviljandet av bidrag till ytterligare organisationer tills de nya bidragsgrunderna fastställts. Det anser statsutskottets majoritet vara en riktig linje.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON, KARL-ERIK, (fp):

Herr talman! När vi i fjol diskuterade frågan om anslag till de organisationer det här gäller, motiverades avslaget av framställningarna om bidrag till dem med att de skulle stabilisera sig när det gäller medlemsantalet.

När vi nu i år på nytt skulle diskutera frågan om dessa bidrag tyckte jag att det skulle bli intressant att se vilken motivering som skulle användas för avslag, eftersom medlemsantalet i organisationerna inte bara stabiliserats utan också ökat.

Herr Söderberg anför nu att vi bör vänta på den utredning som skall framlägga sitt förslag på detta område. Jag vill nog, herr Söderberg, säga att jag för min del tycker att ett bifall till förslaget om bidrag inte på något sätt fö-

regriper ställningstagandet till ungdomsutredningens resultat, utan jag vidhåller mitt yrkande.

Jag ber, herr talman, att få komplettera mitt tidigare ställda yrkande med att nämna att det beträffande följdre reservationen gäller den med 3 a betecknade reservationen under punkten.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1 och 2, därefter särskilt i fråga om ettvart av mom. 3—5.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. 1 och 2 hemställt.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen enligt de avseende mom. 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Eriksson, Karl-Erik, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52 punkten 62 mom. 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Om anslag till en lärobok i åtbördsspråket för döva, m. m.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson, Karl-Erik*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 43.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidare gjordes i enlighet med de rörande mom. 4 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den av herr *Ottosson m. fl.* vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Därefter bifölls på gjord proposition utskottets i mom. 5 gjorda hemställan.

Punkterna 63 och 64

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65

Om anslag till en lärobok i åtbördsspråket för döva, m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 1 540 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Dahlén* (I: 211) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Ohlin* och *Hedlund* (II: 276), i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga,

anhållits, att riksdagen måtte 1) anslå 35 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag för framställning av en lärobok i åtbördsspråket för döva, 2) anslå 52 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag för utbildning av tolkar för döva, 3) anslå 50 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag för handikapporganisationernas tidskrifter, i första hand för att täcka tidskriften SDR-kontakts anslagsbehov, samt 4) i anledning av förslagen under 1—3 till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 1 677 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kajser* (I: 516) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.* (II: 664), i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, yrkats, att riksdagen skulle till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 1 680 000 kronor,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Rimmerfors m. fl.* väckt motion (II: 499).

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

1. att motionen II: 499 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 211 och II: 276, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, samt I: 516 och II: 664, till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 1 540 000 kronor.

Vid punkten hade reservationer avgivits

1) av herrar *Harry Carlsson, Bengtson, Ottosson, Wallmark, Åkerlund, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Bohman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Björkman, Tobé* och *Sjönell*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i

Om anslag till en lärobok i åtbördsspråket för döva, m. m.

reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 516 och II: 664 ävensom med bifall till motionerna I: 211 och II: 276 sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 1 677 000 kronor;

2) av fru *Wallentheim*, som dock ej antytt sin mening.

Fru *WALLENTHEIM* (s):

Herr talman! Den 1 april 1963 fanns vid statens skolor för döva och hörsel-skadade cirka 200 elever och vid förskolorna ungefär lika många. Vid barnanstaltsutredningens besök vid anstalterna för skolpliktiga och vid en hel del förskolor konstaterade utredningen att vårdpersonalen, som här liksom vid andra anstalter närmast har att sköta barnen, i allmänhet saknade kunskaper i åtbördsspråket och därigenom inte kunde komma i någon språklig kontakt med de intagna barnen. Detta är högst otillfredsställande. Barnanstaltsutredningen föreslog i sitt betänkande att skolöverstyrelsen skulle erhålla medel för anordnande av kurser i åtbördsspråket för all personal vid barnanstalter för döva och hörselskadade.

När barn intas på dessa anstalter är deras naturliga meddelelsesätt med varandra gester och åtbörder. Att de så snabbt som möjligt får lära sig de rätta uttrycksätten med sina händer måste vara ett önskemål, liksom att all personal har kunskaper i detta språk för att kunna förstå barnen och på det sättet kunna tala med dem. Blind- och dövskoleutredningen framhöll i sitt förslag till läroplan för döva och hörsel-skadade år 1964, att de flesta döva efter skolåldern och som vuxna behöver vara tvåspråkiga för att kunna kommunicera med andra hörselskadade. Jag delar helt den uppfattningen.

Vid punkt 65 har jag fogat en blank reservation. Vid närmare övervägande

har jag funnit att jag bör motivera denna, och jag vill även ställa ett säryrkande på denna punkt.

Jag är i princip helt enig med utskottsmajoriteten om att man genom sakbeslut inte bör föregripa sittande utredningar. Denna princip anser jag mig emellertid inte kunna hävda när särskilda skäl föreligger, och jag anser sådana särskilda skäl föreligga i detta ärende i ett motionsyrkande som finns inbyggt i reservation 1 som inkluderar i sitt slutbelopp ytterligare tre motionsönskemål.

Det är enligt min mening ett trängande önskemål att barnanstaltspersonal för att kunna komma i språklig kontakt med de intagna barnen kan åtbördsspråket och att bristerna i detta hänseende bör undanröjas utan onödig tidsutdräkt.

Åtbördsspråket är den enda kommunikationsvägen mellan många döva. Tidigare fanns en lärobok i detta ämne, utgiven av Diakonistyrelsen, men den har utgått. För närvarande finns det ingen lärobok i detta språk. Det har också tillkommit en hel del nya ord, nya begrepp i vår tid för vilka även åtbördskunniga döva står helt främmande. Detta accentuerar ytterligare behovet av denna lärobok. Genom nordiskt samarbete finns det nu material för en ny lärobok, även bildmässigt, och det ligger färdigt för tryckning. I Danmark trycks nu denna bok. Här i Sverige har man enligt vad jag har inhämtat inga medel att låta färdigställa boken i fråga. Jag tycker för min del att detta är en trängande angelägenhet att erforderliga medel ställes till förfogande.

Med denna motivering, herr talman, ber jag få hemställa att riksdagen må med bifall till motionerna I: 211 och II: 276 såvitt nu är i fråga anvisa 35 000 kronor för framställning av en lärobok i åtbördsspråket för döva. Detta innebär att anslaget i fråga skulle utgå med 1 575 000 kronor. Yrkandet innefattar bifall till en del av reservationen vid

Om anslag till en lärobok i åtbördsspråket för döva, m. m.

denna punkt av herr Harry Carlsson m. fl.

Fru **OLSSON, ELVY**, (cp):

Herr talman! En handikappgrupp med mycket stora kontaktsvårigheter är de döva. Tolkningsrätt finns för döva som skall höras inför domstol eller inför någon annan myndighet, men denna rätt borde också utsträckas att gälla vid t. ex. sjukhusvistelse och vid besök hos sociala myndigheter. Det föreligger då också behov av utbildning av tolkar. Skolöverstyrelsen har också äskat mera medel just för sådan utbildning, vilket även förordas i reservationen.

För kontakten mellan de handikappade är det också utomordentligt viktigt att de har tidskrifter, dels för information, dels för debatt. Tidskriften SDR-kontakt har betydtt mycket härvidlag, och det är i hög grad beklagligt att de ekonomiska svårigheterna blivit så stora att dess fortsatta utgivning nu är ifrågasatt.

Det har motionsledes föreslagits att utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit 50 000 kronor måtte utgå till de handikappades tidskrifter. Till detta förslag har reservanterna anslutit sig.

Beträffande framställningen av en lärobok i åtbördsspråket för döva har ju fru Wallentheim så värtaligt pläderat för detta, att jag avstår från att anföra något på denna punkt. Jag instämmer helt i vad hon har sagt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1 vid denna punkt.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Jag har inte suttit på detta ärende i utskottet, men jag kommer att rösta med reservationen 1, och jag vill passa på att understryka för dem, som inte känner sig vilja bifalla den reservationen, vikten av att allvarligt tänka på att följa fru Wallentheims förslag på denna punkt.

Jag vill understryka betydelsen av att vårdpersonalen på barnanstalterna kan få utbildning i åtbördsspråket.

Som fru Wallentheim påpekade fann vi, när vi arbetade i barnanstaltsutredningen, att detta var ett försummat område. Vi hade intrycket att man när det gällde undervisningen för döva hade bortsett från den betydelse, som åtbördsspråket verkligen har, framför allt för dem som på grund av den totala förlusten av hörselrester har stora svårigheter att lära sig avläsningspråk och sådant.

Jag ber alltså att få ytterligare understryka de synpunkter fru Wallentheim framfört.

Herr **SÖDERBERG** (s):

Herr talman! Herr Kaijser vill för utskottsmajoriteten understryka betydelsen av att vidta åtgärder speciellt när det gäller åtbördsspråket. Jag tror inte herr Kaijser behöver göra det, ty utskottet säger mycket klart att man är ense med motionärerna inte bara när det gäller åtbördsspråket utan även i andra avseenden däri, att de statliga insatserna för de handikappade är av yttersta vikt och att det är nödvändigt att vidta åtgärder. Med hänsyn till den handikapputredning som pågår och som väntas snart komma med förslag anser vi det dock ytterst viktigt att avvakta ett klarläggande av på vilka punkter och på vilket sätt samhället bör sätta in sitt stöd för att det skall ge bästa möjliga resultat för de handikappade.

När det gäller åtbördsspråket, som nu fru Wallentheim så varmt och värtaligt talade för, gäller det här utbildning av personal till anstalterna. Man kan fråga sig om det är skäl att utbilda personalen på våra anstalter, för att de på ett tillfredsställande sätt skall kunna sköta sina uppgifter, genom ett anslag på denna punkt om bidrag till de handikappades kulturella verksamhet. Det bör ske på något annat sätt. Jag är övertygad om att departementschefen är beredd att ordna en sådan sak, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets framställning.

Om anslag till en lärobok i åtbördsspråket för döva, m. m.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. 1.

I fråga om mom. 2, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av fru *Wallentheim*, att riksdagen skulle med bifall till motionerna I: 211 och II: 276, såvitt nu vore i fråga, anvisa 35 000 kronor för framställning av en lärobok i åtbördsspråket för döva; detta yrkande innefattade bifall till del av reservationen 1; samt

3:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Herr förste vice talmannen anförde, att propositioner komme att framställas först särskilt beträffande det av fru *Wallentheim* framställda yrkandet samt därefter särskilt angående momentet i övrigt.

Härpå gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å det av fru *Wallentheim* framställda särskilda yrkandet; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Wallentheim* begärde votering i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår det av fru *Wallentheim* vid statsutskottets utlåtande nr 52 punkten 65 mom. 2 framställda särskilda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles yrkandet, vilket innebär bifall till reservationen 1 i denna del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Söderberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 54.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i mom. 2 i vad detta moment ej förut avgjorts samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen, såvitt nu vore i fråga; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Olsson, Elvy*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52 punkten 65 mom. 2 i vad detta moment ej förut avgjorts, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Harry Carls-

Ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader

son m. fl. vid punkten avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Olsson, Elvy*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;
Nej — 44.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 66—72

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 73

Lades till handlingarna.

Ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av väckta motioner angående rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 322, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 399, av herr *Bohman m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen under erinran om innehållet i motionen I: 270 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte till företagsskatteutredningen överlämna motionerna för beaktande vid fullgörande av dess uppdrag, i synnerhet i vad avsåge dels frågan om en lindring i beskattningen av företagets forskningskostnader ävensom deras avsättningar till forskningsfonder, dels frågan om avskrivningstidens längd

därest den tekniska forskningen ledde till mycket varierande och ibland extremt kort ekonomisk livslängd för industribyggnader.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 322, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 399, av herr *Bohman m. fl.*, i vad de avsåge frågan om forskningskostnaders behandling i skattehänseende, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att motionerna överlämnas till företagsskatteutredningen för beaktande.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson* och *Einar Eriksson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Tage Johansson*, *Stadling*, *Brandt*, *Engkvist*, *Asp*, *Andersson* i Essvik och *Carlsson* i Västerås, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att de likalydande motionerna I: 322, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 399, av herr *Bohman m. fl.*, angående rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag har en känsla av att kammaren skulle mycket uppskatta om vi kunde koncentrera debatten i bevillningsutskottets ärenden. Jag skall försöka bidra här till.

Detta ärende är ett s. k. lottärende. Vi har råkat bli i minoritet, men det är rätt intressant att konstatera att majoriteten och reservanterna är ense i sak, nämligen om betydelsen av att forsknings- och utvecklingsarbete underlättas på alla möjliga sätt. Det som skiljer är att majoriteten vill att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall sända över detta betänkande till den sittande företagsskatteutredningen.

Vi har tidigare i åtskilliga betänkanden framhållit att företagsskatteutred-

Ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader

ningen är tillsatt. Den har vidsträckta befogenheter. Den har skyldighet att se över hela skattesystemet när det gäller företagen, och vi tror att den kommer att göra det. Denna debatt hör alltså samman med de uppgifter som företagskatteutredningen har fått sig förelagda. Reservanterna anser det därför mycket angeläget att inte skicka en skrivelse till Kungl. Maj:t, eftersom vi vet att denna utredning har ärendet under behandling. Vi litar alltså på att denna utredning kommer att se över reglerna och anser därför att motionerna inte skall bifallas.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Som herr John Ericsson nyss sade, finns det inga delade meningar i huvudfrågan, men vad beträffar frågans vidare behandling skiljer sig utskottsmajoritetens uppfattning från reservanternas. Man kan säga att det är i fråga om tidpunkten för ett förslag därom som åsikterna går isär.

I nu gällande skatteförfattningar finns det inte något uttryckligt stadgande om rätt till avdrag för forskningskostnader. Den här frågan har behandlats av riksdagen vid ett flertal tillfällen, och senast 1959 begärde riksdagen hos Kungl. Maj:t en utredning om rätt till avdrag för bidrag till forskningsverksamhet. Någon särskild utredning härom har dock inte kommit till stånd. Som herr John Ericsson också anförde ingår det i företagsskatteutredningens direktiv att behandla även dessa frågor. Emellertid har nu rätt lång tid förflutit, och något resultat av utredningens arbete har vi inte sett till. Vi finner det därför i utskottets majoritet befogat att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att ifrågavarande motioner, I: 322 av herr Holmberg m. fl. och II: 399 av herr Bohman m. fl., överlämnas till företagsskatteutredningen för beaktande.

Vi har i detta motionspar belyst frågan om den tekniska forskningen ur olika aspekter och bl. a. pekat på den för vårt land mindre gynnsamma tendensen i fråga om storleken av nedlagda kostnader för den forskning som bedrivs inom industriföretagen. Mellan åren 1963 och 1964 har det beloppet stigit från 702 till 730 miljoner kronor, innebärande en ökning med ungefär 4 procent. Denna ökningstakt motsvarar nätt och jämnt kostnadshöjningarna. En jämförelse med övriga industriländer visar att man där mycket snabbt ökar sina insatser för forskning. Det är tydligt att man ute i industriländerna ägnar dessa frågor ett synnerligen stort intresse.

Vi har ansett det angeläget att detta problem bringas till en så snar lösning som möjligt. Det är kanske nödvändigt att ta en partiell reform då företagskatteutredningens uppdrag är mycket omfattande och det kan dröja ganska länge innan hela dess förslag är klart. Vi är rädda för att en lösning av denna angelägna skattefråga kan bli fördröjd om vi skall vänta på utredningens slutliga förslag.

Nu hänvisar reservanterna till sitt tidigare ställningstagande och anser att det inte föreligger någon anledning att biträda skrivelseyrkandet. Som jag nyss sade har det dock förflutit åtskilliga år sedan 1959 utan att man kunnat märka något resultat. Därför tycker vi inom utskottsmajoriteten att det har fog för sig att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att motionerna överlämnas till den sittande utredningen. Vi anser att ärendet är av brådskande art.

Med denna korta motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid be-

Ang. beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier tänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ericsson, John*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Tistad* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 42;

Nej — 66.

Ang. beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 153, av herr *Gösta Jacobsson m. fl.*, samt II: 236, av herrar *Nordgren* och *Lothigius*, hade anhållits,

A) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam översyn av realisationsvinstbeskattningen vid aktieförsäljning i enlighet med vad i motionerna anförts;

B) att i samband därmed jämväl frågan om ändrade regler för värdering av icke börsnoterade aktier måtte utredas; samt

C) att riksdagen måtte såsom nytt femte stycke i 35 § 2 mom. kommunal-skattelagen antaga det i motionerna angivna förslaget.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 153, av herr *Gösta Jacobsson m. fl.*, samt II: 236, av herrar *Nordgren* och *Lothigius*, angående beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Yngve Nilsson*, *Stefanson*, *Gösta Jacobsson*, *Erik Filip Petersson*, *Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg och *Vigelsbo*, fru *Nettelbrandt* samt herr *Eriksson* i Bäckmora, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av de likalydande motionerna I: 153, av herr *Gösta Jacobsson m. fl.*, samt II: 236, av herrar *Nordgren* och *Lothigius*, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam översyn av realisationsvinstbeskattningen vid aktieförsäljning.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Den reservation som är knuten till detta betänkande grundar sig på ett motionspar vars huvudmotionär är herr *Gösta Jacobsson* i denna kammare. I huvudsak innebär reservationen att vi begär en översyn av realisationsvinstbeskattningen vid aktieförsäljning. Det kan måhända tyckas att detta är i tidigaste laget, men

Ang. beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier

erfarenheten har redan visat att det är önskvärt att få en översyn till stånd.

Den kursnedgång på börsnoterade aktier som ägt rum sedan lagstiftningen infördes år 1966 har också ställt de tekniska bristerna och oformligheten i lagstiftningen i en allt klarare dager. Bestämmelserna har i praktiken visat sig vara svåra att tillämpa.

En väsentlig anmärkning är att lagstiftningen inte utformats som en vinstbeskattning utan i stället som en omsättningsbeskattning infogad i det progressiva inkomstskattesystemet. Vidare tar denna beskattning inte hänsyn till penningvärdeförsämringen, vilket medför att rent fiktiva vinster kommer att beskattas.

Det är ganska tydligt att aktieägarna efter beskattningens genomförande har svårt att bedöma den rätta tidpunkten för en eventuell försäljning, och detta kan i sin tur leda till att många för aktiesparande intresserade hellre avstår från denna form av sparande enär de riskerar svårigheter med de svårbemästrade beskattningsreglerna vid en försäljning. En följd av en sådan uppfattning blir att en breddning av aktiesparandet som är så viktig med hänsyn till näringslivets kapitalför-sörjning försvåras.

En skyndsam översyn av lagstiftningen bör därför enligt vår uppfattning ske, och därvid bör också fåmansbolagens och familjebolagens speciella problem utredas. Det bör även undersökas huruvida reglerna för värdering av icke börsnoterade aktier är riktigt utformade.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Stefanson* (fp).

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Enligt de regler som gäller för vårt parlamentariska liv skall man respektera ett beslut som har fattats av en majoritet, men man kan för-

behålla sig rätten att ändra på detta beslut. Vad vi nu har att behandla är ett yrkande om ändring av den lagstiftning angående beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier som vi antog förra året. Vi har alltså inte haft några som helst erfarenheter av hur den har verkat.

I den proposition som riksdagen behandlade och i stort sett godkände framhölls att man ville samla erfarenheter före en översyn av denna lagstiftning. Man erkände alltså att det kunde finnas skäl för att yrka på en översyn. Det underströks av bevillningsutskottet i dess betänkande i detta ärende att lagen inte är tekniskt fulländad som den är, men vi ville ändå ha den utformad på detta sätt.

Reservanterna framhåller nu att denna lagstiftning lett till kursnedgång på börsen. Det är kanske inte oriktigt att påstå att detta beror på den införda lagstiftningen, men man kan i detta sammanhang också fråga vad lagstiftningen egentligen syftade till. Avsikten med dess införande var nämligen just att få ett slut på den otrevliga haussen på aktiekurserna. Man kan alltså inte påstå att lagens införande varit ett misslyckande i detta avseende — alldeles tvärtom. I tekniskt avseende erkänner jag dock att den kan behöva ses över. Vad vi nu vill ha är bara erfarenheter av hur den kan ha verkat.

Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om avveckling av vissa punktskatter

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckta motioner angående avveckling av vissa punktskatter.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 152, av herr *Gösta Jacobsson*, och II: 404, av fru *Gärde Widemar m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att Kungl. Maj:t i samband med beredning av förslag om mervärdeskatt borde överväga borttagandet av den särskilda varuskatten på tekniska preparat; samt

2) de likalydande motionerna I: 583, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 727, av herr *Nordgren m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle giva till känna sin uppfattning, att försäljningsskatten på guldsmedsvaror borde avvecklas så snart ske kunde.

Om avveckling av vissa punktskatter

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 152, av herr *Gösta Jacobsson m. fl.*, och II: 404, av fru *Gärde Widemar m. fl.*, angående den särskilda varuskatten på tekniska preparat; samt

2) de likalydande motionerna I: 583, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 727, av herr *Nordgren m. fl.*, om avveckling av försäljningsskatten på guldsmedsvaror, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrarna *Yngve Nilsson, Stefanson, Gösta Jacobsson, Tistad, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg och *Vigelsbo*, fru *Nettelbrandt* samt herr *Eriksson* i Bäckmora.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag har i år liksom tidigare år motionerat om ett snarast möjligt slopande av den särskilda varuskatten på guldsmedsvaror. Jag vill nu mycket kortfattat uttrycka min tillfredsställelse över bevillningsutskottets utlåtande på denna punkt.

Utskottet skriver: »För den reguljära guldsmedsbranschen har olägenheterna av den obeskattade resandeförseln av ädelmetallvaror, av guldsuggling och vissa former av illojal skatteundandräkt blivit ytterst besvärande.» Utskottet är berett att biträda motionärernas uppfattning att en avveckling av försäljningsskatten bör komma till stånd så snart det ekonomiska läget medger detta. Sedan meddelar utskottet, att frågan är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, och utskottet anser det med hänsyn härtill inte vara påkallat med särskild riksdagsskrivelse i ämnet. I den frågan nöjer jag mig alltså med att uttala min tillfredsställelse med utskottets skrivning och en förhoppning om att Kungl. Maj:ts uppmärksammande av frågan nu skall leda till att gulds skatten snart avskaffas.

Om ökad allmän information angående riksdagsarbetet

Vidare har jag och andra representeranter för oppositionspartierna i ett särskilt yttrande till utskottsutlåtandet framhållit att andra punktskatter, som inte har särskilt motiv, bör avskaffas i samband med omläggning av skattesystemet till mervärdeskatt. Vi förutsätter därför att Kungl. Maj:t i samband med beredningen av förslaget om mervärdeskatt kommer att bl. a. överväga borttagandet av den särskilda varuskatten på tekniska preparat.

Jag har inget yrkande, herr talman! Jag ansluter mig till utskottets ställningstagande.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag vill endast helt kort erinra om att den grupp jag tillhör i kammaren har röstat för att vi skall undvika beskattning av nödvändighetsvaror och i stället inrikta beskattningen på umbärliga varor och lyx.

Då det här på en väsentligt punkt är fråga om varor, som för flertalet människor i detta land framstår som lyx, vill jag bringa i erinran vår uppfattning om att en skattereform av det här slaget knappast skulle befordra en rimlig och riktig utveckling.

Herr JANSSON, PAUL, (s):

Herr talman! I sin allmänna belåtenhet över bevillningsutskottets skrivning glömde herr Stefanson bara en enda sak. Det var att yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag tar mig nu friheten att göra detta, herr talman!

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av väckt motion om åtgärder mot missbruk av teknisk sprit, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutslottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av motioner angående placeringen av lån med statlig kreditgaranti; och

nr 21, i anledning av motioner angående riksdagsstrycket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om ökad allmän information angående riksdagsarbetet

Föredrogs ånyo bankoutslottets utlåtande nr 22, i anledning av motioner om utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor.

Bankoutslottet hade till behandling i ett sammanhang upptagit följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 40 i första kammaren av herr *Arne Petersson m. fl.* och nr 58 i andra kammaren av herr *Hansson i Skegrie m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta uppdraga åt riksdagens förvaltningskontor att skyndsamt pröva frågan om tillsättande av en riksdagens pressombudsman i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels ock motionen nr 89 i andra kammaren av herr *Wiklund i Stockholm*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att motionerna I: 40 och II: 58 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionen II: 89 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrarna *Nils Theodor Larsson, Börjesson i Glömminge* och *Bengtsson i Landskrona*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reser-

Om ökad allmän information angående riksdagsarbetet

vationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 40 och II: 58 måtte besluta uppdraga åt styrelsen för riksdagens förvaltningskontor att med beaktande av behovet av ökad allmän information om riksdagens verksamhet utreda och framlägga förslag om hur sådan ökad information borde organiseras.

Herr **PETTERSSON, ARNE**, (s):

Herr talman! När vi motionärer bevärt inrättande av en tjänst som en riksdagens pressombudsman har bakgrunden varit det behov vi har känt av en utökad information. Jag skall inte fresta till debatt på en punkt där vi kanske kunde förirra oss både mycket och länge, nämligen den som gäller den politiska bevakningen — bevakningen av riksdagens politiska arbete. I stort sett får man säga att den fungerar bra, och jag skall som sagt inte ta upp det avsnittet till debatt.

Det viktigaste för mig, när jag har deltagit i denna motion, har varit behovet av en information om riksdagens eget arbete, dess verksamhet och dess led i beslutsprocessen. Jag tror att det material vi har fått förevisat för oss i dag, den lilla folder som talar om TV:frågans behandling, är ett bra exempel på hur man på ett riktigt, snyggt och överskådligt och säkert även attraherande sätt kan bedriva upplysningsverksamhet, kombinerad med PR för riksdagen.

Det är närmast den PR-funktionen som jag skulle vilja skjuta fram. Det skall väl sägas också, att utskottet i sin skrivning är mycket välvillig när det gäller den sidan av saken, och jag förvånar mig något över att man inte tagit steget fullt ut och låtit förvaltningskontoret ta på sig besväret att utreda denna fråga. Utskottet skriver nämligen i sitt utlåtande, att det är en god ansats som har gjorts när man avdelat vissa människor — skall vi säga med vänster hand — att sköta dessa uppgifter. Det

finns en arbetsgrupp som man berömmar litet grand, och man tar det som en ansats. Om man hade tagit det hela som ett litet trestegshopp, låt säga så, att vi hade godkänt reservationen här i dag, att förvaltningskontoret hade utrett saken och att vi inom en inte alltför avlägsen tid hade fått fram frågan till materialavgörande, så tycker jag att det hade stämt bättre med den skrivning som utskottet har, när det nu avvisar tanken.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den reservation som är bifogad detta utskottsutlåtande.

Herr **PALM** (s):

Herr talman! Med hänvisning till det mycket utförliga material som utskottet redovisar behöver man inte här bli särskilt mångordig. Vi har låtit både Publicistklubben och TT yttra sig i denna fråga. All erfarenhet visar också, att någon utförligare — eller ur vår synpunkt kanske frikostigare — behandling av riksdagens arbete ingalunda garanteras om man tillsätter en riksdagens pressombudsman. De av oss som på det praktiska planet varit sysselsatta med sådan verksamhet vet att man har en benägenhet att gå tämligen direkt på de berörda personerna utan att gå över en pressombudsman för att få det material som man vill benytta sig av. Dessa erfarenheter stämmer utomordentligt väl med vad som sägs av TT och Publicistklubben i deras remissvar.

Men vi har också varit en aning syrliga, och jag tycker att herr Arne Pettersson rent av markerade det. Utskottet har nämligen anfört: »Samtidigt finner utskottet det dock uppenbart att missnöjet med omfattningen och inriktningen av den nuvarande informationen om riksdagsarbetet icke saknar grund.»

Vi menar alltså att förhållandena inte är helt tillfredsställande, men vi tror absolut inte att man löser detta problem genom att inrätta en ny tjänst,

Om ökad allmän information angående riksdagsarbetet

som skall innehåsa av en person som skall vara något slags kontaktman i detta hus, vilket är så utomordentligt väl bevakat rent allmänt — när det händer någonting — av press och TV. Jag tror därför inte att det skulle vara mycket mer att hämta i detta fall.

Däremot är det en annan fråga hur dessa saker presenteras, men det är någonting som pressombudsmannen över huvud taget inte har möjlighet att blanda sig i. Vi har emellertid satt värde på de initiativ som har tagits av talman konferensen genom den uppföljning som sker på detta område. Det har tydligt och klart framhållits i utskottsutlåtandet, att vi betraktar detta som en försöksverksamhet tills vidare.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talman yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de rörande punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets i punkten B gjorda hemställan.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av motion om ökade insatser för riksdagens utåtriktade verksamhet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1967/68 till Teologiska fakulteterna: Avlöningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1967/68 till information om Sverige i utlandet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 140, i anledning av väckta motioner om flyttning av Villingsbergs skjutfält i Kilsbergen; och

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om kapitaltillskott till Uddevallavarvet aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 143, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående reformerad lärarutbildning samt anslag för budgetåret 1967/68 till lärarhögskolor och folkskoleseminarier m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 51 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 90, med förslag till förköpslag m. m.; och

nr 126, med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret

1967/68 till internationellt utvecklingsbistånd jämte i ämnet väckta motioner;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1967/68 till finansiellt utvecklingsbistånd jämte i ämnet väckta motioner;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt omorganisation av väg- och vattenbyggnadsverket m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående musikdramatisk utbildning m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner angående en speciell u-hjälpsavgift, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av motioner om ett statligt obligationslån för bistånd till u-länderna m. m.;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt valuta-reglering jämte motioner i ämnet;

nr 27, i anledning av motioner om begränsning av valutatilldelningen för utrikes resor;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte motioner i ämnet; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner dels om boxnings straffbarhet, dels om förbud mot professionell boxning;

nr 25, i anledning av väckta motioner angående tillsättandet av ledamöter i styrelse för offentlig rättshjälpsanstalt;

nr 26, i anledning av väckta motioner

angående återtagning och lagsökning på grundval av samma avbetalningskontrakt;

nr 27, i anledning av väckta motioner om viss översyn av medborgarskapslagstiftningen;

nr 28, i anledning av väckta motioner om förhörsvittne vid polisförhör;

nr 29, i anledning av väckta motioner om underlättande för make att antaga hustruns namn som ogift; samt

nr 30, i anledning av väckta motioner angående förvärv av äldre syskons släktnamn;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckta motioner angående arbetet på sön- och helgdagar i bageri- och konditorirörelse;

nr 32, i anledning av väckta motioner om viss översyn av arbetarskyddslagens tillämpningsföreskrifter;

nr 33, i anledning av väckta motioner angående ersättning från allmän försäkringskassa för vård utomlands;

nr 34, i anledning av väckta motioner angående rätten till semester;

nr 35, i anledning av väckta motioner om en ändring av vissa helgdagars placering; samt

nr 36, i anledning av väckta motioner om vissa sjukförmåner för hemmadötrare;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat stöd till skoglig forskning;

nr 13, i anledning av väckt motion om samordning och utveckling av skogsnäringens forskningsarbete; samt

nr 14, i anledning av väckta motioner om utnyttjande av skog ovan skogsodlingsgränsen; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av motioner angående ungdomens situation i dagens samhälle;

nr 18, i anledning av motion om åtgärder mot asocialt beteende, m. m.; samt

Interpellation om vissa åtgärder för undvikande av fel i röstlängd

nr 19, i anledning av motion om utredning angående orsaken till den ökade ungdomskriminaliteten.

Interpellation om vissa åtgärder för undvikande av fel i röstlängd

Herr LARSSON, LARS, (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Villkoret för att utöva rösträtt vid riksdagsmannaval och kommunala val är att förutom att ha uppnått viss ålder även vara upptagen som röstberättigad i den för valet aktuella röstlängden.

Röstlängd upprättas varje år, även de år då allmänna val normalt ej förekommer. Röstlängden tillkommer i samverkan mellan länsstyrelsen, lokal skattemyndighet och valnämnd.

Valnämndens arbete är numera organiserat så att endast en valnämnd är inrättad i varje kommun. Tidigare tillsattes en valnämnd för varje valdistrikt inom kommunen. För själva valförrättningen i de olika valdistrikten svarar av valnämnden utsedda deputerade.

Det är av största vikt att röstlängden innehåller riktiga uppgifter och att någon som är röstberättigad ej saknas i röstlängden eller att någon antecknats för rösträttshinder utan att ha det. Hinder för rösträtt föreligger i huvudsak för den som ej är svensk medborgare och för den som är omyndigförklarad. För att undvika felaktigheter har tillskapats regler för att genom olika åtgärder åstadkomma att den slutliga, justerade, röstlängden ej innehåller felaktiga uppgifter eller saknar uppgift om röstberättigad medborgare.

Att kontrollera att samtliga röstberättigade uppföres i längden tillkommer i första hand lokal skattemyndighet, vilken sedan länsstyrelsen under mars—april månader framställt stöme till röstlängderna under maj—juni månader upprättar desamma. Som grundmaterial för detta arbete användes mantalslängderna. Den enskilde

medborgaren har sedermera möjlighet att under tiden 6—12 juli i röstlängden granska att han är där upptagen och om rösträtt föreligger eller ej. Detta granskningsförfarande sker dock erfarenhetsmässigt endast i ringa omfattning under de år då val förekommer och knappt alls under övriga år.

Valnämndens ordförande tillkommer skyldigheten att på särskilt formulär underrätta dem som är upptagna i röstlängden och, trots att de uppnått röstberättigad ålder, antecknats sakna rösträtt. Även denna åtgärd är i sig ett värdefullt inslag i strävan att trygga rätten för den enskilde medborgaren att kunna utöva den honom tillkommande rösträtten, då fel kan ske vid noteringar om rösträttshinder i längden, uppgifter som införes manuellt.

Emellertid bör enligt min uppfattning detta arbete bedömas även mot bakgrunden av valnämndernas nya organisation. Tidigare hade varje ordförande ett förhållandevis litet antal underrättelser att ordningsställa och sända ut. Numera omfattar varje valnämnd hela kommunen och antalet underrättelser som skall ordningsställas blir därigenom väsentligen större för varje ordförande i valnämnd. De år då allmänna val hålles underlättas emellertid hans arbete genom att röstkort samtidigt framställts hos länsstyrelsen. Dessa röstkort innehåller förutom namn och titel bl. a. även uppgift om bostads- och postadress på de i röstlängden upptagna personerna. Därigenom kan underrättelse om rösträttshinder ganska lätt expedieras, genom att man jämför uppgifterna i röstlängd och på röstkort. Mellanvalsåren, t. ex. 1967, kommer ordförandena i valnämnderna dock att endast ha tillgång till röstlängderna och därigenom sakna uppgift om adress till de personer som skall underrättas om att rösträttshinder föreligger. Detta arbete skall ske under juli månads första del och underlättas inte därav att semester då förekommer också bland den personal på pastorsexpe-

Interpellation om kompensation för reducering i tilläggs pension i anledning av företagsnedläggelse och driftsinskränkning

ditioner och liknande där man har tillgång till kompletta adressuppgifter.

Det synes mig som en ganska orimlig uppgift att ålägga valnämndens ordförande att varje år sända ut dessa uppgifter utan att ens varje år ha tillgång till fullständiga adressuppgifter på de personer som skall underrättas. Förhållandet uppmärksammades också på sin tid av »Röstlängdsutredningen».

Denna föreslog att underrättelse om rösträttshinder i fortsättningen skall utsändas genom lokal skattemyndighets försorg. Sedan man 1968 genomfört databehandling vid upprättandet av mantals- och röstlängderna kommer detta arbete att bli ganska rutinbetonat, anfördes det.

Enligt min uppfattning är det angeläget att redan i år underlätta valnämndernas ordförandes uppgifter med dessa underrättelser, inte minst då med hänsyn till att allmänt val sannolikt ej kommer att företagas under den tid då 1967 års röstlängd gäller. Flera möjligheter att underlätta detta arbete finns. Uteslutet torde dock vara — av flera skäl — att temporärt upphäva skyldigheten att utsända »underrättelse», däremot kan man tänka sig att lokal skattemyndighet redan i samband med upprättandet av 1967 års röstlängd fick i uppgift att fullgöra valnämndsordförandens skyldighet att utsända »underrättelse» eller att man till valnämndens ordförande överlämnade förteckning upptagande såväl namn som adress å dem som uppförts i röstlängden och antecknats ha rösträttshinder samt skälet därtill.

Med hänvisning till vad som ovan anförts anhåller jag om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få fram ställa följande fråga:

Är justitieministern villig medverka till att underlätta för valnämndernas ordförande att 1967 utsända underrättelse om rösträttshinder, genom att utfärda anvisningar till lokal skattemyn-

dighet att denna skall fullgöra uppdraget, alternativt tillhandahålla fullständiga uppgifter om namn och adress på de personer som i röstlängderna antecknats ha rösträttshinder, eller på annat sätt lösa denna fråga.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om kompensation för reducering i tilläggs pension i anledning av företagsnedläggelse och driftsinskränkning

Ordet lämnades härefter till herr **WERNER** (k), som yttrade:

Herr talman! På sistone har frågan diskuterats om följderna på längre sikt för löntagare, som genom företagsnedläggelser eller permitteringar drabbas av arbetslöshet. Utöver de omedelbara svårigheterna förlorar de pensionspoäng och får på ålderns dagar en lägre tilläggs pension. Särskilt gäller det härvidlag de äldre åldersgrupperna. Dessa har svarare att flytta till annan ort. Om skolningsmöjligheterna är i regel mindre. Nya arbetstillfällen är dessutom svårtåtkomligare för äldre.

När det gäller på vad sätt dessa problem skall lösas inom ramen för ATP-systemet har försäkringsmatematiska överväganden åberopats som ett hinder. Men mot detta kan genmås att ATP-avgifterna är bruttoavgifter, som arbetsgivaren har att erlagga. De är inte knutna till vissa löntagare, ehuru tilläggs pensionens storlek för den enskilde står i relation till dennes pensionsgrundande inkomst. Enligt mitt förmenande bör inte möjligheterna uteslutas att finna någon form för antagandepoäng eller att på annat sätt komma fram till någon kompensation till dem som oförskyllt råkar i ett sämre läge än andra grupper. I ett läge då företagskoncentration och s. k. strukturom-

Interpellation om kompensation för reducering i tilläggspension i anledning av företagsnedläggelse och driftsinskränkning

vandling anses samhälleligt nödvändiga är det principiellt riktigt att också samhället ansvarar för tryggheten på ålderdomen för de drabbade av denna process.

Det hela rör sig om hur en sådan lösning skall åstadkommas. Kan detta ske utan direkt förfång för andra grupper bör försäkringsmatematiska resonemang om vad som är »rättvist» etc. helt lämnas åt sidan. Från denna utgångspunkt bör enligt min mening frågan bli föremål för en förutsättningslös och snar prövning.

Med hänvisning härtill anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta frågan:

Vill statsrådet medverka till en prövning inom pensionsförsäkringskommittén av möjligheterna att inom ramen för ATP-systemet kompensera en reducerad tilläggspension till följd av arbetslöshet i samband med företagsnedläggelser och driftsinskränkningar?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN anförde:

Statsrådet Kling har meddelat, att samtliga fredagskonseljer i fortsättningen under riksdagens vårsession kommer att hållas så tidigt, att fredagsplena kan börja kl. 10.00. Till följd härav kommer de arbetsplena som under återstoden av sessionen hålles fredagar att börja kl. 10.00.

Härigenom underlättas att plenum slutar i tid för att flertalet ledamöter skall kunna använda eftermiddagstågen.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 766, av herr *Andersson, Axel*, och herr *Bengtson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, angående bildande av ett statligt kreditaktiebolag

för finansiering av investeringar inom näringslivet;

nr 767, av herr *Holmberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, angående bildande av ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet;

nr 768, av herr *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, angående bildande av ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet;

nr 769, av herr *Isacson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59, angående naturvårdens organisation, m. m.;

nr 771, av fru *Wallentheim* och herr *Anderson, Carl Albert*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59, angående naturvårdens organisation, m. m.;

nr 772, av herr *Wirtén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59, angående naturvårdens organisation, m. m.;

nr 773, av herr *Sundin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 61, angående delning av byggnadsstyrelseorganisationen, m. m.;

nr 774, av herr *Åkerlund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 61, angående delning av byggnadsstyrelseorganisationen, m. m.;

nr 775, av herr *Carlsson, Oscar, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående central administration för hälso- och sjukvården samt socialvården, m. m.;

nr 776, av herr *Edström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående central administration för hälso- och sjukvården samt socialvården, m. m.;

nr 777, av herrar *Kaijser* och *Åkerlund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående central administration för hälso- och sjukvården samt socialvården, m. m.;

nr 778, av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position nr 68, angående central administration för hälso- och sjukvården samt socialvården, m. m.;

nr 779, av herr *Pettersson, Harald*, och herr *Kristiansson, Axel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående central administration för hälso- och sjukvården samt socialvården, m. m.;

nr 780, av herr *Eskilsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74, angående de nya lantbruksnämndernas organisation, m. m.;

nr 782, av herr *Isacson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74, angående de nya lantbruksnämndernas organisation, m. m.;

nr 783, av herr *Jacobsson, Per*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74, angående de nya lantbruksnämndernas organisation, m. m.;

nr 784, av herr *Petersson, Erik Filip*, och herr *Hilding*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74, angående de nya lantbruksnämndernas organisation, m. m.;

nr 785, av herr *Åkesson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74, angående de nya lantbruksnämndernas organisation, m. m.;

nr 786, av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Stefanson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen;

nr 787, av herr *Ahlmark m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa anslagsfrågor rörande försvaret för budgetåret 1967/68;

nr 788, av herr *Lundberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen;

nr 789, av herr *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen;

nr 790, av herr *Andersson, Axel m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.;

nr 791, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.;

nr 792, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.;

nr 793, av herr *Holmberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.;

nr 794, av herr *Jansson, Paul m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.;

nr 795, av herr *Nyman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.;

nr 796, av herr *Olsson, Johan m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.;

nr 797, av fru *Segerstedt Wiberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.;

nr 798, av fröken *Stenberg* och herr *Lidgard*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.;

nr 799, av herr *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.;

nr 800, av herr *Wirtén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.;

nr 801, av herr *Wikberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 93, angående dispositionen av vissa medel ur skördeskadefonden;

nr 802, av herr *Andersson, Axel m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position nr 100, angående riktlinjer för bostadspolitiken, m. m.;

nr 803, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, angående riktlinjer för bostadspolitiken, m. m.;

nr 804, av herr *Bengtson* och herr *Andersson, Axel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, angående riktlinjer för bostadspolitiken, m. m.;

nr 805, av herr *Holmberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, angående riktlinjer för bostadspolitiken, m. m.;

nr 807, av herr andre vice talmannen *Ivar Johansson* och herr *Lundström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa anslagsfrågor rörande försvaret för budgetåret 1967/68; samt

nr 808, av herr *Svanström* och herr *Kristiansson, Axel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa anslagsfrågor rörande försvaret för budgetåret 1967/68.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöt kammaren nu, kl.

15.00, att — för att bereda kammarens ledamöter tillfälle att ingiva motioner senare under dagen — ajournera sina förhandlingar till kl. 16.00, då desamma återupptogs.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 95, angående riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 770, av herr *Kristiansson, Axel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59, angående naturvårdens organisation, m. m.;

nr 781, av herr *Fälldin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74, angående de nya lantbruksnämndernas organisation, m. m.; och

nr 806, av herr *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, angående riktlinjer för bostadspolitiken, m. m.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 16.01.

In fidem
K.-G. Lindelöw